

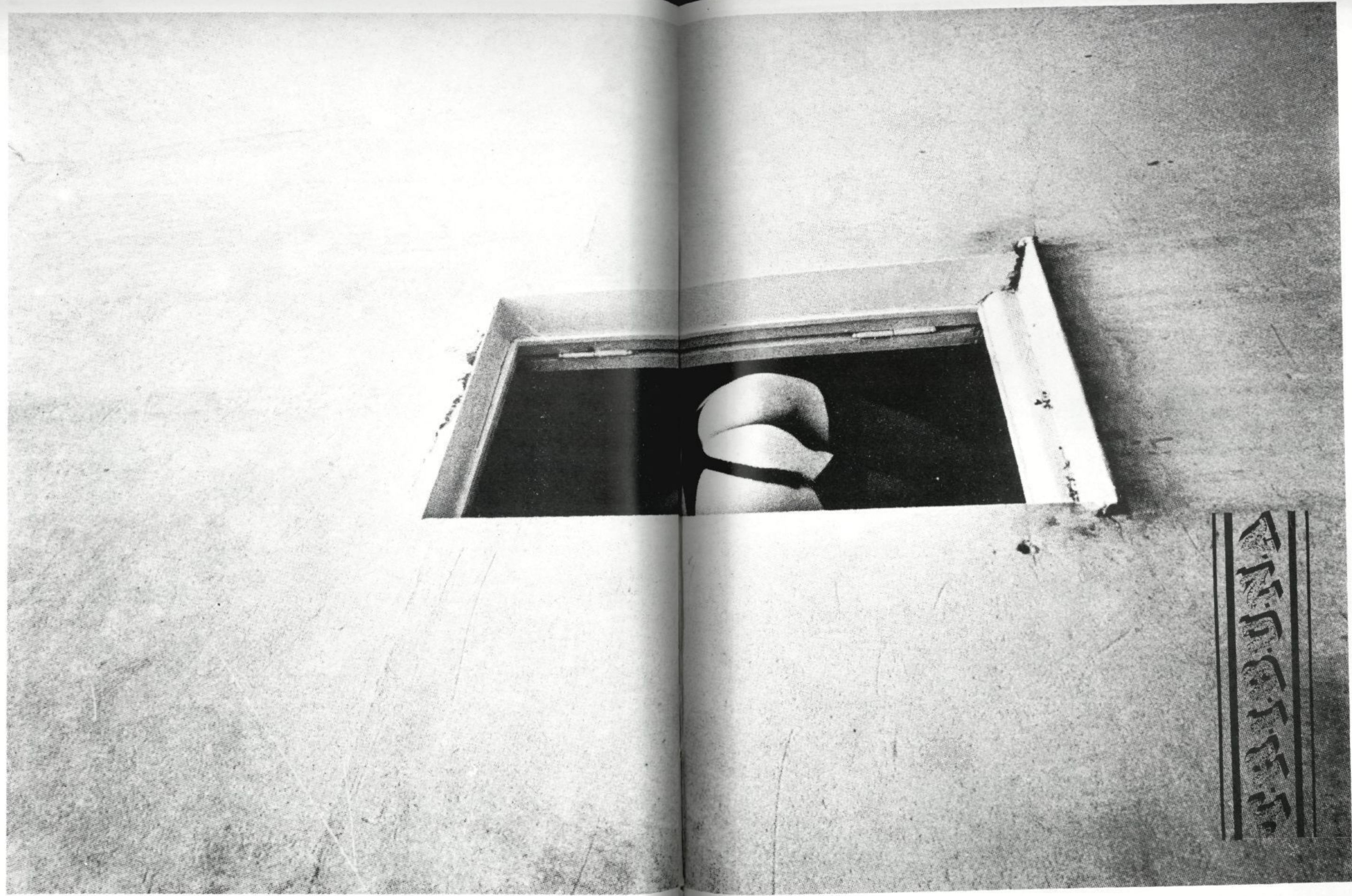
TRIBUNA

Cena 200 din

Številka 9

Dan Mradosti

天.下.無.不.有.之.道

PARTIZANI IN FAŠISTI

SOCIJALISTIČKI SAVEZ
OMLADINE SLOVENIJE
LJUBLJANA, KERSNIKOVA 4

DRAGI DRUGOVI IVAN SVAKE PAMETI JE TO ŠTO SE RADI
KOD VAS. ČAŠA ŽUČI SE IZLI SINOČ. KAD SMO GLEDALI
EMISIJE TV SARAJEVO, PA JE LI MOGUČE DA VAM JE TO
NOVI POKRET PEVANJE SS PESAMA I NOŠENJE NEMAČKIH
UNIFORMI OGORČENA SAM I UVREĐENA ALI I SVESNA
DA NEČETE TAKO MOČI NEDAMO OVU ZEMLJU DRUGOVI
MOJI VOLELA SAM SLOVENAČKI NAROD I ZNAM GA KAO
VREDAN I DOBAR ALI SADA ČAST IZUZECIMA. SLOVENIJA
ME VIŠE NEČE VIDETI, A 12 GODINA SAM LETOVALA NA
SLOVENAČKOM PRIMORJU SA SVOJOM FAMILIJOM

(podpis hrani uredništvo. Telegram je prispel na UK ZSMS)

Ko sem se pred nekaj dnevi sprehajal po mestu, sem videl dva otročaja, ki sta se ruvala. Eden jo je dobil po gobcu in naenkrat zakričal: FAŠIST. Zamislil sem se nad tem in si probal priklicati v spomin, kaj so me o fašistih učili v šoli. Aha, fašisti so bili tisti, ki so jih pobili partizani. Toda od kod potem danes štirideset let po vojni še vedno fašisti. Pa si pogledjmo malo teorijo.

Ali lahko mladinskemu gibanju v Sloveniji danes prilepimo etiketo-FAŠISTIČNO. V sodobni teoriji stari fašizem ne obstoja več, imamo pa zato NEOFAŠIZEM.

Zato gibanje je značilno, da je ali ostanek starega fašizma ter je glavna metoda njihovega delovanja terorizem, ali pa so to gibanja, ki so nastala v manj razvitih kapitalističnih državah, ki doživljajo oblike družbene krize, kakršno je doživljala Evropa med obema vojnama. Fašistična gibanjase v tem primeru v glavnem pojavljajo kot zaščita družbenogospodarskega in političnega reda, ki mu preti socialna revolucija. Verjetno ni resnega človeka, ki bi lahko trdil, da lahko kaj takega najdemo pri slovenski mladini. Mogoče bi pa lahko nekdo trdil, da obstoja pri Slovenski mladini FAŠISTIČNA IDEOLOGIJA. Zato si pogledjmo še nekaj značilnosti te ideologije.

1. FAŠIZEM JE TEORETIČNO OZIROMA DOKTRINARNO NEDOREČENO GIBANJE

- Nima jasne in koherentne politične doktrine
- Je doktrinarni oportunitizem, preračunan zgolj na prevzem oblasti, vendar prikriva svojo pravo naravo in se kaže kot gibanje odprto različnim razredom in družbenim slojem

- Ljubi pompozno retoriko, ki je prepletena z mitološkimi prvini

2. SKRAJNI NACIONALIZEM

- Nacionalizem je v fašizmu agresiven in postane neke vrste religija

3. ZA FAŠIZEM JE ZNAČILNO POUJARJANJE POMENA AVTORITETE

- Zanikal je vsako demokracijo
- Zahteval je brezpogojno disciplino in poslušnost
- Na čelu gibanja je avtoritarni vodja (KULT VODJE), ki ima popolno oblast
- V vodji so utelešene vse zgodovinske težnje celotnega naroda

- Okoli karizmatičnega vodje se oblikuje hierarhično strogo strukturirana elita. Elita je izbrana na temelju kriterija popolne vdanosti in nekritične zvestobe

4. NERACIONALNOST

- Fašizem se obrača in apelira na človekov nagon
- Poudarja škodljivost intelektualizma
- Spodbuja nasilje, ki mu pravi AKCIJA

5. OŽIVLJANJE PRETEKLOSTI

- Sklicevanje na tradicionalno nedemokratske ideje, polne misticizma

6. VITALIZEM

- Neguje mite in legende o hrabrosti, o izzivu življenja in smrti
- Poudarja pomen športa in telesne kulture. Goji kult telesne moči, fizične sile. Prirejajo se MNOŽIČNE PRIREDITVE (shodi, izleti, tekmovanja)

7. TEROR

- Ustrahovanje vsakega nasprotovanja

Če si pazljivo ogledamo značilnosti fašistične ideologije, ugotovimo, da nič od tega ne moremo najti pri slovenski mladini, temveč ravno obratno, da lahko se-

stavine te ideologije najdemo pri tistih, ki lepijo to etiketo (fašizem) slovenski mladini. Zato ni čudno, da so se tako zbal, ko so se prepoznali v domnevem fašističnem plakatu (kot opombo naj omenim, da je ista predloga bila uporabljena za plakat OLIMPIADE v Helsinkih leta 1952, pa takrat nikomur ni prišlo niti na misel, da bi to imenoval NACISTIČNA PODVALA)

Očitno je, da je plakat nacističen zgolj zato, ker nekdo hoče, da bi tak bil in ker mu to koristi. V času ko Jugoslaviji grozijo resni socialni nemiri (štrajki se vrstijo kot po tekočem traku) in ko nas ne ogroža noben zunanji sovražnik, je pač potrebno najti notranjega sovražnika. Poskus z meščansko desnico očitno ni uspel, kosovska iredenta pa tudi ni več tako moderna pri manipuliranju z množicami, zato je bilo potrebno potegniti iz rokava močnejši adut. Fašizem je v naših krajih zaradi ideološke indoktrinacije še zmeraj travma in dovolj je, da nekoga obtožimo, da je fašist, pa se že ne more več braniti, kajti razum je pri takih gonjah izključen. Zvezno mladinsko vodstvo je odlično zmanipuliralo javnost in ta javnost sedaj zahteva linč. Vse to pa je še kako prav prišlo zadržim in tradicionalističnim krogom v naši ožji domovini, ki jim še kako smrdi del nove slovenske umetnosti (NSK)

Očitno je, da "partizani" brez fašistov ne morejo. Če ne bi bilo fašistov, tudi partizanov ne bi bilo. Ko ne bo več "partizanov", tudi fašistov več ne bo in obratno. "Partizani" proizvajajo fašiste, da bi le ti zopet proizvajali "partizane". "Partizani" s tem, da proizvajajo fašiste v bistvu nenehno reproducirajo sami sebe, tako da je proizvodnja fašistov nujna za njihov obstoj.

Robert Botteri

ODGONETNUTA FORMULA (Adi Mulabegović, »Oslobođenje«)

NOVI PLAGIATINOVA PODVALA Slovensko omladinsko rukovodstvo (Mojmir Ocvirak) pustilo se slikati u istoj pozi kao većnici AVNOJ—a. I to im nije bilo dosta, pa su čak sliku poturili u časopisu Saveza boraca SR Slovenije "BORAC". Očito je, da drugovi i u toj organizaciji nisu dovoljno budni.

TRIBUNA

TRIBUNA št.8,
leto XXXVI

Glasilo UK ZSMS

UREDNIŠTVO: Robert Botteri (Odg.ured. in v.d. glav.ured.), Tomi Gračanin, Marko Pečauer, Tomaž Toporišič, Brane Senegačnik (lektor), Zdravko Papič in Sena Sarkič (prelom in oblikovanje)

TISK: Tiskarna Ljudske Pravice, Priprava BEP Dnevnik, Naklada 5000 izvod. Oproščeno temeljnega davka za promet po sklepu št.421-170 z dne 22.1.1973.

NASLOV UREDNIŠTVA: Kersnikova 4, Ljubljana tel.319-496, javni sestanki uredništva so ob sredah ob 18.uri

PREDSEDNIK ČASOPISNEGA SVETA: Danilo TURK

Nič dosti bolj varno ni po pisanju *Mladosti* niti v gostinstvu in turizmu. V gostinskem hotelu *Balkan* (B kate-
gorije) je bilo leta 1985 po
evidenci *mestnega SNZ* 132
ekscesov. Gostje so se tepli
med seboj, potem so se tepli
takarje, natakariji so mlatili
goste, potem miličniki ene in
druge in tako naprej. Lani so
hotel renovirali in od takrat
menda ni živčnih gostov.
Vendar pa je idilo pred krat-
kim porušil vodja strežbe Se-
limir S., ki je napadel in začel
daviti kolega, ki je nasproto-
val njegovemu napredovanju
zaradi pomanjkljive izobraz-
be. Selimir pa je drugače
predsednik delavskega sveta.
Ko so miličniki mrtvo pijane-
ga šefa strežbe vodili s kraja
pretepa je ta pred zgroženimi
gosti hotelske kavarne zapel
»Druže Tito, mi ti se kune-
mo«.

Nič boljšega slovesa kot
omenjeni hotel ne uživa za-
grebški mestni prevoznik ZET
(Zagrebački električni tram-
vaj), o čemer priča priljubljen
grafit *DOLJE ZETOV(C)!* *UBO-
JICE!* *Studentski list* zatrjuje,
da osovraženi ZET deluje po
principu »za malo denarja
malo muzike«. Sprevodniki v
tramvajih prejemajo kot plačo
tudi do ušvih 4,6 starih mili-
jonov. Zato pa kontrolorji, ki
lovijo potnike brez vozovnic,
dobivajo od 20 do 22 taistih
milijonov, ker dobivajo premi-
jo za vsakega ujeta slepega
potnika, dodatek za strah, po-
vrh, pa imajo še beneficirano
delovno dobo. Se najbolje se
godi kontrolorjem sprevodni-
kov, ki kasirajo po 30 milijo-
nov.

Peter Lovštin, bivši ljubljan-
ski punker, sedaj rock zvezda
in športni novinar, je v svojem
stalnem kolmuni v zagreb-
škem *Poletu* končno uspel za-
pisati nekaj konstruktivnega.
Bil je eden redkih jugoslovan-
skih novinarjev, ki se je udele-
žil sprejema na sovjetski leta-
lonosiilki Kijev, ki je bila s-
spremljevalnimi ladjami na
obisku v Splitu. Menda so na
kapitanovi večerji kaviar
stregli v škafih, vodka pa je
tekla v potokih.
Pero, naslednjič gremo s
tabo.

Mladost piše o pretepanju
kot metodi samoupravnega
prepričevanja. V Titogradu je
član poslovodnega odbora
DO *Titeks* pretepel urednika
tovarniškega časopisa, v bije-
lopoljskem *Zdravstvenem
centru* je primarij zmlatil me-
dicinskega tehnika, v istem
kraju pa je nek delavec zabo-
del z izvičajem tehničnega di-
rektorja TOZD *Sumarstvo* in
ga laže poškodoval. Poanta je
v tem, da vodilna delavca še
naprej opravljata svoje delo,
tisti iz baze z izvičajem pa je v
preiskovalnem zaporu osum-
ljen poskusa umora.

Novosadski *Glas omladine*
objavlja zanimive podatke o
problematiki zaposlovanja ali
bolje rečeno o tem, kako se
godi pripravnikom. Lani je v
Vojvodini 114.472 posa-
meznikov častilo svoje bližnje
zaradi prve plače. Od tega jih
je bilo le 32.451 sprejetih na
delovno mesto za nedoločen
čas, ostali pa se bodo, če se
še niso, vrnili na sezname
skupnosti za zaposlovanje.

O »državlanski vojni« v bo-
sanski vasi Moševac pri Mag-
laju se tačas veliko piše; ome-
lili smo jo tudi v predprejš-
njem ekspresu. *Polet* v zvezi s
tem navaja tudi podatke, na
podlagi katerih bi lahko tam-
kajšnje vesele Bosance obso-
dili, da manipulirajo s štafeto
mladosti. Nekoliko drugače
sicer, kot to očitajo Sloven-
cem. Lokalni gostilničar in po-
membna osebnost v Mošev-
cu Fadil Muminović je na so-
dišču pričal proti Dževadu
Galijaševiću, enemu vodite-
lju »nasprotne skupine«. Ga-
lijašević je bil obsojen, ker je
po izjavi priče obrnil zadnjico
štafetni palici. Obsojeni je bil
na drugostopenjskem sodiš-
ču uspel dokazati, da ni šlo za
zadnjico, temveč za hrbet,
zato je bil kaznovan samo s
5000 dinarji kazni.

CESAR JE NAG

»Zdaj, ko smo po zaslugi budnosti, ki je značilna za nosilce koncepcije splošne ljudske obrambe in družbene samozaščite, dobili celovito informacijo, vemo: to, kar so poskušali avtorji predloženega plakata, je manipulacija in provokacija« (Sporočilo Predsedstva ZK ZSMJ, Delo, 3. III)

Šele »budnost« »nosilec koncepcije SLO in DS« je tisto stanje, tista prava pot, ki nam omogoča priti do resnice, da VEMO – če pristanemo na logiko, ki nam jo ponuja Predsedstvo ZSMJ, potem lahko govorimo samo o izrednem stanju, izredno stanje pa je situacija, v kateri nosilci gospodstva posežejo po represivnem regulativu. Kako je mogoče, da je en sam plakat pripeljal do izrednega stanja?

Kot je znano, je bil plakat v normalni proceduri skozi legalne institucije sprejet: to pomeni, da po svojih estetskih pomernih odgovarja kriterijem, ki jih je postavil Odbor za proslavo dneva mladosti. Plakat postaja sporen v trenutku, ko se način razmišljanja in razprava iz polja estetskega vrednotenja premeščata v polje ideološkega diskurza (to je osnovna funkcija »budnosti«). Ideološki diskurz deluje na način pozicioniranja subjekta: subjektu (studiju Novi kolektivizem) se dodeli ideološka pozicija (nacističen plagiat), skozi katero se opazuje vsak postopek subjekta, lastna pozicija nosilca političnega gospodstva ostaja nedotakljiva. Vsaka nadaljnja razlaga avtorja plakata postaja odvečna in nesmiselna, ker vstopa v polje, v katerem so pozicije ideološko determinirane in v katerem ne vlada intelektualni premislek.

Tu ne smemo nasedati najnovejšim ideološkim potezom (posebej izraženim v razpravah o knjigi Veselina Djuretića Saveznici i jugoslavenska ratna drama, o 57. številki Nove revije), po katerih sodeč se nosilci gospodstva trudijo za »argumentirano in strpno« diskusijo in kot dokaz temu vključujejo znanstvenike, strokovnjake... Vendar to seveda ni nikakršna garancija, da bi ideološki diskurz bil nadomeščen s strokovnim. V tem primeru se je javil zgodovinar Jevta Jevtović, direktor Narodnog muzeja v Beogradu: »To, kar je bilo storjeno, je nedopustno tako iz

političnih kot umetniških razlogov.« V ideološkem polju, v katerem se razpravlja, so apriori določene pozicije subjektov in vsaka izjava se vpisuje v diskurz določene pozicije, tako da »znanstvenik«, »strokovnik« diskurz postaja samo legitimacija za ukrepe (represivne) nosilcev gospodstva. Enostavno povedano: najlaže je sklicati skupino režimskih zgodovinarjev, ki bodo potem dali teži političnim (represivnim) postopkom.

Torej, ali je plakat zares zavržen zato, ker je »plagiat« (plakat sploh ni plagiat, ampak avtonomno delo, ki uporablja že uporabljena sredstva), ker »podtika nacizem«? To je odgovor, ki nam ga nudijo nosilci gospodstva, ki pa ne more zadovoljiti niti njih samih! Zakaj?

Plakat je kot kreacija realiziral svojo estetsko vlogo po tistih estetskih kriterijih, ki jih je naročnik postavil. Lahko bi rekli, da je plakat ustregel narcizmu naročnika, da se je leta v njem prepoznal. »Skandal« nastopa potem, ravno v trenutku, ko uživanje naročnika dobiva reference v nekem nasprotnem ideološkem diskurzu (»alegorija nacističnega herojstva«), oziroma ko nosilci gospodstva spoznajo, da se njihovi estetski nazori skladajo z okusom, ki ga je propagirala nacistična država.

S tem prihajamo do odgovora na to, kako je plakat mogel pripeljati do izrednega stanja: plakat tu nastopa kot čisti označevalec, označevalec brez pomena, ki vsej situaciji šele daje smisel; plakat kaže, da je »cesar nag«, da se stalno igra igra, v kateri se pretvarjamo, da ne vidimo tistega, kar je očividno.

Dovolimo si na koncu še mi malce uživanja ob misli na to, kako bi bila distribuirana ekonomija uživanja, če bi se »nosilci koncepcije splošne ljudske obrambe in družbene samozaščite« zbudili! po 25. maju.

E. H.

Sedemnajsto poglavje

KAZNIVA DEJANJA ZOPER UGLED SFRJ, TUJE DRŽAVE IN MEDNARODNE ORGANIZACIJE

Žalitev SFRJ

157. člen

Kdor sramoti Socialistično federativno republiko Jugoslavijo, njeno zastavo, grb ali himno, njene najvišje organe ali njihove predstavnike, oborožene sile ali vrhovnega poveljnika,

se kaznuje z zaporom od treh mesecev do treh let.

– Izvršitveno ravnanje pri tem kaznivem dejanju obsega izvršitvena ravnanja vseh kaznivih dejanj zoper čast in dobro ime, navedenih v ustreznih poglavjih kazenskih zakonov republik in pokrajin.

– Pri tem kaznivem dejanju ni mogoče dokazati resničnosti trditve, ki je predmet kaznivega dejanja, niti tega, da je storilec imel utemeljen razlog verjeti v resničnost tistega, kar je trdil ali raznašal.

– Predmet napada je lahko tudi zastava enote JLA, če je sestavljena iz temeljnih elementov zastave ali grba SFRJ.

– Za najvišje organe SFRJ se štejejo zvezni zbor in zbor republik in pokrajin skupščine SFRJ, predsedstvo SFRJ in zvezni izvršni svet.

– Za predstavnike najvišjih organov SFRJ se štejejo: predsednik skupščine SFRJ, predsednik zveznega zbora in predsednik zbora republik in pokrajin skupščine SFRJ, predsednik predsedstva SFRJ in predsednik izvršnega sveta.

– Kazenskopravno varstvo po tem členu uživajo tudi umrli predstavniki najvišjih organov SFRJ.

– V skladu z določbami zakona o ljudski obrambi (Ur. l. SFRJ, št. 21/82, p. 61/82) sestavljajo oborožene sile SFRJ jugoslovanska armada in teritorialna obramba. Sramotitev oboroženih sil lahko tedaj predstavlja bodisi sramotitev JLA ali sramotitev teritorialne obrambe.

– Zveza komunistov Jugoslavije, Socialistična zveza delovnega ljudstva Jugoslavije, Zveza sindikatov Jugoslavije in druge družbenopolitične organizacije in društva, kot tudi njihovi predstavniki, ne morejo biti pasivni subjekt tega kaznivega dejanja.

– Za storilčev naklep pri kaznivem dejanju po tem členu se zahteva med drugim zavest, da sramoti katerega izmed pasivnih subjektov, ki so tu navedeni. Za izvršitveno ravnanje ne zadostuje samo strinjanje s sramotitveno izjavo, temveč je potrebno, da storilec z besedo ali na drug način sramoti v tem členu naštetih objekte kazenskoplavnega varstva.

– Glej še pojasnila k 133. členu.

– Jugoslovanski državljan, ki je storil kaznivo dejanje žalitve SFRJ v tuji državi, v kateri takšno kaznivo dejanje ni kaznivo, se lahko preganja le, če se zaloti na ozemlju SFRJ

ali če ji je izročen, vendar samo na podlagi dovoljenja zveznega javnega tožilca. Primerjaj-pojasnila k 3. odst. 108. člena.

- Glej tudi amandmaje k Ustavi SFRJ (Ur. l. SFRJ, št. 38/81).

- Ta člen je spremenjeni 174. člen KZ.

Sodna praksa

1. Sramotenje oboroženih sil, inkriminirano v 174. členu KZ, se nanaša tudi na partizanske odrede Jugoslavije.

Zlatarić II., s 214.

2. V sramotanju vojaške zastave so podani znaki kaznivega dejanja po 174. členu KZ.

ZO XII/2-148.

3. Jugoslovanski državljan, ki je storil kaznivo dejanje žalitve SFRJ v Zvezni republiki Nemčiji, katere zakoni ne poznajo takih ali podobnega kaznivega dejanja, se sme v Jugoslaviji preganjati le v primeru, če je poleg drugih pogojev podano tudi dovoljenje zveznega javnega tožilstva za pregon, ker gre za kaznivo dejanje, določeno v zveznem kazenskem zakonu (stavek glede na določbo 3. odst. 108. člena KZ SFRJ prirejen).

PSPL KZ SFRJ, s. 170-2.

4. Večkratno sramotenje kateregakoli subjekta, varovanega v 174. členu KZ, storjeno v kratkem časovnem presledku desetih dni, lahko predstavlja eno samo nadaljevano kaznivo dejanje, saj so podani vsi elementi, potrebni za opredelitev več ravnanj kot enega nadaljevanega kaznivega dejanja.

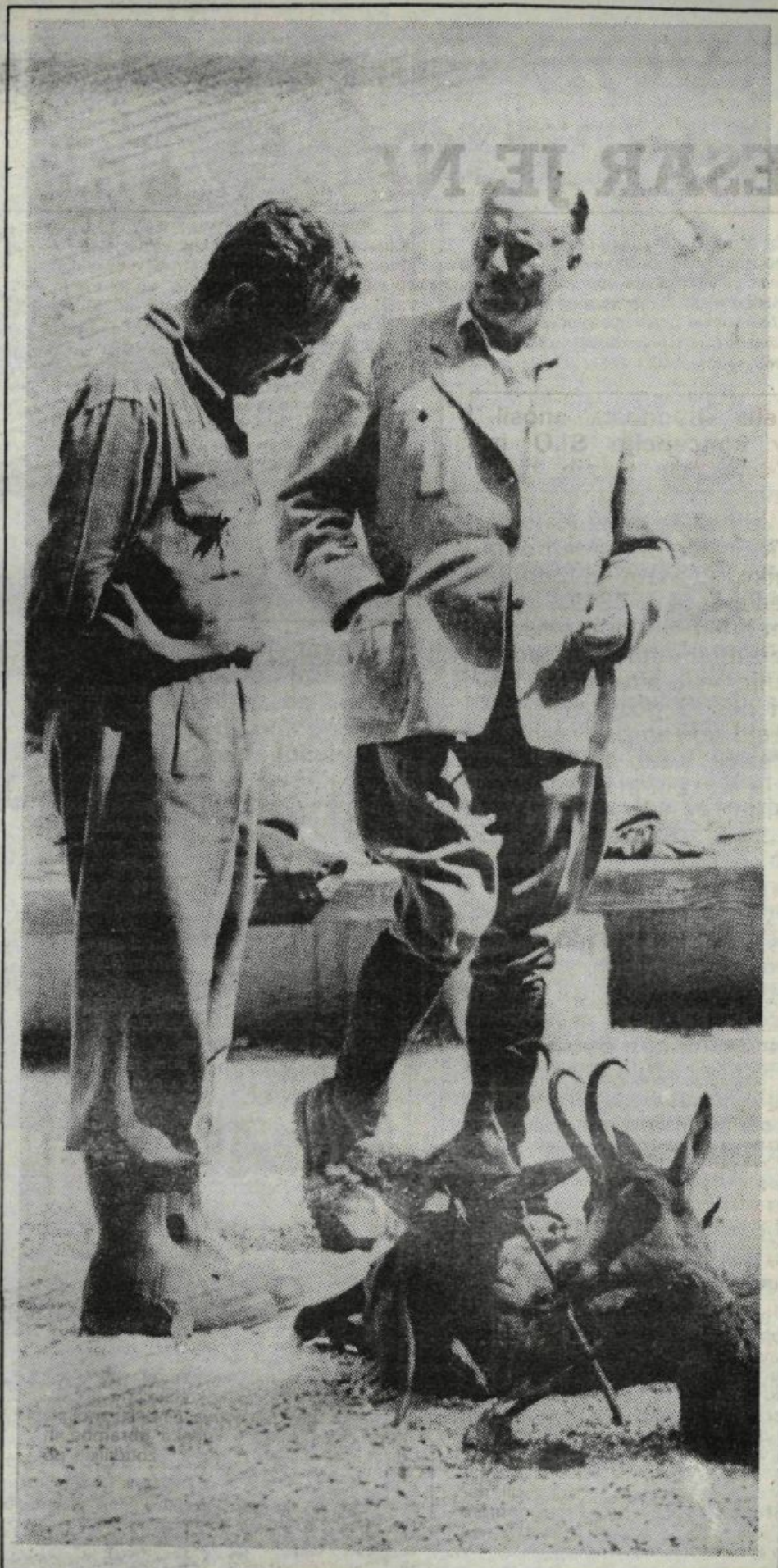
PSPL KZ SFRJ, s. 170-4.

5. Čeprav kazenski zakonik v 174. členu (žalitse države in njenih organov in predstavnikov) ne opredeljuje pojma sramotitev, mu je treba pripisati isto vsebino, kot jo ima v uporabi v vsakodnevnem življenju. Pojem sramotitev tedaj obsega vsako ravnanje, s katerim se škodi ugledu, ki ga med ljudmi uživa varovani objekt, posebno pa še tisto, ki je zlonamerno in ki lahko izzove zgražanje javnosti.

Pregled SRH, 4-233.

6. Kaznivo dejanje žalitve države, njenih organov in predstavnikov po 174. členu KZ mora biti izvršeno samo s storitvijo, ker mora biti sramotitev vsebovana v besedi ali dejanju. Iz tega izhaja, da za to kaznivo dejanje ne more odgovarjati tisti, ki sam ni sramotil z besedo ali dejanjem. Glede na to z besedami izražena solidarnost (»tako je, prav imaš« in podobno) sama zase ne pomeni sramotitve subjektov, zaščiteneh v navedenem zakonskem predpisu, saj za isto kaznivo dejanje ne more odgovarjati oseba, ki se je le besedno solidarizirala s storilcem kaznivega dejanja.

Bilten SRSr, 10/1976-3.

UVOD H KRSTU NA TRIGLAVU

Po Kranji Korotani straši pošast, pošast despotizma. Simbol, ki so ga pravi bogovi poslali na zemljo, da sprevrne pogane, je zaživel lastno življenje. Zahteva žrtvena darila v obliki človeške svobode. Ta simbol ni kot vsi ostali, je posebnost. Medtem ko so ostali prikriti odraz različnih družbenih praks, je naš simbol družbena praksa sama, je despotizem na delu. Njemu v čast sežigajo svečeniki pogane in tudi tiste kristjane, ki jih obsodijo desnega odklona.

Zgodovina se je še enkrat ponovila. Partija, ki je zaživila ob boju zoper kapitalizem, si je zaupanje delavstva pridobila z radikalno kritiko obstoječih napak. V trenutku, ko pa premaga zgodovinskega nasprotnika in si pribori oblast, ostane tudi brez nasprotnika in s tem brez tistega, pred katerim bi naj ščitila delavstvo. V trenutku, ko začnejo nanjo leteti očitki, se znajde na razpotju. Bila je ena možnost: najti novega sovražnika, ki bi postal univerzalni krivec, in delavstvu dopovedovati, da potrebuje zaščito pred novim sovražnikom. Skozi zgodovino je partija spretno menjavala sovražnika in s tem bolj ali manj uspešno prikrivala svoje lastne napake. Kapitalista je zamenjala imperialistična zarota, njo kulak, kateremu so naprtili krivdo za pomanjkanje hrane, njega raznovrstni nacionalizmi... Kadar pa napake postanejo tako očitne, da začnejo motiti celo partije, priplavajo na površje obtožbe in obsodbe levega in desnega odklona.

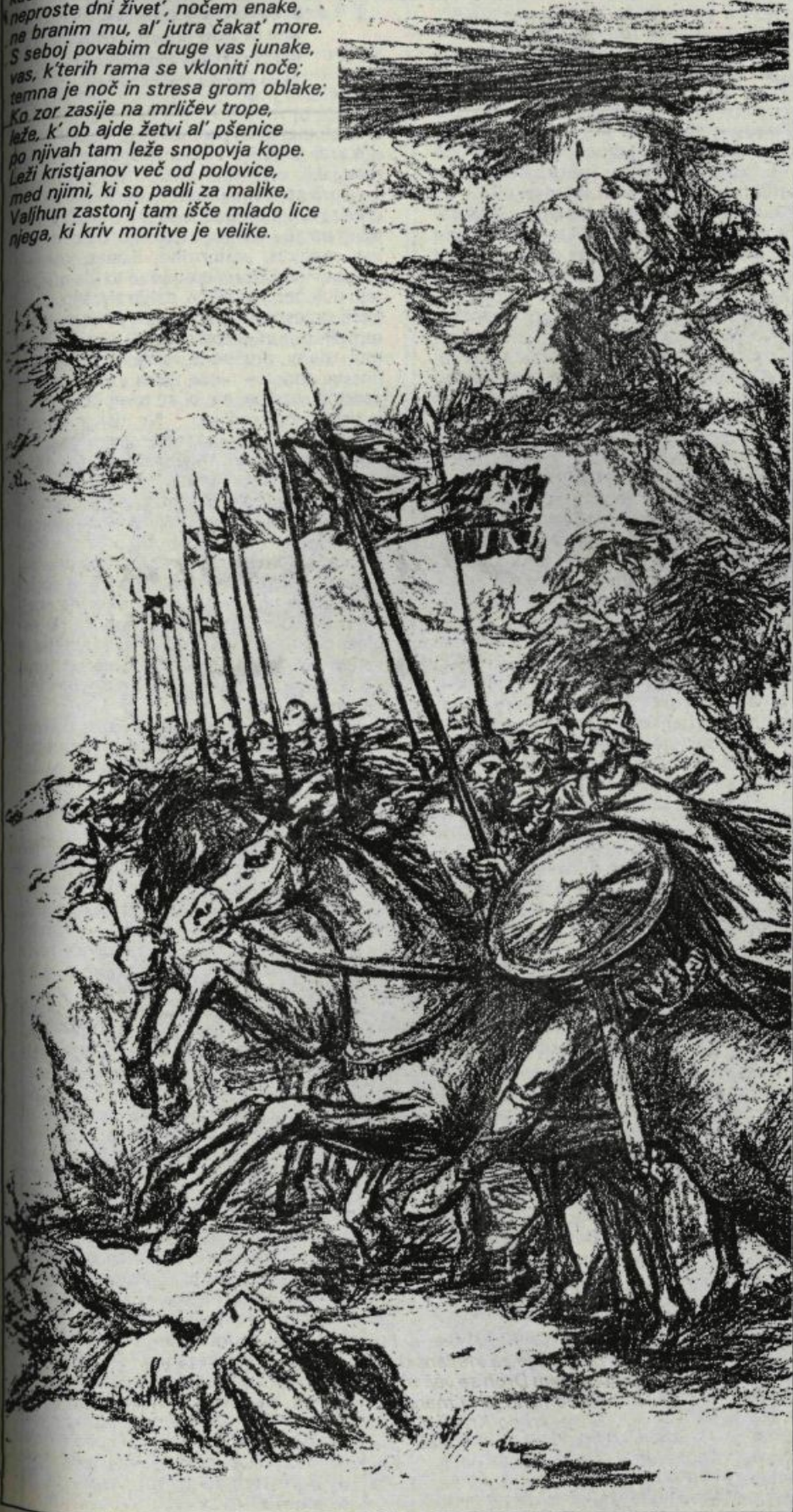
Naša družba je že dalj časa v krizi. Delavstvo upira poglede v svojo avantgardo in od nje že dalj časa pričakuje akcije, s katero bi izšli iz krize. Akcije so si sledile,

*Valjhun, sin Kajtimara, boj krvavi
že dolgo bije za krščansko vero,
z Avrelijem Droh se več mu v bran ne stavi,
končano njino je in marsik' tero
življenje, kri po Kranji, Korotani
prelita, napolnila bi jezero.
Gnijo po polju v bojih pokončani
trum srčni vojvodi in njih vojščaki,
sam Crtomir se z majhnim tropom brani.*

Kaj nam ostane?

branili smo se dolgo brez podpore,
 kdor hoče se podati, mu ne branim;
 neproste dni živet', nočem enake,
 ne branim mu, al' jutra čakati more.
 S seboj povabim druge vas junake,
 vas, k' terih rama se vkloniti noče;
 tamna je noč in stresa grom oblake;
 Ko zor zasije na mrličev trope,
 leže, k' ob ajde žetvi al' pšenice
 po njivah tam leže snopovja kope.
 Leži kristjanov več od polovice,
 med njimi, ki so padli za malike,
 Valjahun zastoj tam išče mlado lice
 njega, ki kriv moritve je velike.

le uspeh je izostal. Začelo se je mrzlično iskanje krivca ali pa verjetneje sovražnika, ki bi nase sprejel nezadovoljstvo množic. Tega sovražnika je JU javnost našla v Sloveniji. Priredilo se je zasledovanje, zahtevajo se glave. Vse pokristjanjevanje pa spremlja simbolna moč štafete, ki bo ob tekanju pobrala glave slovenskim pogonom in jih odnesla v Beograd na slavje prave vere.

Zares se že dolgo bije boj za pravo vero. Mnogo je preteklo vode, odkar so nam hoteli vsiliti jugoslovansko vero skupaj z jugoslovanskim jezikom. Danes je čas, ko se bosta spopadla dva plemenita viteza Primož Trubar in tov. Vuk na polju časti – zelenici JNA. Primož želi ostati samo naš slovenski, medtem ko mora Vuk postati jugoslovanski.

V tem kontekstu moramo brati Večero-vo sporočilo s seje zveznega odbora za pripravo dneva mladosti (4. 3. 1987) V KATEREM PRINAŠA poročilo o NESRAMNOSTI BREZ PRIMERE. Govor je o številki Politike, »v kateri si predsednik RK SZDL Slovenije Jože Smole dovoljuje skrajno neargumentirano komentiranje, da to, kar se dogaja na stadionu JLA, deluje kontraproduktivno, da so gimnastične vaje s temi simboli postale stereotip, ki ne odbija le mladih, temveč javnost nasploh«. Tovariš, visok funkcionar zveznega odbora, ki se zgraža nad Smoletom, nadaljuje z vprašanjem »s kakšnim političnim prepričanjem Smole verjame v idejo božiča, dvomi pa o ideji Zveznega odbora za pripravo dneva mladosti, ko je vendar scenarij po kritični presoji sprejela žirija. Kaj pričakovati od mladih, ki jih njihovi učitelji učijo meščanske demokracije namesto marksistične dialektike« itd. Po tem vprašanju postavi tovariš zahtevo po odpoklicu Toneta Anderliča in Igorja Lausa ter zahtevo po javni kritiki Jožeta Smoleta v sredstvih javnega obveščanja. Kaj reči temu tovarišu? Predlagam mu, da preveri izvor svojega znanja dialektike, kajti sumim, da je učbenik, iz katerega je vzel ta pojem, izpod peresa tov. AVTORJA Zg. VKP(b). Pridžujem se pa kritiki vodstva slovenske mladine. Ne zato, ker so dopustili, da je bil sprejet plakat, ki je lahko pri pravoverni JU srenji vzpodbudil protislovansko gonjo, temveč zato, ker niso kot politično telo znali pokazati niti minimuma hrbtnice, ker so na povelje Beograda takoj stekli na posvet ter spremenili stališče. Vse kaže na to, da bo odhod štafete znak za Beograd, da tečejo stvari v Sloveniji zopet po pravi poti.

Mrzlično se išče krivca za slovensko grešnost. Morda bi iskalcji greha enkrat za spremembo poskusili iskati napake še pri sebi.

SILVO ZAPEČNIK

GORAN MARKOVIĆ – INTERVJU

KULTURE DIALOGA SE ŠELE UČIMO

POJASNILO :V prejšnji številki je pomotoma izpadel del teksta, zato ga sedaj ponovno objavljamo. Bralcem in Goranu Markoviću se za to napako opravičujemo.

»Nekaj mladih v Sloveniji je mislilo, da ta politični, družbeni dialog apriori obstaja v družbi. Ne obstaja! Za te ideje, pobude se je treba boriti, kot se bori za socializem, za humanejše odnose v družbi...«

Kakšni so bili odmevi na pobudo slovenske mladinske organizacije od lanskoletnega kongresa ZSMJ je znano. Tudi najbolj »tolerantni« kritiki, ki so »dopuščali možnost razprave« o štafeti, členu 133, civilni službi itd., so v isti sapi dodajali, da gre za obrobne probleme, ki nimajo dosti skupnega z našo stvarnostjo. Stvarni problemi so, ve se, nezaposlenost, Kosovo, nacionalizmi, ... Povsem naključno sem prišel s to »stvarnostjo« v stik, še preden sem dobro stopil v beograjsko plundro. Že na vlaku mi je sopotnik, moški srednjih let, brez pravega povoda začel pripovedovati o svoji snahi: Dolgo je iskala službo in sedaj je pripravnica v tekstilni tovarni. Plačajo ji milijon in pol (15.000 ND!) na mesec, od česar porabi milijon tristo za prevoz na delovno mesto. Vseeno vztraja, ker upa, da jo bodo po pripravniški dobi vzeli v službo. Ampak večine ne vzamejo.

Na beograjski železniški postaji sem ugotovil, da odhaja k vojakom januarska »medklasa«. Skupina mladcev je nosila na ramenih kolega, ki ga je očitno doletel poziv k tej dolžnosti. Prepevali so o nekakšnem vojvodi, hrabrem srbskem sinu in njegovih podvigih. Sprva nisem natančno vedel, kam opevani vojvoda sodi, ampak pogledi organov reda in miru v njihovi smeri so govorili, da ni šlo za partizanskega komandanta. K skupini je pristopil starejši občan in jim svetoval, naj zamenjajo pešem. Tako gre to.

Se ena podoba iz Beograda se mi zdi pomemben del stvarnosti, ki opredeljuje jugoslovansko mladinsko organizacijo; Predsedstvo ZSMJ ima prostore pri vrhu stolpnice Centralnega komiteja, ki je obkrožena z opozorili, da je pristop prepovedan, zavarovana z video sistemom in številnimi varnostniki.

...

Goran Marković je predsednik Komisije za informiranje in množično komunikacijo pri predsedstvu ZSMJ. Je ena najbolj izpostavljenih osebnosti v vodstvu jugoslovanske mladinske organizacije, kot kaže vedno bolj obveščen od svojega (in našega) predsednika (glej uvodnik v prejšnji Tribuni). Specializiran je, če lahko tako rečemo, za štafeto mladosti, saj je vodil avtorsko skupino, ki je delala koncept Jugoslovanskih mladinskih srečanj. Udeležil se je tudi javne tribune o štafeti mladosti v študentskem naselju v Ljubljani novembra lani.

Tribuna: Bi lahko komentiral odnos med slovensko mladinsko organizacijo in vodstvom ZSMJ v luči razhajanj in konfliktov, ki so sledili kongresu?

Marković: Najprej moram reči, da se ne strinjam, da je šlo za konflikte. Gre za različno gledanje na določene pobude, ki so se pojavile v ZSMJ – vsaj jaz to tako doživljam. Že na kongresu sem govoril, da pogosto pozabljam, da jugoslovanska družba ne deluje uniformno... Res mislim, da ni bilo nobenega konflikta, jaz to doživljam kot dialog v institucionaliziranem političnem sistemu. Zame je največja vrednost vseh pobud, ki so se pojavile, ne glede na to, ali jih je kdo sprejel ali ne, da so se pojavile v Zvezi socialistične mladine, v Socialistični zvezi – torej znotraj organizacij. Večina teh pobud je bila novost za širši jugoslovanski prostor. Mi vsi se še učimo kulture dialoga. Toda osnovni pogoj za demokratično usklajevanje mnenj in pogovor o pobudah je, da, tudi če ste popolnoma prepričani, da imate prav, dopustite, da imajo drugi drugačno mnenje. Torej, če ste konstruktivni in dobronamerni, to še ne pomeni, da mora biti vaše stališče vedno sprejeto. Občutek imam, da je nekaj mladih v Sloveniji mislilo, da ta politični, družbeni dialog apriori obstaja v družbi. Ne obstajal! Za te ideje, pobude se je treba boriti, kot se bori za socializem, za humanejše odnose v družbi...

Goran Marković me je ob koncu pogovora opozoril na sejo Mestne konference ZSM Beograd. Po njej naj bi bila določena razhajanja med (vodstvom) ZSMS in zveznim mladinskim vodstvom dokončno stvar preteklosti. Zaradi popolnejše informacije prenašamo poročilo o omenjeni seji iz Mladine (23. januar 87).

12. 1. je beograjsko mladinsko vodstvo razpravljalo o novih družbenih gibanjih, predlogih za novo koncepcijo dneva mladosti in o pobudi za civilno službo. Sklenili so, da je treba zagotoviti možnosti za demokratično razpravo in se šele nato odločati. Poudarili so, da si ne bodo pustili vsiljevati nikakršnih vnaprejšnjih ocen in da se v teh razpravah ne bodo pustili potisniti na obrobje. Podprli so tudi razpravo o odpravi člena 133.

Tribuna: Vendar pa so bile konfliktne situacije, če ne drugače, skonstruirane v delu tiska. Bilo je precej netočnih in tendencioznih zapisov. Ali je komisija za informiranje to spremljala in kako ste reagirali?

Marković: Tisk je bil resnično regionalno-lokalno obarvan. Pri tem mislim tako na tiste, ki so reagirali kljub temu, da so bili popolnoma neinformirani, kot na tiste, ki so te pobude porajali v svoji sredini in jih

skušali medijsko promovirati. To bi zlahka dokazal. Sedaj je v obeh, pogojno rečeno, medijskih prostorih prišlo do sprememb in je prisoten minimum kulture dialoga in upoštevanja drugačnega mnenja. Ne strinjam pa se s tistimi, ki mislijo, da bi moral tisk reagirati uniformno. Konec koncev ustanovitelji imajo medije za to, da afirmirajo določena stališča, da jih skušajo čimširše pojasniti. Tudi z objavljanjem ekstremnih argumentov »za« ali »proti« iščemo mero družbene sprejemljivosti in upravičenosti – nihče nima v zakupu absolutne resnice. Ne bi se torej strinjal, da je tisk izzval konflikte... Ne, tisk je afirmiral stališča svojih ustanoviteljev. Torej deloval na najboljši možni način. Če se v Univerzitetni konferenci v Ljubljani pojavi kakšna pobuda – saj imajo svoj časopis. Zato sem prej rekel, da je zelo pomembno, da so se vse te pobude pojavile v sistemu. Lahko bi bile izveninstitucionalne, potem bi bil problem, kako se o njih pogovarjati. Jaz na vse to gledam kot na pozitiven demokratični premik, tudi če ne soglašamo v vsem. Ker se je izkazalo, da je sistem socialističnega samoupravljanja kljub svojim pomanjkljivostim dovolj širok za vse te pobude.

Tribuna: Zdi se mi, da v zvezi s tiskom enačiš neprimerljive stvari; Univerzitetna konferenca ima sicer res svoj časopis, ki pa ga ne po nakladi ne po razširjenosti ne moreš primerjati z, recimo, Vjesnikom.

Marković: Nekaj ti bom povedal... Nikoli ne morem sprejeti umika v boju. Ne bi sedaj iskal argumentov v redistribuciji družbene moči... da je imel nekdo drug večji delež... Če bi bil prepričan, da imam prav, bi boj nadaljeval. Ne glede na tisk z naklado tristo tisoč... Taki primeri so bili tudi prej.

Po drugi strani lahko ugotovimo, da nekateri mladinske časopise dela samo deset ljudi, iz številke v številko. Tudi tukaj bi lahko zastavili vprašanje o demokratičnem tisku. Ampak zakaj bi bilo to sporno, če so avtorji kvalitetni in zares delajo na projektu razvoja socialističnega samoupravljanja? Ni sporen časopis, ki naredi napako, ni sporen posameznik, ki javno pove svoje mnenje – sporni so tisti, ki nič ne delajo. In pri nas se dolgo ni nič naredilo v zvezi z nekaterimi problemi.

Tribuna: Pogosto slišimo, nazadnje tudi iz ust samega predsednika ZSMJ, da so bile pobude slovenske mladine pravzaprav le stališče ozkega kroga slovenskega republiškega vodstva. Od kod takšne interpretacije?

Marković: To je stvar ocene. Jaz osebno mislim, da se je slovenska mladina opredelila na republiškem kongresu, narajen je bil natančen program obveznosti, ki jih mora Republiška konferenca realizirati. Sam torej ne bi kar tako trdil, da gre za stališča vodstva.

Tribuna: Ljubljanska Univerzitetna

konferenca je organizirala študentsko samoodločbo o štafeti. Na nobeni drugi ravni ni bilo tovrstnega preverjanja mnenja v bazi, kljub temu pa naj bi bili vsi jugoslovanski mladinci z izjemo sedem tisoč ljubljanskih študentov »za« štafeto. Kakšna je osnova za take trditve?

Marković: Sedem tisoč ljudi ni majhna številka, je zadosten razlog, da upoštevamo njihovo mnenje. Vendar pa ZSMJ ni samo sedem tisoč ljudi, čeprav je tudi teh sedem tisoč ljudi ZSMJ... Torej, to se lahko sliši kot verbalna telovadba... Če ZSMJ oceni, da so nekatere iniciative nesprejemljive, potem se je treba pogovarjati zelo previdno. Sedem tisoč ljudi ne more vsiliti svojega mnenja ostalim mladim v Jugoslaviji.

Tribuna: Nedvomno. Ampak ostalih ni nihče vprašal.

Marković: S tem se ne bi strinjal. Pred dvema leti je bila javna razprava o dolgoročni koncepciji proslavljanja dneva mladosti. Rezultati so znani in objavljeni in mislim, da se je ZSMJ opredelila. To se

veda ne pomeni, da bodo te opredeljene ostale nespremenjene naslednjih petdeset let. Po mojem moramo vedno prisluhniti konstruktivnim predlogom za spremembe. Zato pa lahko kritizira tistih sedem tisoč, ki so bili proti štafeti: Če je konstruktiven mlad človek proti nečemu, mora imeti trdne argumente in predlagati spremembe. Lahko je samo povedati, da si proti.

Tribuna: Pobude ZSMS za civilno služenje vojaškega roka, ukinitvev smrtnih kazni, razpravo o členu 133 itd. so bile v najboljšem primeru okarakterizirane kot obrobne, nepomembne. Se ti strinjaš s tem?

Marković: Sploh ne. Posebej se mi zdi pomembna razprava o družbenih gibanjih, v katerih vidim zametke nečesa, kar bi lahko zvezi mladine Jugoslavije zelo koristilo. Vendar pa mislim, da bi se morali tisti, ki se humanistično ukvarjajo z usodo dvestotih, trisotih ljudi, ukvarjati tudi z usodo dvesto tisoč Srbov in Črnogorcev na Kosovu. Če se resnično humanistično in emancipatorsko razmišlja, po-

tem se mora po mojem spoznati, da je prioriteta stvar za pogovor na vsejugoslovanski ravni usoda dveh milijonov nezaposlenih. Dosti prej kot nekatere druge zadeve. Seveda to ne pomeni, da se o čem drugem sploh ni treba pogovarjati. Ne moremo pa se o določenih pobudah pogovarjati v neskončnost, dokler ne prepričamo tudi zadnjega posameznika. Nekatere pereče probleme je nujno reševati, moramo imeti konstruktiven odnos do življenja. Zdi se mi, da se nekatera stališča predsedstva ZSMJ srečujejo z nezadostno afirmacijo v politiki delovanja nekaterih sredin. Toliko je meja, ki so nas razdelile, in toliko samostojnosti, da se je tisto skupno začelo izgubljati. Ne vem, v kolikšni meri sem izpolnil pričakovanja, da bi moral biti radikalen na tem področju... Vseeno ne smemo pozabiti, da obstajamo in smo priznani v svetu po zaslugi Jugoslavije take, kot je... Morda boljše, a vsekakor skupne Jugoslavije.

TOMI GRAČANIN

PO SLEDEH ŠTAFETE

Zadnje informacije poročajo o osnutku letošnje štafetne palice, ki naj bi nakazala korak mladih v 21. stoletje. V svojem modernem designu je palica križanec med prozorno plastiko, zeleno barvo, peterokrako in zlatim listom (seveda tudi pod razno ni lipov). Toda vse to še ni dovolj: poleg tega palica utripa in migota kot novoletna jelka najslabše vrste.

Prvi pa bodo palico ponesli člani alpinističnega odseka pri Planinski zvezi Slovenije, in to s Triglava. Podobno se je dogajalo leta 1948, ko so naši alpinisti prebrali spomenico Titu za 56. rojstni dan pri Aljaževem stolpu. Palica je nato potovala, v Beogradu pa naj bi jo predal naš alpinisti. »Alpinist Joža Čop je moral maršalu Titu predati štafetno palico. Ves čas je v vlaku ponavljal besedilo, ko pa je stal pred Titom, je vse pozabil. Vso ljubezen in spoštovanje je zлил v preprosto voščilo: Da si mi čil in zdrav kot planinski kozel!« (Jana, 21. 5. 1980)

Nekateri nosilci palice pa niso tega sprejemali samo kot čast, ampak kot izpolnitev prikritih in neizpolnjenih sanj. »Uvijek sam mislila da oni koji nose štafetu nisu obični mladiči i djevojke. I sada, kada je meni pripala ta čast, pomalo sam zbunjena, kao da je sve to

san...« (Borba, 25. 3. 1984) »Kao gledalac svih majskih priredbi povodom Dana mladosti Ivan Ižak je u svom dječčkim snovima vidio sebe sa štafetnom palicom u ruci, koju uz pozdrave omladine i topao iskren poljubac predaje voljenom Maršalu. – Koji omladinac to nije poželeo, odsječno je izjavio Ižak.« (Oslobođenje, 17. 5. 1981). Toda tudi tisti nosilci palice, ki so jo sprejeli in oddali mladincem, ne pa Titu, niso bili zato nič manj požrtvovalni. »Narasli Unec je leta 1962 preprečil pot nosilcem štafete mladosti. Možnosti, kako čez reko, je bilo obilo, toda vse so bile povezane z zamudo. Mladinec, ki je imel v rokah palico, je premišljeval samo nekaj sekund. Še bolj čvrsto je stisnil palico in se pognal v hladno in deročo reko. Tok ga je sicer malo odnesel, vendar je kmalu dosegel nasprotni breg in pravočasno predal palico.« (Kommunist, 21. maj 1982) Svoj doprinos k štafeti pa so brezimni mladinci izražali še na načine, katere že dolga tisočletja pozna katoliška cerkev. »U trenutku kada je 18-godišnja Nevenka Tomović, juniorski i seniorski prvak BiH i Jugoslavije u gađanju zračnom puškom, ponijela štafetu mladosti, sedam djevojaka i mladiča, radnika pamučne industrije »Đuro Salajk« pošlo je pješke do Kuće Cviječa.« (Borba, 26. 3. 1984)

Prav tako pa so cela mesta, naselja in vasi praznovala prihod štafete: »To mesto, v katerem že desetletja bije srce delavskega razreda Kosova in katerih rudarji so svoje svobodnjaške težnje izrazili v geslu »Niti grama svinca za sov-

ražnika«, je nosilec štafete priredilo veličasten sprejem.« (Delo, 15. 4. 1980)

Včasih pa ni šlo brez (seveda) manjših problemov. »Štafeta na Kosovu: delovne zmage in zaplet v Rožaju. (...) Vendar smo bili v zadnjem hipu, je dejal Alidema, pred odhodom v Rožaj, informirani od tovariša iz Crne gore da ne moremo na kraj izročitve z zastavo albanske narodnosti.« (Delo, 28. 4. 1984)

Bilo pa je nekaj večjih problemov. »Lepa Brena dolazi u Mostar dva-tri tjedna prije Štafete i skuplja više ljudi nego ispračaj Štafete. Bilo je mišljeno da bi zbog tog Lepu Brenu trebalo dovesti na ispračaj Štafete, ili čak obrnuto...« (Borba, 19. 6. 1984)

Problemi Lepa Brena da-ne na stadionu ob zaključni prireditvi ne pridejo več do izraza. Tu se pleše, raja in prikazuje realno sliko sedanosti. »Udeleženci so s telesi oblikovali našo državo. Meje so bile označele z rdečo, modro in belo barvo. V središču stadiona so mladi oblikovali sonce. Medtem ko so z vajenimi kretinami oblikovali prve like, se je čez stadion razlila pesem »Druže Tito, mi ti se kunemo« tako kot že vrsto let doslej. (...) Nazadnje so na stadion z vzhoda, severa in juga prikorakali pripadniki JLA.« (Delo, 26. 5. 1982)

»Nastopajoči so pričarali zanos in vedrino mladosti, delo in hotenja mladih in njihovo radost, da živijo v socializmu.« (Delo, 26. 5. 1981)

SIMON FAJFAR

KAJ JE NAROBE S ŠTUDIJEM NA FF

Hudič si že dolgo brusi kremplje na Filozofski fakulteti v Ljubljani. O tem, kdo ga pri tem podpira, se širijo razne govornice, jasno pa je, kdo temu nasprotuje. Študentom gre namreč škripanje, ki ga njegovi kremplji povzročajo po stenah filofaksa, neznansko na živce. Višjim letnikom morda malo manj, ker jim šolska reforma še ni toliko zmešala pogledov na svet, študenti nižjih letnikov pa so tik pred tem, da izgubijo živce. Posebno še tisti, ki se gibljejo na robu med starim in novim in so jim neusklajeni statuti in pravilniki zagrenili življenje oz. študij. Obeti za prihodnost tako izrabili, da se bodo podrlje; razen če ne bo kdo drug storil tega pred njim!

Aleš Dolenc, študent III. letnika geografije in etnologije, Nina Košir, študentka III. letnika geografije in sociologije kulture

Oddelek za geografijo kot številni drugi oddelki na FF sodi v kremplje uredništva v petem nadstropju, kjer vsako leto za študente veljajo novi vpisni pogoji, pogojni vpisi ipd., ki jih določa vsak oddelek zase. Pred uvedbo usmerjenega izobraževanja je bilo vse lepo in jasno: če nimaš pogojev, se ne vpišeš naprej ali pa ponavljaš letnik. Nihče si s tem ni preveč razbijal glave in številni so ponavljali. Letos pa poteka že drugo leto od t. i. reforme univerze, ki je na celotno fakulteto vnesla še popolnejšo razdrobljenost in zmedo, ki se vsaj na oddelku za geografijo kaže v številnih problemih in mnenjih tako profesorjev kot študentov. Popolnoma se je spremenil vrstni red predavanj v študijskem programu, nekatera predavanja so zamenjali z drugimi, in s tem so se spremenili vpisni pogoji. Z drugimi besedami: študent v zdajšnjem tretjem letniku (zadnja generacija po starem programu) se ne more vpisati ponovno v tretji letnik, ker bi lahko padel med usmerjenca in se mu zato po novem programu ne bi priznal niti drugi letnik. Hural Nazaj v prvi letnik, ker je tako lepo v naši domovini biti večno mlad.

Kot pove že sama beseda geografija, nas ne zanima samo prostor, ki ga zavzemajo knjižnica, kartografska zbirka in predavalnice, ampak širši prostor na zemeljski površini, ki se ga da seveda praktično dojeti in spoznati samo na kraju samem. Zato študij geografije že od nekdanj spremlja terensko delo, ki se je zaradi inflacije, stabilizacije, devalvacije ipd. prostorsko omejilo na Jugoslavijo, Julijsko krajino in avstrijsko Koroško. Terensko delo se čedalje bolj časovno omejuje, nazadnje tudi s tem, da finančna samoudeležba študentov iz leta v leto narašča.

Finančni razlogi pogojujejo tudi – v primerjavi z Zahodno Evropo – dokaj nizko razvojno stopnjo študija, saj na primer na avstrijskih fakultetah študentje že vrsto let sami delajo raziskave s pomočjo satelitskih posnetkov, ki pa smo jih mi lahko videli le v srednješolskem atlasu in atlasu Slovenije. Zato ni čudno, da naša diploma ni priznana nikjer v tujini in da so tako še bolj okrnjene možnosti zaposlitve, ki jih za geografa v današnji Sloveniji praktično ni – razen v pedagoškem poklicu. Kaj nam pri tem pomagajo še tako obetavne usmeritve študija: turizem, varstvo okolja, regionalno planiranje in socialna geografija?

Agata Šega, študentka III. letnika francoščine in španščine ter I. letnika latinščine

Šolanje na fakultetah je pri nas brezplačno. Kot pravi star pregovor, pa se za malo denarja dobi tudi malo muzike. Vzemimo za primer FF v Ljubljani: vrabci že čivkajo, da ni denarja za nakup knjig in strokovne literature. Najbrž ni treba omenjati, da je podobno tudi z vso ostalo opremo, od fotokopirnih strojev pa najbrž kar do toaletnega papirja. Kasetofone in diaprojektorje si profesorji prinesejo od doma. Ker ni ne knjig ne denarja za kopirni papir, si morajo študentje sami razmnoževati material (včasih celo knjige), kar seveda spet stane, pomeni pa tudi izgubo časa in zastoje pri delu. Tujim strokovnim avtoritetam še na misel več ne pride, da bi predavali pri nas, tisti redki nesebični dobrodušneži med njimi, ki se za kaj takega vseeno odločijo, pa so poleg skrajno simboličnega honorarja deležni morda kvečjemu še kake večerje, ki jo plačujejo ljubljanski kolegi dostikrat iz svojega žepa. Problemi s prostorom so že prav moreči: kaj pomaga na primer knjižnica oddelka za romanistiko, ko pa ni v njej niti toliko prostora, da bi človek odprl slovar, kaj šele da bi ga kam položil in si iz njega kaj izpisal. Urniki predavanj so poglavje zase: znano je, da se v vsaki tovarni otepajo deljenega delovnega časa, študent pa ima predavanja od osmih zjutraj do poznega popoldneva s pol do enoinpolurnimi odmori. Vmes naj bi še študiral, obiskoval kulturne prireditve, se po možnosti še športno in kako drugače udeleževal, če niti ne pomislimo na to, da je med študenti precej takih, ki se morajo sami preživljati. Za to absurdno situacijo je spet krivo pomanjkanje prostora (in posredno, seveda, denarnih sredstev): FF je nekajkrat premajhna za funkcijo, ki naj bi jo opravljala, poleg tega pa je njena lokacija zaradi neznosnega hrupa z Aškerčeve že a priori neprimerna. Fakultetne zgradbe z modernimi, prostornimi predavalnicami, z udobnimi, mirnimi knjižnicami, z menzami, kjer je hrana videti na moč užitna, s telovadnicami in z bazeni, z ogromnimi parki in zelenimi površinami, kakršne so drugod po svetu nekaj popolnoma samo po sebi umevnega, lahko kdaj pa kdaj vidimo le na TV ekranih.

Pri vsem tem popolnoma razumem tistih 400 (po novejših virih že celo 600) Slovencev, ki poučujejo na fakultetah v tujini. Da je zato kvaliteta proforskega kadra pri nas nižja, kot bi lahko bila, mi najbrž ni treba posebej poudarjati.

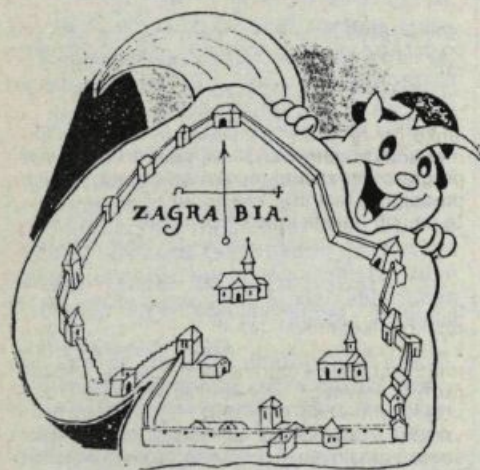
Da me ne bi kdo narobe razumel z zgoraj povedanim: nikakor se ne zavzemam za uvedbo kake šolnine za visokošolski študij, ampak za to, da tisti, ki so sklenili, da bo ta študij v našem socialističnem samoupravnem sistemu brezplačen, to tudi res omogočijo. Do sedaj vsa poostre-

na, poglobljena in kaj vem kakšna še skrb za visoko šolstvo ni bila nič drugega kot metanje peska v oči, univerza pa le uboga Pepelka v raztrganem predpasniku.

Pa še to: glede na dejstvo, da diplomira le 50 % študentov, ki se vpišejo v prvi letnik, bi nemara kazalo uvesti kake ostrejšje sprejemne izpite, tistim, ki bi jih uspešno opravili, pa seveda nuditi vse potrebno za resno delo. Noben kmet, pa naj bo še tako neuk, ne pričakuje, da mu bo jablana jeseni obrodila debele in zdrave sadove, če je jeseni ni obrezal.

Brane Senegačnik, študent prvega letnika, klasična fil., slovenščina: Pri razmišljanju o pozitivnem in negativnem v načinu študija na FF je potrebno – kot sploh pri slehernem ocenjevanju – odmisli možnost kakšne popolne »objektivnosti«, ki se še prerada vriva v takšna besedovanja in »vsevednim« in »vseupoštevajočim« govorcem podeljuje pravico do neomajne suverenosti v razkrivanju resnice. Zlasti za sodbe začetniških generacij je značilno, da so pod močnim vplivom vtisov in često prejudicirane na osnovi sporočil, ki so jim jih posredovali starejši. Kljub temu pa se razvija tudi nekaj »splošnih izkušenj«, ki bi jim torej lahko pogojno pripisali vrednost spoznanj. Tako je najbrž bistvena značilnost študija na FF dvo-smernost in pa seveda težave, ki nastajajo v zvezi s sinhronizacijo. Nemožnost prisotnosti na predavanjih (zaradi kolizije) gotovo ne prispeva k dobri obveščeniosti o naravi in bistvu snovi, ki naj bi bila predmet njegovega interesa in seveda tudi polje, na katerem naj bi se manifestirala njegovo znanje. Tu nič ne zaležejo ugovori, kakršen je npr., da predavanja niso primaren vir znanja. Samostojnost dela je pojmovana seveda zelo različno od smeri do smeri: ponekod jo razumejo kot sposobnost podreditve spoštovanja vredni kvantiteti informacij, ki jih je potrebno obvladovati, drugod pa sodijo odprteje, da je tudi pristop stvar študentove iznajdljivosti kot preizkusnega kamna sposobnosti za samostojnost. Se pravi, da temelji razloček na predhodnem zaupanju v študentovo zmožnost (za smeri z manj študenti – konkretno klas. fil. – je značilna razmera visoka stopnja avtonomnosti pri izbiri načina za obvladovanje snovi, čemur predhaja ustrezna informacija o bistvenih značilnostih snovi, zahtevah izpita in kot rečeno, zaupanje, ki se izraža skozi specifično študijsko modaliteto, zaznamovano s svobodo v izbiri termina za opravljanje izpitov, deloma v izbiri snovi ipd.).

UNIVERZIADA – ZGODOVINA

Zgodovina univerziade je nekaj krajša od zgodovine modernih olimpijskih iger, zato pa gotovo mnogo razburljivejša. Že 1923. so se v Parizu na iniciativo Jeana Pitetjeana, pedagoga in bližnjega prijatelja ter sodelavca Pierra de Coubertaina, izvedle prve mednarodne študentske športne igre, ki so že 1928. dobile tudi svojo zimsko verzijo. Po vojni je bil Pariz ponovno gostitelj iger 1947., organizator pa je bila Mednarodna študentska zveza (IUS) s sedežem v Pragi. Tedaj nastopa obdobje blokavske krize, in zahodne države izstopijo iz IUS-a in 1948. ustanovijo Mednarodno študentsko športno zvezo (FISU), ki vsaki dve leti organizira t. i. »Športne tedne FISU«. Tako je bil npr. 3. zimski športni teden 1955. izveden na Jahorini, kot gostitelji smo ostali v spominu po gostoljubnosti, osvojili pa smo tudi 2 zlati, 2 srebrni in 4 bronaste medalje. (Mimogrede povedano – olimpijsko Sarajevo je ponovno prijavilo kandidaturu za organizacijo zimске Univerziade 1989.). Seveda so študentje kmalu uvideli, da razedinjenost dveh organizacij ne pelje nikamor in 1957. je bil spet Pariz gostitelj skupnih letnih iger. Vse to se je dogajalo vendarle pred tisto prvo, pravo univerziado, ki dolguje svoje ime iniciatorjem iger 1959. v Torinu. Naziv univerziada je v sebi združil pomen univerzitetnih iger in univerzalnost teh iger. Sodelovanje na tej športni prireditvi ne zahteva nikakršne norme ali predhodne kvalifikacije. Kdor se prijavi sodelujel

Predpisi vendarle obstajajo: sodelujejo lahko le redni študentje visokih in višjih šol v starosti od 17 do 28 let, kot tudi diplomirani študentje leto dni po diplomiranju, medtem ko države brez ali z zelo majhnim številom visokošolskih ustanov lahko pošljejo tudi srednješolce. Športi, ki so danes obvezni v organizaciji univerziade, so: atletika, gimnastika, košarka, sabljanje, odbojka, plavanje, skoki v vodo, tenis, vaterpolo in nogomet. Zagreb je kot dopolnilni šport izbral veslanje (da bi se po 20 letih gradnje končno dovršilo jezero Jarun kot športno-rekreacijski center za vodne špore, kopanje, razvedrilo), naknadno pa so dodali še kajakaštvo.

Za maskoto univerziade '87 (sicer štirinajste po vrsti, vendar se zaradi že navedenih nesoglasij navajajo samo leta izvedbe) je izbran Zagi, veverica, kakršne se sem in tja še najdejo v zagrebških parkih, vendar jo je trenutno najlaže najti v risbah njenega avtorja, Nedjeljka Dragiča. Znak univerziade je osmisli Duško Bekar.

Zakaj se sploh organizirajo velike športne manifestacije? Zakaj se mnogi skušajo izkazati kot gostitelji raznih prvenstev, olimpiad, univerziad? Razlog je v denarju, ki tedaj pride v blagajno organizatorja, in v propagandnem družbenem pomenu in povečanju ugleda države in mesta gostitelja v svetovni skupnosti.

Leto 1979., Split, odvijajo se mediteranske igre, do tedaj največji športni dogodek v novi Jugoslaviji. Ob športnih terenih in na sprehodu po rivi se srečuje nekaj športnih delavcev, ki vse več in vse resneje govorijo o organiziranju svetovnih študentskih športnih iger oziroma univerziade v najstarejšem vseučiliškem centru Jugoslavije, v Zagrebu. In odločili so se, da bodo idejo uresničili, in tako je krenila prek raznih stopenj in forumov, dokler se ni 1983., pred univerziado v Edmontonu, v Kanadi, oblikovala v uradno stališče Jugoslavije in njene univerzitetne ZMFK (SOFK): »Zagreb želi univerziado 1987. leta!« O vsej zadevi se v javnosti malo ve, ker tedaj že odmevajo priprave Sarajeva za olimpiado, pa tudi v uspeh negotovi Zagrebčani ne vlagajo preveč sredstev vnaprej.

Podžgani s fantastičnim uspehom sarajevskih olimpijskih iger, v marcu in aprilu 1984. se organizatorji, vse bolj pa tudi javnost (posebno Zagrebčani, ki so direktno v igri), vnamajo že ob sami misli na kakršnokoli večjo športno manifestacijo. Zagrebška delegacija pred odločilnim srečanjem v Benetkah s fantastičnim manevrom nagovori Indianapolis (ZDA), naj odstopi od kandidature, največ zaradi osebnih znanstev in položaja v Evropi (cenejši stroški prevoza) preskoči »2 milijona dolarjev težko« ponudbo Brisbane iz Avstralije.

Poletje '84 je bilo vroče. Skupščina mesta Zagreba kot najodgovornejša za celotno zadevo ustanovi konec junija Organizacijski komite univerziade, že dva tedna za tem pa določi tudi večino članov, za predsednika pa Josipa Vrhovca.

V prividnem poletnem zatišju so se najbolj razmahnilo drobni interesi, v prvi vrsti občinski, v mestu, ki o večini teh izjemnih navdihov ni niti sanjal, kaj šele postavljav v katerega svojih planov razvoja. Vnaprej so se gradile dvorane, krasile fasade, širile prometnice, vpeljeval tramvaj, reševale infrastrukture in ustvarjala slika o povsem novem mestu na prostoru današnjega Zagreba.

Začetni elan ljudi v Zagrebu, začinjen z napalnimi informacijami o pomenu univerziade v

svetu in o sodelovanju »deviznih« firm v celotnem projektu, je prerastel v megalomanstvo zdaj ne več samo »odgovornih«, ampak tudi najnavadnejših prebivalcev mesta. Bili pa so tudi drugi, ki so že od tistega 1979. v Splitu trdili, da ne potrebujemo univerziade, ki so trdili, da nas bo to pokopalo, da se bo ponovil Beograd 1975. (Beograščani so bili takrat kandidat za univerziado, kandidatura je uspela, vendar so v zadnjem trenutku odstopili in plačali kazeno FISU-u, tega leta so bila v Rimu samo atletska tekmovanja). Del njih je potem prešel v fazo »ni nam bila potrebna, a ko je že tu, naj ji bo«, so pa še vedno nekateri, ki tudi danes ponavljajo prvotne ideje.

Razočaranje za prve, deloma pa tudi za druge, je sledilo, čim je Organizacijski komite definiral osnovno koncepcijo, s katero je treba pristopiti k vsemu na univerziadi. Osnovno v teh nekaj točkah je bilo, da se vse, kar se gradi, ureja ali nabavlja za potrebe univerziade, izroči vnaprej v funkcijo uporabniku, ki bo to prevzel po univerziadi. Prvzaprav se nič, prav nič ne dela samo za univerziado, ampak se obstoječi plani za razvoj mesta pospešujejo, da bi del pomagal univerziadi, po njej pa vsemu Zagrebu. Paralelno s tem se zahteva od zadnjih uporabnikov, da denarno čim več sodelujejo v projektih, ki jih bodo kasneje sami uporabljali.

In tako sta nastala dva programa ene mestne skupščine: športni in mestni program! Športni program vsebuje vse tisto, brez česar se športna prireditve, na kateri naj bi sodelovalo 6000 športnikov iz 110 držav, ne bi mogla izvesti: športna igrišča, dvorane, bazene, k njim spadajoča oprema, objekti nastanitve in vse, kar spada k temu. Mestni program bi moral čim bolj pripraviti mesto in ga pokazati svetu v kar se da lepši luči, čisto, z obnovljenimi fasadami, brez prometnih infarktov, z dobro preskrbljenostjo trgovin in s kvalitetno hotelsko in drugo namestitvijo. Oba programa v javnosti istovetijo z univerziado, kar je v osnovi točno, kolikor je univerziada tista spodbuda, ki bo Zagreb potegnili iz otopenosti. Vendar je v sami realizaciji teklo vse drugače. »Športniki« so zelo hitro prešli fazo usklajevanja želja, potreb in možnosti in so napravili plan delovanja, medtem ko je v mestnem planu vse potekalo v že leta ustaljenem, upočasnjem ritmu.

Ko se je vzelo v poštev potrebe dvanajstih športov, je bilo ugotovljeno, da bo šlo laže, če se sprejmejo ponudbe mest v bližnji okolici Zagreba, ki so hotela pomagati s tem, da odstopijo svoja športna igrišča in vse razpoložljive možnosti univerziadi. In tako je bil napravljen plan »disperzije« univerziade, ki je razdeljen na deset mest, po največjem razporedu tekmovalni pa so ostali Varaždin, Bjelovar, Sisak, Petrinja, Čakovec, Karlovac, Kumrovec, Zelina in Jastrebarsko. To je bilo seveda z velikim veseljem (in olajšanjem) sprejeto, saj bi sicer v Zagrebu morali graditi namesto šest kar petnajst novih dvoran. Vsem tem dvoranam, ki so gotove ali pa jih dokončujejo, je skupno, da dajejo uporabniku (to pa so srednješolski centri in fakultete) možnost množične in v večernih igrah tudi v dvorano za gledalce. Tudi za ostale objekte (zlasti za velike komplekse v športnem parku Mladost na Šalati, kompleks Dinamo in jezero Jarun) je pomembno, da so vezani na kak klub ali športno društvo. Za potrebe univerziade je ob vsem navedenem določenih za več-

je ali manjša popravila ali dograditve še veliko športnih objektov (dvajset dvoran, stadioni za nogomet – posebej Dinamov, teniška igrišča). Spomladi 1985. je začel Zagreb spreminjati svoj obraz. Gradi se na vse strani. Danes je mogoče, da bi bili vsi objekti končani do 8. julija, za nekatere od njih pa bi se lahko reklo, da so vrhunska dela funkcionalnosti in varčnosti (v prvi vrsti bazen v športnem parku Mladost).

Kaj je največji problem univerziade, kdo je njen najvztrajnejši nasprotnik? Vsekakor inflacija. Pri določanju položaja določenih šolskih športnih dvoran so se pojavila nesoglasja najprej glede lokacije dvorane na Peščenici, ki bi stala polovico manj od svoje cene na dan začetka del, če se ne občinski in vsakršni »mogočnejši« nekaj mesec prepričali za 200 metrov levo ali desno. Zaradi predolgega dogovaranja okrog tega, kdo mora zgraditi dostop ali podobnih malenkosti, ki so v bistvu nepomembne, so se povečali stroški na še nekaj dvoranah, tako da bi, če bi se vse začelo graditi pravočasno, mogel Zagreb zgraditi še eno dvorano!

V začetku so planirali dobiti denar za izgradnjo objektov od ZIS-ov, loterije, iz mestne blagajne in deloma s pomočjo Federacije. Inflacija pa je uničila vse načrte, še preden so jih naravnost zapisali. V tem trenutku marketing univerziade preračča svojo prvotno funkcijo (stroški same organizacije) in s svojim deležem danes pokriva kar dve tretjini skupnega programa univerziade. Sicer pa se po nekajkratnem preračunavanju celotnega programa zaradi inflacije cena univerziade vrtil okrog 60 milijard dinarjev! Vsekakor je potrebno poudariti veliko vlogo Zveznega izvršnega sveta, ki je 1. 1. 1985. sprejel odločitev o oproščanju davka na promet za vse proizvode, ki nosijo na sebi Zagreja, v korist univerziade. Z drugimi besedami: vsak proizvajalec, ki prilepi na svoj proizvod Zagreja, ne plača več davka na promet državi, ampak univerziadi!

Marketing univerziade je podpisal pogodbo s podjetjem MCI iz New Yorka, da bi uspel priti do deviz, ki so za kakršno koli poslovanje prepotrebne. S strani ogromnega programa, ki ga je direktor MCI-ja predložil najodgovornejšim osebam univerziade, ni v letu dni v Zagreju nabilnik priletel niti en samcat dolar, kar je seveda privedlo do prekinitve pogodbe z MCI-jem. Dokler je še mlada, vsaka športna prireditelj sanja, da bi postala olimpijada in bi tako ob vsem upoštevanju misli Piera de Coubertaina postala pravo presečišče svetovnega biznisa. Za olimpiado ni treba prositi ameriških TV družb (kot najbogatejših), da bi prišle snemati; vsaka svetovna firma ima olimpiade v svojih poslovnih koledarjih, ker če niso na olimpiadi, niso nikjer. Celo Coca-Cola je tam, kjer je šport, vendar v večini primerov le, če je ta šport olimpijski ali medijško zelo primeren za TV. Tako se je marketingu univerziade sama po sebi vsilila potreba, da pripeljejo močne televizijske hiše v Zagreb. Seveda so najmočnejše hiše, ki za seboj pritegnejo vse velike svetovne proizvođačke, v prvi vrsti torej ameriške. Univerziade niso niti nimajo možnosti kmalu postati olimpijske igre. Svetovnega tržišča ni moč prevarati s pro-

izvodom, imenovanim univerziada, ker je ta proizvod že davno stehalo in ga že davno postavilo v svoje kvalifikacije. Univerziada ni nova, ni si je izmislil Zagreb, že dolgo časa obstaja in za njo svet, tisti poslovni, ve, vendar ni v njegovih načrtih. In zato je ogromno delo ležalo na plečih marketinga in raznoraznih privatnih kontaktov po svetu. Ameriška mreža CBS je bila nekaj časa zainteresirana za to, da pošlje ekipo v Zagreb, kar bi naj ista ekipa z isto opremo naslednje leto odšla v Seul na olimpiado. Vendar se je nekje zataknilo in CBS verjetno ne bo prišla. Seveda, nikdar se ne ve. (Zagreb bi tedaj lahko bil dober poligon.) Ko je prišel pred nekaj tedni na mesto predsednika komisije za public relations (obstaja tudi »domaček« ime, pa se ga ne morem spomniti) Goran Milić, urednik beograjske televizije, je takoj prinesel s seboj nekaj idej, ki bodo, če se uresničijo, izvrstna vaba za svetovno, s tem pa tudi za ameriško tržišče in televizijo.

Krog televizija – univerziada je odvilen od še enega pomembnega člena. Od kvalitete športnikov in rezultatov v Zagrebu. Na pretekli univerziadi sta padla dva svetovna rekorda v dveh temeljnih in mogoče najpopularnejših športih na svetu: plavanju in atletiki. Sekretariat zagrebške prireditve (»zagrebške fešte« je do danes zbiral 92 načelnih prijavi za univerziado, med njimi so tudi ameriška, sovjetska in vzhodnonemška (potem, ko jih pet let ni bilo) in še mnoge. Sovjetska zveza je poslala celo imena nekaterih športnikov, in ta osupljajo: Igor Paklin, svetovni prvak v skoku v višino, Arvidas Sabonis, košarkar, Saljnikov med plavalci in še nekaj svetovnih in evropskih prvakov. ZDA bodo poslale močne košarkarje; objubili so, da bodo poslali vseučiliščne prvake v skoraj vseh športih (moč ameriškega vseučilišnega športa pa poznamo!). Vzhodni Nemci zagotovo ne bodo dovolili, da bi ostali brez medalj v močni konkurenci, ki se pričakuje, bolgarski atleti, veslači, gimnasti so zmerom dobri, ves ta niz pa bo potegnil k dokazovanju še druge države.

Univerziada ima še eno karakteristiko: sodeluje, kdor se pojavi, to pa potrjuje trditve, da bo mnogo športnikov, posebej iz malih držav, katerim bo to predstavljalo interno olimpiado namesto prave, na katero ne morejo priti, ker obstajajo kvalifikacije za njo (predtekmovanja, norme...).

Če premislimo vse to še enkrat, obstajajo možnosti, da se ameriška TV mreža vključi. V enem od razgovorov je bilo »mimogrede« slišati, da sama mreža sploh ne bi bila dolžna Zagrebu ničesar plačati, ker bi večino stroškov pokrile družbe, ki pridejo za televizijo. Seveda so nekatere tuje družbe že sedaj našle interes in so se vključile v organizacijo. Tako npr. Molton, ki daje vse žoge, Omega, ki je uradni merilec časa, celo Mitsubishi, ki je uradni (inozemski) tuji avtomobil univerziade (domači je yugo) in kot tak poklanja univerziadi 67 vozil. Vendar pa bi tudi vsi ti angažiraneje sodelovali, če bi bila prisotna ameriška televizija.

Evrovizija bo večinoma prenašala tekmovanja iz Zagreba. Deloma tudi zato, ker gre vendarle za največjo športno prireditve v '87, deloma pa zato, ker bo prisotno veliko število športnikov njenih držav. TV mreža Velike Britanije ima do svojih gledalcev še dodatno obvezo, ker so bili le-ti lansko leto prikrajšani za prenose s commonwealthske iger (zaradi bojkota je nastopila le tretjina športnikov).

O vsem tem se vsaka televizijska hiša lahko še premisli, vendar pa bo stanje tudi 8. julija ostalo takšno, razen če Goran Milić ali kdo drug »s pomočjo trikov« ne bo uspel pripraviti kaj drugega.

Vzporedno z vsemi, zares mnogoštevilnimi opravili tudi glede organizacije bivanja, namestitve, prometa, zabave, akreditacije itd. v športnem programu, je potekal in še poteka tudi mestni program. Prebivalci Zagreba, ki so zanj dali tudi po eno dnevno letno, ga bolji spremljajo, ker jim je – in še posebej nekateri njegovi deli – trn v oči. Trg republike: gradi se z in brez gradbenega dovoljenja, tramvajске tračnice so zdaj pregloboko zdaj preveč desno in levo, potem so valovite, sredi Trga se je na-

šel že zdavnaj pozabljeni studenec Manduševac, ki spreminja plan gradnje, išče se krivec zdaj za eno zdaj za drugo, dela stojijo, pa se spet začno na novo in tako vse v krogu. Prebivalci mesta ves ta čas preskakujejo luknje, zidove, zaobhajajo luže (mlake) in nemočno opazujejo korake gradbenikov, arhitektov, občinskih in mestnih struktur, ustvarjajo govorice, Trg republike, osrednji mestni trg, pa se še naprej bori s časom, da bi vsaj za univerziado zablesnel v novem sijaju. Avtobusna postaja: že dvajset let posluje kot začasna rešitev, spodbujen z univerziado se bori za trajno, potem pa postane problem finance, združevanje z nekimi (ali več) prevozniki podjetji, eni hočejo, drugi nočejo, problemi se rojevajo, vendar se danes po daljšem premoru gradi v zaviljivem tempu. Morda bodo do univerziade (čeprav njej ne Trg republike ne avtobusna postaja nista pomembna) vsa dela končana! Ob teh dveh bi lahko govorili tudi o Ciboninem stolpu, o čemer koli drugem, vendar nima smisla. Mestni program je začutil svojo priložnost, malce predolgo je razmišljal, se dogovarjal o soglasju, že prej omenjena inflacija pa je napravila svoje.

Zdaj je na mestnih očetih, da poskusijo dokončati začeto, ne da bi se lotevali novega, ker bi jih to lahko pokopalo. Na žalost poznamo gradbenike, poskusimo pa verjeti, da nas tokrat, ko je definitivni datum 8. julij zapisan tudi v svetovnih koledarjih, ne bodo prevarali. V primeru izgradnje Ciboninega stolpa so pokazali dozo svetovnega načina gradnje, in zato bi – kolikor bi ne bilo »papirnate igre« – zagotovo vstopili v zgodovino gradbeništva; za sedaj samo jugoslovanskega, toda tudi to je nekaj! Tako leži na duši republiškega gradbenega inšpektorja, ki je zaustavljal delo, le-to pa je bilo nedavno spet začeto (po dveh mesecih premora), neuresničeni gradbeniški podvig.

Ko pa bo univerziada prišla in odšla, je težko verjeti, da se bo še kdo spominjal teh problemov in težav. V spominu naj bi ostal spektakl, športno, pa ne samo športno, druženje. V Zagrebu bo mladost sveta, zbrana, da v športnem tekmovanju na igrišču pokaže, kdo je boljši, in da tudi izven igrišč doživi kaj novega, skupnega, srečnega. Če bo zadnjega dne odšel vsak športnik domov z nasmehom, bo univerziada opravila svoje ne glede na kakršne koli zrušen rekord. Malo držav je na svetu, v katerih se lahko istočasno, pri istem delu najdejo Amerikanci in Rusi, Severni in Južni Korejci, Kitajci, Izraelci in še mnogi mnogi drugi. Jugoslavija je ena od njih.

JURICA OZMEC

ŠTUDENTJE PROTI ŠTUDENTOM

Na podlagi določil statuta Študentskega centra v Ljubljani je svet Centra po predhodni javni razpravi na svoji seji dne 15. 1. 1987 sprejel **DOMOVSKI RED**.

3. decembra je delegatska konferenca Študentskega centra, sestavljena iz predsednikov blokov v Rožni dolini, za Bežigradom in ostalih domov ter iz ostalih članov (študentske delegacije v svetu centra, delavcev SC), dala v javno razpravo osnutek novega domovskega reda. Dogovorili so se, da bo javna razprava za Bežigradom 9. 12. 1986, v Rožni dolini pa 10. 12. 1986 in da so predsedniki domov o tem dolžni obvestiti stanovalce. Predsednica komisije za sestavo novega domovskega reda nam je sicer zatrnila, da so na javno razpravo vabili tudi plakati, a študentje o tem ne vedo nič. Pa četudi bi bili o razpravi obveščeni, ne bi mogli o novem domovskem redu razpravljati, saj je vsak blok dobil le en izvod domovskega reda in v tednu dni si ga 200 ljudi ne more ogledati, razen če bi si že vnaprej organizirali poseben načrt ogleda.

Večina študentov o novem domovskem redu ni vedela nič. V nekaterih blokih so sicer imeli sestanke, a se jih je v prednovoletnem času udeležilo zelo malo študentov, tako da še tisto, kar so sklenili, ni bilo veljavno. Tako so v enem izmed blokov bili proti mnogim določilom, a jih niso uspeli posredovati naprej, kajti sestanek so imeli šele po tako imenovani javni razpravi, njihovemu predsedniku pa je vabilo na delegatsko konferenco, kjer so o tem razpravljali, nekdo ukradel. Kot po naključju mu je nekdo ukradel tudi vabilo na delegatsko konferenco, na kateri se je glasovalo o povišanju stanarin.

Največ pripomb so študentje omenjenega bloka imeli na naslednje člene, ki po novem domovskem redu že veljajo:

○ na člen 59, v katerem med drugim piše, da dežurni vratar od obiskovalcev

in stanovalcev, ki jih ne pozna, zahteva osebno izkaznico ali drug ustrezen dokument. Podatke o obiskovalcih vpiše v knjigo med 6. in 24. uro. Podatke za stanovalce iz drugih domov vpiše med 24. in 6. uro zjutraj. Zaklepa izhodna vrata v pritličju in kleti ob 24. uri;

○ na člen 96, kjer so kot lažje kršitve naštet naslednja dejanja:

– pranje kuhinjske posode in pribora ter drugih neprimernih predmetov v umivalnikih ali odmetavanje neustreznih stvari vanje,

– pritrjevanje slik in plakatov, objav, obvestil tako, da se znatno poškodujejo stene, risanje in pisanje po stenah, pohištvu in vratih sob in skupnih prostorov,

– oblaganje sten s tapetami, beljenje sten in lakiranje podov, ter oblaganje podov s talnimi oblogami brez vednosti domovske službe,

– odmetavati cigaretne ogorke, pljuvati, bljuvati, odmetavati razne odpadke po tleh v domu in okolici,

– igrati igre z žogo na mestih, ki niso določena za to,

– neredna skrb za red in snago v sobah in še kopica drugih.

○ Člen, ki najbolj bode v oči, je člen 143., v katerem piše, da so člani delegatske konference in člani študentske delegacije v svet Centra oproščeni plačevanja stanarine. Ta stanarina pa bremeni študente stanovalce Centra, ki predsednika, ki nevestno opravlja svoje delo, sicer lahko odpokličejo in mora tako poravnati stanarino za nazaj. Predsednika pa lahko odpokliče tudi delegatska konferenca.

Torej so s členom 143 v Študentskem centru dobili serijo plačanih predsednikov. Glede na to, da toliko, kolikor delajo predsedniki blokov, delajo tudi disciplinski, referent za občudniško dejavnost in predsednik ZSMS v bloku, bi morali, če bi bili pošteni, plačati tudi te ljudi. Če pa bi morali plačati tudi te ljudi, bi v Študentskem centru imeli kar mini politično organizacijo.

**Odlomek iz ankete
v Študentskem naselju**

A veš, da so sprejeli nov domovski red?

»Vem da so sprejeli to predvsem drugi, velika manjšina. Mislim, da je bil postopek popolnoma nezakonit. Saj javne razprave sploh ni bilo, oziroma je bila prav lepo zrežirana. Recimo, pogledj: prvič: dan je bil samo po en izvod predloga domovskega reda na blok, češ da ni denarja. To je bedarija. Drugič: javna razprava naj bi bila teden dni pred novim letom, ko je naselje prazno. Vse takšne odločitve, o povišanju stanarin in podobno, se sprejemajo takrat, ko študentov ni, ali ko so izpiti; ko je zainteresiranost med študenti, ki je že tako in tako majhna, še manjša. Tretjič: nesklepčni zbori stanovalcev. Da ne govorim o tem, da

sploh ni bilo vseh zborov stanovalcev. Ljudje, kolikor jaz vem, sploh niso vedeli, kaj je to domovski red. Predsedniki sami so bili zbegani. In še četrtič: na delegatski konferenci so predsedniki blokov. Oni so dandanes plačani. Zakaj to? Včasih si težko ne dobil predsednika bloka. Danes to ni več problem, kajti samo tisti karieristi, ki želijo s čim manjšimi stroški živeti tukaj v Ljubljani in narediti kariero, grejo v delegatsko konferenco in dobijo plačano in veselo kimaajo. To so podkupljeni kimači, ki kimaajo upravi in vsem ostalim. Glasovali so recimo za to zadnji povišanje stanarin, ki njih pač ne prizadene. Meni se zdi to totalna bedarija. Mislim da tega domovskega reda ne bi smeli sprejeti niti ostali študentje, da bi se morali upreti.«

Če se ne motim, je vaš blok poslal pritožbo v zvezi s sprejetim domovskim redom na UK. Kaj pričakujete od UK?

»Pričakujemo predvsem to, da še enkrat preverijo postopek sprejemanja tega domovskega reda. Mislim, da bodo, če bodo šli v to preverjanje, lahko ugotovili, da domovski red ni veljaven. Menim, da če postopek ni veljaven, potem logično tudi sam domovski red ni veljaven. Vendar se tudi UK obnaša malo ignorantsko. Kolikor vem, imajo danes sejo in te točke sploh ni na dnevnem redu. Torej še od našega zakonitega predstavnika pričakujemo preveč.«

Kakšne so po tvojem še nepravilnosti v Študentskem centru?

»Veš kaj, teh nepravilnosti v Študentskem centru je toliko, da jih človek komaj zaobjame. Tukaj se hoče vzpostaviti nekakšna policijska diktatura. Mislim, da je ta čas dokaj primeren za to diktaturo, kajti prihajajo generacije iz usmerjenega izobraževanja, ki so dejansko usmerjene, s plašnicami, ki si ne upajo nič reči, ki so zelo vodljivi, kajti kdor ni bil vodljiv, je že med srednješolskim šolanjem odpadel. Poglej malo okoli sebe. Nič več se ne dogaja, ljudje so popolnoma neinventivni, ne zanima jih nič drugega kot lasten študij. Žurov praktično več ni; takih žurov, kjer bi se ljudje tudi pogovarjali. Danes so žuri, da se zapijejo in to. Poln tega je in mislim, da uprava za svoje koristi dokaj pametno deluje in da ji bo v teh današnjih razmerah ta policijska diktatura tudi uspela.«

Veliko študentov je, ki jih ne zanima, kaj se dogaja okoli njih. Nekaj je takih, ki nezainteresiranost izkoriščajo sebi in upravi v prid. Upravi v prid zato, ker glasujejo za povišanje stanarin in za domovski red, ki se kaj hitro lahko obrne proti njim, pa čeprav tega trenutno ne uvidijo. Mogoče dandanes nekaj členov res neumno zveni in jih trenutno ni mogoče uresničevati, vendar pa se to v nekaj letih prav lahko uresniči. In zgodi se lahko, da se bo uresničila tudi napoved ene izmed stanovalk, namreč, da bo v študentskem naselju zavladala policijska diktatura. Policijska diktatura, ki jo bodo podpirali študentje, ki jih bodo plačevali študentje. LENJA

KASARNIŠKI RED V ŠTUDENTSKEM NASELJU

Oddaja Radia Študent »ŠTUDENTJE PROTI ŠTUDENTOM«, ki jo objavljamo v tej številki Tribune, je vzbudila veliko odmeva med tistimi, ki so omenjeni v njej, delegatsko konferenco, vodstvom Študentskega centra. Rajko Leban, predsednik delegatske konference, je označil oddajo za dezinformacijo in zahteval odgovornost Radia Študent. Medtem pa je tiha večina mirno spala in ni niti zaznala, da se kaj dogaja. Ampak to je že druga zgodba. Gremo po vrsti.

Na seji delegatske konference 28. oktobra 1987 so sklenili, naj osnutek domskega reda izdela vodja DE Jože Prosen. Na naslednji seji, 12. novembra, so izvolili komisijo za sestavo novega domskega reda: Jožefa Kodila (predsednica), Aleksandra Videčnik, Denis Straligo, Rajko Leban, Joško Saražin, s strani Študentskega centra pa je bil zadolžen Jože Prosen.

Cez mesec dni je bil osnutek domskega reda že pripravljen, komisija za sestavo novega domskega reda je na seji 3. decembra podala svoje poročilo. Osnutek novega domskega reda izhaja iz starega in je usklajen s statutom. Opazni sta dve novosti:

a) začasne izselitve; zbori stanovalcev se bodo že jeseni odločili, če bodo njihovi bloki vključeni v turistično dejavnost, kar pogojuje začasne izselitve;

b) člani delegatske konference in sveta centra bodo oproščeni plačevanja stanarine, kar bo bremenilo stanovalce. To naj bi pogojevalo večjo odgovornost. V primeru njihove nedejavnosti pa jih lahko stanovalci ali delegatska konferenca odstavijo. Sledi petnajstdnevna javna razprava po domovih. Dogovorjeno je bilo, da bo 9. decembra v B domu za Bežigradom javna razprava za zunanje domove. Za študente v Rožni dolini bo javna razprava 10. decembra v mali dvorani ŠC.

24. decembra je delegatska konferenca sprejela novi domski red. Na osnovi javne razprave za Bežigradom in v Rožni dolini ter na osnovi pripomb zbora stanovalcev je komisija za izdelavo domskega reda podala 28 sprememb in dopolnitev domskega reda. Z večino sprememb so se vsi prisotni soglasno strinjali, nekateri člani pa so se uskladili po razpravi. Kjer pa do uskladitev ni prišlo, se je vsebina opredelila s preglasovanjem. Ko ni bilo več nobenih pripomb na vsebino domskega

reda, je predsednik delegatske konference dal domski red v tekstu komisije za domski red, spremenjenim s spremembami in dopolnitvami, ki so se sprejele na tej seji delegatske konference na glasovanje. Sprejet je bil:

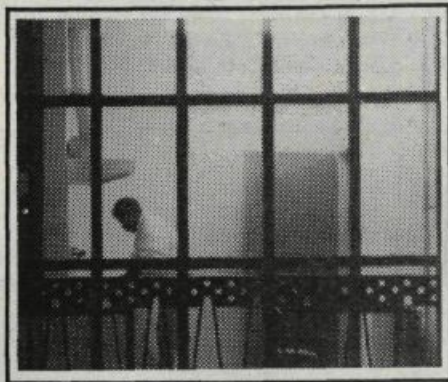
SKLEP: Delegatska konferenca soglasno sprejme domski red v takšni vsebini in ga da v potrditev svetu centra.

Zatišje, potem pa ...

Stanovalci 9. bloka Študentskega naselja so 3. februarja poslali predsedstvu UK ZSMS pritožbo zoper že sprejeti domski red.

Na zadnjem zboru stanovalcev smo ugotovili, da pomeni »sprejeti« domski red kršitev osnovnih človekovih pravic (omejevanje svobode, podkupovanje študentov). Do tega zaključka smo prišli že med tako imenovano javno razpravo (en osnutek na 209 stanovalcev, ki naj bi ga pregledali v roku enega tedna – pred novim letom), vendar nismo uspeli posredovati našega mnenja naprej.

Vsa pojasnila v zvezi s to pritožbo lahko dobite pri svetu bloka. Od vas pričakujemo hitro in učinkovito akcijo proti nepravilnostim v Študentskem centru.

Predsedstvo UK je 4. februarja prejelo še dopis Kluba mednarodnega prijateljstva z naslovom Obvestilo. Med drugim pišejo:

Klub mednarodnega prijateljstva, ki združuje tuje študente ljubljanske univerze, je v procesu sprejemanja Domskega reda opozarjal na njegove pomanjkljivosti in usmerjenost v omenjevanje pravic študentov – stanovalcev Študentskega naselja. KMP je prisostvoval in poskušal posredovati tudi pri potrditvi omejenega akta na delegatski konferenci konec decembra 1986, vendar smo v svojem protestu le minimalno uspeli, saj predstavljajo tuji študenti manjšino v populaciji stanovalcev Študentskega naselja.

Klub mednarodnega prijateljstva apelira na predsedstvo UK Ljubljana, da se v prihodnje v večji meri in z večjo odgovornostjo udeležuje pri sprejemanju podobnih ak-

tov, ki so za širši krog študentov lahko zelo pomembni in usodni.

V Sobotni prilogi Radia Študent je bila 14. februarja predvajana oddaja o novem domskem redu z naslovom »Študentje proti študentom?«. Objavljamo jo tudi v tej številki Tribune.

Delegatska konferenca vrača udarec

Predsednik delegatske konference Rajko Leban je 17. februarja sestavil dopis z naslovom Zahteva po odgovornosti tov. Janje Hvala (predsednice doma IX), tov. Aleksandra Evrosa (predsednika Kluba mednarodnega prijateljstva) in radia Študent zaradi širjenja dezinformacij o sprejemanju novega domskega reda. (Predsedniku KMP je v resnici ime Evros Alexandrou.)

V tem dopisu Rajko Leban označuje navedbe tovarišice Janje Hvala v pritožbi na predsedstvo UK za laž, kar utemeljuje s postopkom sprejemanja novega domskega reda. Pravi, da tovarišica Hvala ni seznanila stanovalcev doma IX o sprejemanju novega domskega reda, kar je bila dolžna storiti. Stanovalci so zaradi neobveščeni podprli tovariša Aleksandrova (ki tudi stanuje v domu IX) in tovarišico Janjo Hvala na zboru stanovalcev v začetku februarja.

Delegatska konferenca je obravnavala vse pripombe Kluba mednarodnega prijateljstva in jih tudi sprejela, če le niso bile v nasprotju z veljavnim statutom Študentskega centra in s pozitivno zakonodajo. Pri tem je zanimivo naključje, pravi Rajko Leban, da je KMP začel s to akcijo proti domskemu redu, ravno ko jim je na zahtevo delavke ŠC, tovarišice Loze Stajanovske, stanovalke doma IV, sanitarna inšpekcija prepovedala dejavnost v klubu v takšnem obsegu (Afro-disco).

Na koncu je tovariš Leban zahteval odgovornost Radia Študent, ki je širil dezinformacije o načinu sprejemanja in vsebini domskega reda.

Na sestanku o domskem redu 18. februarja 1987 je Rajko Leban povedal, da je bil o pošiljatelju in vsebini pritožbe oziroma obvestila KMP predsedstvu UK natančno obveščen šele danes in zato umika zahtevo po odgovornosti Alexandroua. Boris Radisavljevič je dejal, da se PUK ZSMS čuti prizadeto. Ina dosti pripomb na domski red, zdi se mi dosti kasarniški, vendar se predsedstvo ni hotelo vmešavati pri sprejemanju. Natalija Gorščak je postavila vprašanje, kako lahko Leban zahteva odgovornost RS, ko pa omenjene oddaje sploh ni slišal. Sodeč po zapisniku je prišlo do ostre debate. Zato je Jožefa Kodila predlagala, da pridejo k domskemu redu, saj na ta način ni mogoče ugotoviti odgovornosti. Sklenili so, da bodo na seji 25. februarja sprejeli odločitev, ali bodo svetu Centra predlagali ponovitev postopka.

REKLI SO

RAJKO LEBAN, predsednik delegatske konference, v izjavi za Tribuno: Smatram, da očitki, da domski red ni bil sprejet po ustreznih poti, sploh niso utemeljeni. Same priprave za sprejem domskega reda so se začele že 28. oktobra. 3. decembra je bil že pripravljen osnutek novega domskega reda. Sledila je petnajstdnevna javna razprava. 24. decembra smo na seji delegatske konference sprejeli večino pripomb, ki so prispele v teku razprave, nekatere smo uskladili, nekatere pa zavrnil. Svet centra je tak domski red v januarju sprejel. Mislim, da je bil sam potek razprave dovolj demokratičen. Vsi so imeli možnosti, da dajo pripombe. Vprašanje je samo, zakaj teh možnosti niso izkoristili.

Predlog, da bi bili predsedniki domov oproščeni plačevanja stanarine, se je pojavil že lani. S tem predlogom smo šli tudi na javno razpravo. Ta člen smo formulirali tako, da so predsedniki domov in tudi člani študentske delegacije v svetu Centra oproščeni plačevanja stanarine zaradi funkcije, ki jo opravljajo. Dejansko, če predsednik hoče dobro opravljati svojo funkcijo, res zastopati interese študentov, mu to vzame dosti časa. V sam člen pa smo dali tudi stavke, da kdor svojo funkcijo nevestno opravlja, mora poravnati svojo stanarino za nazaj, in to na zahtevo zbora stanovalcev ali delegatske konference. To pomeni, da če predsednik ne zastopa stališč zbora stanovalcev, potem lahko zbor stanovalcev odpokliče svojega predsednika in postavi novega.

Na tem sestanku so tudi ugotovili, da je prišlo pri čistopisu novega domskega reda do napake. Tajnica je pri pretipkavanju v novi domski red uvrstila tudi nekaj določil starega domskega reda, za katere so se odločili, da jih črtajo. Kot nalašč so med njimi tudi taka, okrog katerih so med študenti in vodstvom Centra tekla najbolj vroče debate.

Rajko Leban je zato 20. februarja poslal Študentskemu centru opozorilo na te napake. V njem je tudi predlagal, naj se na seji 25. februarja vsa sporna problematika okrog domskega reda razjasni ter napake odpravijo. *V kolikor se vse stvari ne razjasnijo, piše Leban, nameravam odstopiti, ker sem bil v toku dogodkov tudi osebno prizadet.*

Delegatska konferenca se je sestala spet 25. februarja. Zastopnik direktorja SC je prebral sporočilo, v katerem je direktor prevzel odgovornost za napake v čistopisu in se opravičil zanje.

Rajko Leban je obvestil prisotne o pritožbi doma 9 na predsedstvo UK in o oddaji Radia Študent »Študentje proti študentom?«. Sprejeli so sklep: *Pritožba doma IX je neutemeljena, postopek sprejemanja domskega reda se ne ponovi.*

Zaradi takega sklepa ni bilo 11. marca seje delegatske konference o ponovitvi postopka za sprejemanje domskega reda. Rajko Leban ni odstopil z mesta predsednika delegatske konference.

Naslednja seja delegatske konference je na dan izida te številke Tribune, 18. marca.

Kako naprej?

Vihar v kozarcu vode? Borba za oblast ali spopad različnih pogledov? Brez dvoma so novi domski red dolgo in resno pripravljali. Uvedli so mnogo novosti. Uredili so položaj mater samohranilk, študent-

skih družin in invalidov v Študentskem centru. Niso pa na primer uredili obveznosti druge strani, Študentskega centra do študentov stanovalcev, obveznosti uprave, hišnikov, snažilnik itd.

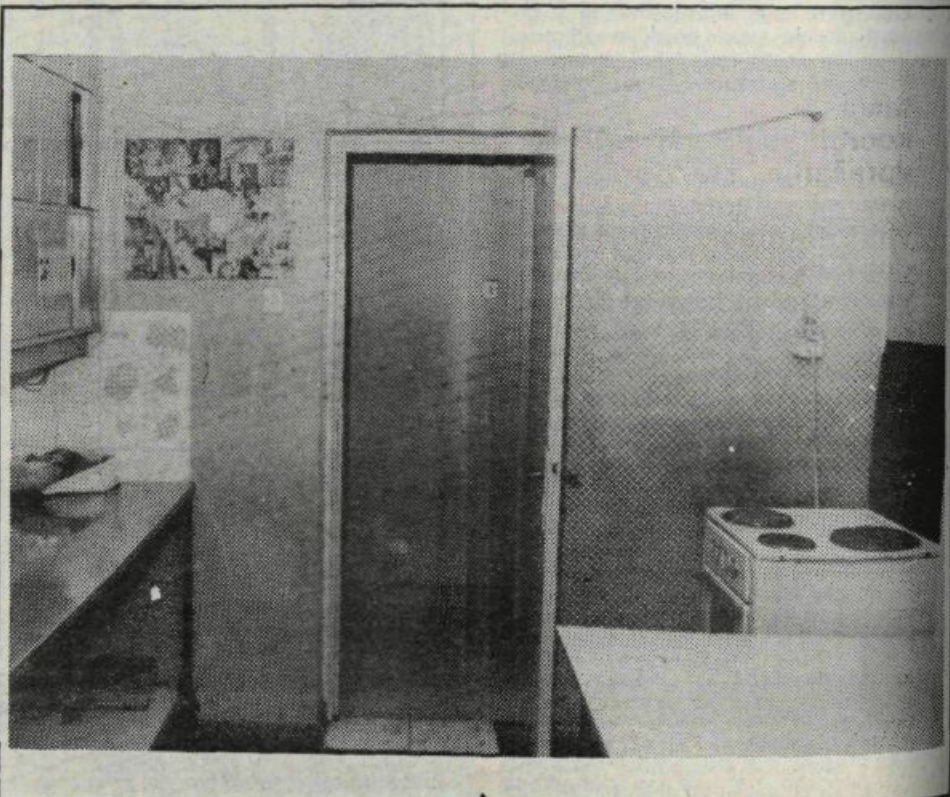
Vsa razprava se je obrnila v smer, ki jo označuje naslov omenjene oddaje Radia Študent, namreč, študentje proti študentom. Ena in druga stran med sabo nista kontaktirali. Pritožbe so šle na naslov UK ZSMS. In UK se ni hotela vmešavati. Fan-tje so bili prezaposleni sami s sabo in s svojimi akcijami, da bi se poglobljali v probleme Študentskega centra.

O domskem redu se bo še treba pogovarjati. Treba bo zagotoviti, da bodo predsedniki domov res delavni in da bodo ustrezno zastopali interese študentov. Slaba dejavnost predsednikov domov je veliko kriva za sedanje stanje v študentskem naselju. Dogovoriti se bodo morali, če je materialna stimulacija, oprostitev plačevanja članarine, res najboljša rešitev. Mariborčani je, na primer, niso sprejeli. Če jo obdržijo ali opustijo; treba bo najti tudi druge načine, ki jih bodo spodbujali k delu.

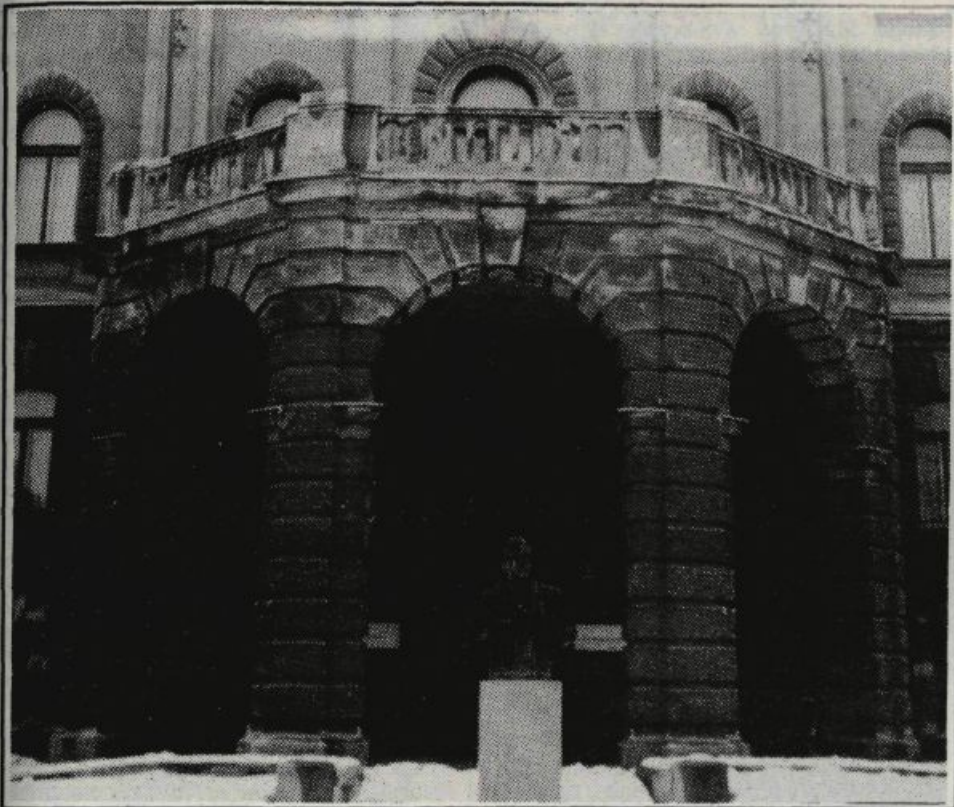
Kajti študentsko naselje postaja vse bolj mrtvo. Interesne dejavnosti zamirajo. Družabno življenje se privatizira. Ostajajo žuri-pijanke in učenje, učenje, učenje. Študentje postajajo vse bolj samo najemniki svojih sobic od Študentskega centra, ne pa enakopraven partner v Centru.

Zato pa razprava ne sme ostati na nivoju »študentje proti študentom«. Sicer utegne študentskemu naselju res groziti *policijska diktatura*, kot je rekla anketiranka v oddaji radia Študent. Policija namreč pride takrat, ko občani niso uspeli rešiti svojih sporov po mirni poti.

MARKO PEČAUER

OHRANITE NAM KOORDINATORJE

Za reševanje zaostrene situacije ob bojkotu ljubljanskih študentov leta 85 je bila sprožena vrsta akcij. Ena takšnih je bila ustanovitev koordinacijskega odbora za vprašanje standarda učencev in študentev pri izobraževalni skupnosti Slovenije. Po dobrem letu je Odbor ugotovil, da je sedanji sistem regresiranja prehrane učencev in študentov glede na globalne cilje zadovoljiv in izpolnjuje namen, kljub temu da se tam prehranjuje manjše število študentov.

Organiziranost prehrane v srednjih šolah pa je boljša, saj imajo učenci zagotovljeno redno prehranjevanje na 81 % vseh srednjih šol. Pri tem se nam zastavlja nekaj vprašanj in pomislekov.

Prvič: ali je novoustanovljeni Koordinacijski odbor upravičil svoj obstoj? Če ga ocenjujemo po angažiranosti, ki se je kazala v omenjenem sklepu, potem menim, da nam povsem zadostuje Odbor podpisnikov družbenega dogovora o štipendiranju, ki se je moral že dosedaj ukvarjati s

prehrano učencev in študentov, poleg tega pa je v ta namen odvajal štipendijski denar. Najprej z uvedbo prehrambnih bonov in zdaj z regresom. Ves čas se je zavedal potrebnosti omenjenega dejanja, sicer bi ravnal drugače, pri tem pa ni pozabil omenjati, da je to začasen vir financiranja in da moramo kar najhitreje poiskati sistemsko rešitev.

Drugič: boljša organiziranost prehranjevanja v srednjih šolah ni plod prizadevanj koordinacijskega odbora, ampak med drugim tudi odbora za štipendiranje. Odbor je namreč stimulatивно dodeljeval regres šolam za vsakega učenca, če je šola zagotovila organizirano prehrano vsaj 60 % vseh učencev. Namen je dosegel, zato v prihodnje te stimulacije ne bo več, (seveda pa kvaliteta prehrane še marsikje ni zadovoljiva).

Tretjič: ob bojkotu plačevanja stanarin so študentje bojkotirali tudi organizirano prehrano. Razlogov je bilo več. Slaba, predraga in enolična hrana ter stalne izgube študentske menze, ki so jih tedaj še krili iz dohodka Študentskega servisa. In kako je leto in pol kasneje?

Povprečno se je v študijskem letu 85/86 hranilo v Študentskem centru 11,6 % ljubljanskih študentov na dan. Odstotek je bil nekoliko višji le konec leta 85. Tedaj je namreč cena kosila znašala 180 dinarjev, to pa je bilo mogoče zgolj zaradi regresa, ki je dosegel že 51 % cene!

Razumljivo, da v zaostreni situaciji nihče ni nasprotoval takšnemu odstotku, saj je bila glavna politična naloga pomiriti študente. Če se prav spominjamo, so politiki hiteli vsevprek zatrjevali, da študentom manjka skromnosti, na drugi strani pa so mrzlično iskali dobrih del in bonitet, pa čeprav na račun sredstev sklada za štipendiranje.

Poleg tega pa je bila višina regresa od samega začetka izračunana za polovico študentov, torej je bil obrok že septembra 85. leta regresiran dvakratno. (Namesto 35 din za vsakega študenta 70 din, ekonomska cena kosila je bila 250 din). To pa je prispevalo še k nečemu. V študentskem centru so imeli tedaj prisilno upravo, ki se je ves čas enoletnega mandata ukvarjala s finančno konstrukcijo centra. Zato je bilo zaželeno čimvečje kritje izgube študentske menze.

Celoletni rezultati nas prepričujejo, da razen cenenosti, ki pa je bila politično dirigirana, v centru, pa tudi v ostalih študentskih prehranjevalnicah niso uspeli realizirati namena regresa.

Četrtič: pri univerzi Edvarda Kardelja v Ljubljani je komisija za socialnoekonomska vprašanja študentov, ki v nasprotju s koordinacijskim odborom ugotavlja, da kljub velikim družbenim sredstvom, ki so bila vložena v regresiranje prehrane učencev in študentov, namen ni dosežen, zato koordinacijskemu odboru predlaga, naj pripravi predlog za korenite spremembe pri izvajanju subvencioniranja prehrane študentov. Koordinacijski odbor nasprotno zatrjuje, da je dosedanji način zadovoljiv in zato vreden nadaljevanja.

Naj zaključimo: kateri so torej tisti, ki kljub povedanemu opravičujejo obstoj koordinacijskega odbora? Nam niso znani, morda jih poznajo študentje, saj odboru še niso nasprotovali. Do kdaj? P.S. Po novem bo regres za študente in učence izenačen in povečan na 50 din. Člani koordinacijskega odbora niso bili navzoči na seji odbora za štipendiranje, kjer so omenjene spremembe sprejeli. Predsednik ISS, kjer odbor deluje, pa njihovih predlogov ni poznal.

MATJAŽ ALBREHT

PODREDITEV JUGOSLAVIJE VZHODNEMU BLOKU?

Nobena skrivnost ni težnja Jugoslavije, da naredi novo veliko neumnost, ki nas lahko poleg tehnološke zaostalosti in odvisnosti od Sovjetske zveze privede v sam Vzhodni blok.

V zadnjem času je na svetovnem trgu opaziti jasno grupiranje treh večjih enot: na eni strani sta to ZDA in Japonska, ki v največji meri tehnološko prednjačita pred vsemi ostalimi. Drug tak sklop, odgovor na izziv ZDA in Japonske, predstavlja program Eureka: program tehnološkega razvoja zahodno-evropskih držav. Tretji del pa je sestavljen iz vzhodnih držav pod okriljem SZ in z bodočim novim članom: Jugoslavijo.

Ni še dolgo tega, ko so pri nas potekale vroče razprave o vstopu Jugoslavije v program Eureka. Zahodne države tehnološko res zaostajajo za ZDA in Japonsko, vendar pa spet na drugi strani predstavljajo (tako za Jugoslavijo kot tudi za vzhodne države) razvite države, s tehnologijo na visoki ravni. S svojim konceptom naj bi Eureka dosegla nove tehnološke rešitve, trd konkurenčni boj z izločanjem neposlovnih, predragih, nekvolitetnih.

Jugoslavija je imela že od vsega začetka dovolj dobre možnosti za vključitev v ta program. Toda takoj so se pojavili dvomi docela ideološke narave: strah pred možnim vstopom v zahodni vojaški blok, strah za našo neuvrščenost – čeprav se vse štiri evropske nevtralne države, zaveznice na vseh konferencah o zagotavljanju miru in pričetku procesa razmnoževanja, uspešno in brez občutka »krivde« vključene v program. Ni jih strah zahodnega vojaškega stroja in oddaljevanja od gospodarskega sodelovanja z vzhodom (npr. Finska in Avstrija). Vsekakor pa to ni evropska varianta »vojna zvezd«, kot se je Jugoslavija med drugim bala. Ko je Eureka skoraj docela uredila svoje delovanje, ko smo natančneje pregledali njene cilje in naloge smo ugotovili, da bi nam tak program res ne škodil. Za vsak slučaj pa smo preizkusili taktiko ne-tič-nemisi: Jugoslavija naj bi imela v okviru Eureka poseben status, bila naj bi nekakšen pol-član, toda s popolno enakopravnostjo v klubu ... ostale članice so to sprejele z velikim nezaupanjem. Toda še vedno bi bil takrat čas, da Jugoslavija le ne zapravi vseh možnosti: primer je Islandija, ki je ujela zadnji vagon Eureka, saj se je šele leto dni po formiranju le-te vključila v program.

Meje Eureka pa so za zdaj določene. Devetnajst članic evropskega tehnolo-

škega programa raziskuje in dograjuje 109 projektov, od katerih jih okrog sto sorazmerno zelo uspešno napreduje. Otresli so se začetnih megalomanskih in utopičnih idej da bi prehiteli ZDA in Japonsko. Bistveno postaja sodelovanje evropskih podjetij s pomočjo Eureka, usklajevanje njihovih tehnoloških načrtov in združevanje. In kot pravi Tony Vyverman, vodja belgijske delegacije v Eureka: »Direktor podjetja z velikim projektom si je s pomočjo sodelovanja v programu omogočil izvedbo naloge, ki mu sicer zaradi visoke cene raziskav in razvoja ne bi bila dostopna, in drugič, olajšal si je položaj na trgu v prihodnosti – s pomočjo Eureka je tistega, ki bi bil njegov možni konkurent, spremenil v partnerja.«

»V Eureka ni posebnih zaprek, ki bi jugoslovanskemu gospodarstvu preprečevale sodelovanje – če ima za to interes in če je za njim primerno organizirano.«, je neuradno izjavil Tony Vyverman, vodja belgijske delegacije v Eureka.

»Kompleksni program naj bi bil, kot poudarjajo v Moskvi, civilne narave. Na srečanju Varšavskega pakta 1985. leta v Sofiji pa so vendarle dejali, da program ni pomemben le za skupni gospodarski in družbeni razvoj, pač pa tudi za varnost in neodvisnost SEV. Cilj programa: z njim in strategijo naj bi ob enotnih standardih in ukrepih dosegli večjo stopnjo integriranosti gospodarstev držav realnega socializma.«

Na drugi strani pa je jasno, da je Jugoslavija skrbelo, da bo s svojo tehnologijo in prisotnostjo »peto kolo«, zadnja v vrsti delujočih. Čeprav bi takšno razmišljanje ne smelo prevladati, smo stisnili rep med noge in jo ucvrli. Ucvrli pa smo jo v nasprotni tabor – če ga lahko tako imenujem. Kajti Kompleksni program SEV ni nič drugega kot reakcija in odgovor združevanju zahodnih držav v okviru Eureka. Za ta tehnološki projekt se je SEV odločil leta 1984, na ekonomskem srečanju na vrhu v Moskvi. Dokončni Kompleksni program pa je bil izdelan decembra 1985, ko so ga tudi sprejeli. Program poizkuša zaustaviti vedno počasnejši razvoj držav SEV – razen svetle izjeme NDR. Številke govorijo dovolj zgovorno: devizni učinek držav SEV pri izvozu 1 kg strojev in opreme je po nekaterih podatkih za 3- do 14-krat manjši kot ga ima Zahod, raven produktivnosti pa je za polovico nižja,

na enoto narodnega dohodka porabijo 85 odstotkov več primarne energije ter 20-30 odstotkov več kovin kot v ZDA.

Če primerjamo vlogo Jugoslavije v katerem od obeh programov, nam postane takoj jasno, da je beg iz Eureka v Kompleksni program hujši kot stopanje z dežja pod kap. Članice SEV-a nas res sprejemajo z odprtimi rokami (kar bi Eureka ne storila), toda v ozadju zagotovo stojijo sovjetske strateške želje po »tesnejših« stikih. Obenem pa je vprašljiv sam tehnološki razvoj članic Kompleksnega plana.

Distribucija znanja je v vzhodnem bloku drugačna kot pri nas, drugačna kot na zahodu. Tehnološki razvoj je v vzhodnih državah potekal predvsem v ozko specializiranih centrih, kot so vojaške baze in vesoljski centri. Zato Jugoslavija ne more pričakovati veliko od Kompleksnega programa. »Razen,« kot pravi prof. dr. Tomaz Kalin z Inštituta Jožef Stefan »če morda ne nameravamo takega modela vzpostaviti tudi pri nas.«

To postane še veliko bolj grozljivo, če si pobliže ogledamo način vodenja in nadzora v Kompleksnem programu. Vodilno vlogo v tem hierarhično zasnovanem konceptu imajo predstavniki SZ, ki neposredno odgovarjajo državnemu in partijskemu vodstvu. V Kompleksnem programu pa bodo organizirane še tako imenovane čelne skupine, ki bodo sestavljene iz sovjetskih predstavnikov in bodo imele **popoln vpliv** na organizacijo drugih držav SEV. Temu nasprotujejo ostale članice SEV (Madžarska, ČSSR, DR Nemčija, Romunija), ki pa imajo, vsaj tako izgleda, premalo moči, da bi lahko karkoli spremenile, čeprav se zavedajo, da jih s tako začetnim programom SZ postavlja v še večjo gospodarsko, razvojno in politično odvisnost.

Pri vsem tem je zanimivo, koliko prahu so pri nas dvignila dogovarjanja ob programu Eureka (poročila na radiu, časopisje). Ko pa se je odločalo o Kompleksnem programu, je odločitev padla docela neopazno. Celotna procedura, preko katere je Jugoslavija obvestila SEV o zainteresiranosti za program, je najprej potekala preko odločitve ZIS, nato pa zvezne skupščine. Razprava je potekala za zaprtimi vrati, pod oznako »strogo zaupno« in opozorilom delegatom, da »upoštevajo zapisano stopnjo zaupnosti«. Tako je javnost sprejela samo olepšane in primerno odišavljene informacije – kolikor jih je pač bilo. Nikjer pa ni bilo odprte razprave; tistih nekaj pomislekov, ki so bili izrečeni, pa tako ali tako ni nihče upošteval ...

Jugoslovanska povezava z vzhodnimi državami se je v preteklih letih dobro razvijala. Kadar ni naše blago prodrlo na zahtevni zahodni trg so bila tu prostrana

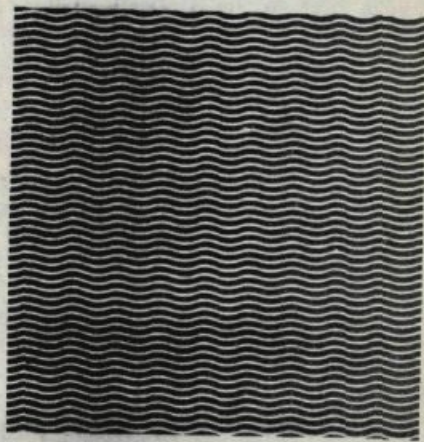
**ЖИВЕО
У КОНГРЕС
КПЈ**

področja vzhoda – kvaliteta ni bila odločilnega pomena. S tem se je in se še podpira našo nemarnost in neprizadevanje za korak naprej v kvaliteti. Vzhodni trgi so ogromni in pogoltnejo skoraj vse. Toda jasno je, da naše gospodarstvo na tak način ne bo prišlo nikamor: kajti edina priznana (zahodna) merila, ki jih mora upoštevati tudi vzhod, so kvaliteta in cenejša proizvodnja. Toda najprej kvaliteta.

Eureka je organizirana na principu posameznih meddržavnih organizacij, ki imajo svoje razvojne oddelke, ki proizvajajo znanje. Tega v Kompleksnem programu ni. Tu je le organiziranje na več državnih nivojih (ne pa med posameznimi organizacijami) – z direktivo od zgoraj. Kompleksni program je drugo razredna organizacija, tako da bodo države, vključene v ta program, tretjerazrednega kova, razen SZ. Eureka pa spada med prvorazredne. In v najslabšem (in priznajmo, realnem primeru), bi bila Jugoslavija drugorazredna sila, ki bi se bila prisiljena razvijati po kriterijih, ki bi ji omogočali hitrejši razvoj. Okrnjena pa ne bi bila tudi njena avtonomnost znotraj celotne organizacije.

Zaman je iskanje logičnega odgovora, zakaj naj se Jugoslavija veže na Kompleksni program, na SZ in vzhodni blok. Morda se nam dozdeva, da smo ideološko veliko bliže vzhodu kot zahodu. Morda se bojimo, da bi nam v Eureka pokazali naše realno stanje, da smo nepomembna provinca bogu za hrbtnom? Morda pa tiči odgovor v samem sistemu organiziranja Eureka in Kompleksnega programa, kajti le-ta gradi na meddržavnih odnosih, kjer je posamezna fabrika kaj malo pomembna. Nasprotno pa je v Eureka, kjer je celoten sistem grajen na docela drugačnih osnovah in zahteva **samostojnost** posamezne organizacije, ki je vključena v projekt. In preko te samostojnosti je omogočeno skupno delovanje, raziskovanje, projektiranje. S samostojnostjo, ali bolje, nesamostojnostjo, pa ponovno trčimo v ledeno goro problemov, ki nam pred **lastnim pragom** o(ne)mogočajo vstop v mednarodni tehnološki napredek, pa naj bo to na strani Eureka ali Kompleksnega plana. Nujno bo urediti razmere, ki vladajo v našem gospodarstvu, v naši zakonodaji in ki nam na tak ali drug način zapirajo pot naprej.

Simona Fajfar

JE KOMPLEKSNI PROGRAM VOTEL, OKROG GA PA NIČ NI?

Vsako navezovanje na tuj tehnološki program prinaša s seboj spremembe tako na znanstveno-tehnološkem kot tudi na ideološkem področju. Veliko večje in usodne posledice pa bi (ali ima) imelo naše gospodarstvo z navezovanjem na Kompleksni program, ki so ga sprejeli skoraj mimo javnosti. Eno prvih informacij je o tem podal Janez Stanič v Delu, 20. februarja letos, kar pa je izzvalo burne razprave tako v slovenski kot tudi širši jugoslovanski javnosti.

Tribuna: Božidar Matić, predsednik Zveznega komiteja za znanost in tehnologijo, je dejal, da je Jugoslavija že vstopila, pravzaprav da je že sprejela uradno odločitev za vključitev v Kompleksni program. Je to res?

Janez Stanič: Matić je ta vstop napovedal, nisem pa zasledil, da so o tem razpravljali v skupščini, kar bi morali storiti. Morda je to tudi bilo, vendar pa nisem siuren.

T.: Obstaja torej možnost, da smo že v Kompleksnem programu?

J. Stanič: Nisem prepričan, da je tako preprosta stvar vstopiti ali ne, ker je najbrž potrebno sprejeti sklep, da se sodeluje, da tista podjetja, ki imajo interes, lahko sodelujejo, da imajo za seboj državno podporo. In v Jugoslaviji je cel kup podjetij, ki so zainteresirana za sodelovanje s posameznimi programi. Mislim, da je bilo več deset prijav za sodelovanje, kar pa samo po sebi ni nič sporno, saj je jasno, da je potrebno sodelovati z vsemi. Zame osebno je sporen način, na kakršnega se je odločalo; povsem za zaprtimi vrati, brez kake široke javne razprave prizadetih. Javna razprava bi lahko povedala v kolikšni meri, v kakšnih smereh, kako se vključevati, kako poiskati neko ravnotežje med Kompleksnim programom in Eureka. To so tako velike, dolgoročne in pomembne stvari, da se o teh stvareh ne more odločati samo v vladi, da mora biti odločitev posledica zelo širokih razprav, tehtanj, zbiranja interesov.

T.: V Delu je pisalo, da je tudi Iskra zainteresirana za sodelovanje v Kompleksnem programu. Spet drugič pa se je pojavil neke vrste demanti, da bi Iskra sodelovala z vsakomer, ki bi bil pripravljen z njo sodelovati, vendar pa bi se sedaj le ne vključila v nek tak program, ki je res kompleksen.

J. Stanič: Ta program tudi ni tako strašno kompleksen. Ima predvsem pet glavnih smeri, ki jih želijo razvijati. Razen

tega pa tudi ni tako preprosto biti ali ne biti zainteresiran. Seveda so naša izvozna orientirana podjetja zainteresirana za sodelovanje z Vzhodom. Vendar je to sodelovanje takšno, da je Iskra na Vzhodu dobrodošla, da lahko izvaža in plasira toliko časa, dokler so ti izdelki nekažna na svetovnem tehnološkem nivoju. Če pa hoče zagotoviti ta tehnološki razvoj, nikakor ni dovolj, da sodeluje samo z Vzhodom. Najvišji tehnološki nivo te vrste je na Zahodu.

T.: Bo imelo podjetje, ki sodeluje v Kompleksnem programu, kakšne možnosti za sodelovanje na Zahodu?

J. Stanič: To je odvisno od vrste izdelkov. Zahod ima zelo precizen spisek izdelkov, kjer je dovoljen transfer tehnologije na vzhod, direktno pa je dovoljen posredno. Je pa res, da vključitev v en konkurenški program izključuje sodelovanje z drugim. In tu je potrebno presoditi, kateri od programov je tehnološko boljši.

T.: Oba programa, tako Eureka kot tudi Kompleksni program, bosta zahtevala določene spremembe v našem gospodarstvu. Kaj bi pomenila odločitev za Kompleksni program?

J. Stanič: Če se bo Jugoslavija res poizkušala v neki široki fronti vključiti v te vzhodne mehanizme, potem prinaša to vključevanje verjetno tudi prilagajanje temu delu sveta, tudi politično prilagajanje. Najbrž je s takim načinom funkcioniranja, kakršen je zdaj v Jugoslaviji, težko povsem sprejemljivo in enako aktivno sodelovati na Vzhodu. Če bi namreč to sodelovanje zavzelo velik obseg, je gotovo, da bi se uveljavil podoben sistem kot na Vzhodu: centralističen, skoncentriran, vodenje z neke točke. Prav tako pa zahteva povezovanje z drugačnimi sistemi več tržnih mehanizmov, večje spoštovanje ekonomskih zakonitosti; to so takorekoč aksiomi tega sodelovanja z enim ali drugim delom sveta.

T.: Se pravi, če pogledamo jugoslovansko tradicijo, nam veliko bolj ustreza Kompleksni program?

J. Stanič: Nekaterim v Jugoslaviji, pravzaprav kar večinskemu delu, ustreza predvsem čisto po ekonomski logiki. Ker ta ekonomska logika, njeno funkcioniranje in nivo so nekonkurentni na Zahodu. Na Vzhodu pa so odprta vrata, tu se mnoga naša podjetja uveljavljajo kot izvozniki in seveda težijo tja. Eno ključnih vprašanj je tudi to, da so ključni gospodarski mehanizmi taki, da dajejo prednost sodelovanju z Vzhodom. Rubelj je veliko bolj ocenjen kot dolar. Izvažajo na Zahod in ustvarjajo izgube, medtem ko z izvozom na Vzhod ustvarjajo dobičke. Že sam gospodarski mehanizem sili k sodelovanju z Vzhodom in to je tudi eno tistih resnih vprašanj, o katerih bi morali govoriti, ker je vendar določena moč države v usmerjanju izvoza v gospodarstvu.

T.: Še vedno si zakrivamo oči, češ da mora Jugoslavija ostati neuvrščena,

nevtralna itd., pa vendar je jasno kot na dlani, da pomeni vpetost v nek ideološki program tudi ideološko opredeljenost.

J. Stanič: Če bi se stoodstotno podredila enemu programu, bi to najbrž bilo res. Vendar pa sodelovanje in lovljenje koraka s tehnološkim razvojem ne pelje v ideološko odvisnost, v vključitev v ta ali oni blok. Konec koncev imate celo vrsto držav, ki niso nikamor vpete: Švica, Švedska, Avstrija, Finska so zelo uspešne države in sodelujejo tako na eni kot na drugi strani. To so lepi primeri, kako se da obdržati korak s svetom, ne da bi morali vstopiti v ta ali oni blok. Alternativa ni samo to, ali Vzhod ali Zahod. Alternativa je v tem, ali bomo držali korak z razvojem v svetu, ali ne. In tega koraka zdaj z razvitim delom sveta ne moremo držati, če najbolj razviti del tega sveta preprosto zanemarimo.

T.: Kako pa lahko komentirate izjavo, da je vsakdo, ki je proti Kompleksnemu programu, nekaj podobnega kot protidržavni element?

J. Stanič: Takih izjav je bilo zadnje čase veliko in osebno me niti ne vznemirjajo, ker menim, da je to odraz določene politične kulture, ki je tu prisotna. Izraz politične kulture pri nas je pač, da vsakemu, ki se z nečim ne strinja, rečeš, da je sovražnik, desničar, levičar ali stalinist... Imamo cel kup teh političnih psovok, ki se zmeraj uporabljajo v polemikah, resničnih ali namišljenih. Za tem pa ponavadi ne stoji kaj resnega. Morda bi izrazil obžalovanje, da je nivo politične razprave in politične kulture izredno nizek. Smo pač zaostali na tem področju.

T.: Ravno na ta sklop politične kulture se navezuje tudi dejstvo, da smo relativno pozno izvedeli za Kompleksni program.

J. Stanič: Gotovo. Mislim, da je bilo popolnoma nepotrebno skrivati to dejstvo in ga obravnavati kot nekaj tajnega, posebno zato, ker so naši organi, naši predstavniki, javno povedali, da tega ne moreš skrivati pred Zahodom, ker to tako ali tako izvedo, pred Vzhodom tudi ne, zato ker jim moraš to povedati, če se hočeš povezati z njimi. Torej skrivaš le pred lastno javnostjo. To pa je popoln nesmisel, ostanek nekega infantilnega načina vodenja politike, ki dobiva videz pomembnosti in veličine s tem, da se skriva pod oznako »strogo zaupno«.

Mislim pa, da bi bilo zelo zanimivo narediti analizo, pregled, novinarsko-publicistično delo o pisanju in reakcijah v zvezi z vsem tem, tako da bi videli eklatanten primer nerazvitosti te politične kulture in političnih razprav v Jugoslaviji. To je namreč primer, iz katerega se da veliko naučiti za prihodnost. Izrazito neproduktivno je, prepričevati se z ene na drugo stran, kdo je večji sovražnik.

S. F.

HOROSKOP MLADEGA GLEDALIŠKEGA REŽISERJA

Poskus obrazložitve nekega karakterja na osnovi sinhronega delovanja makrokozmičnih in mikrokozmičnih energij
IME IN PRIIMEK: Aleš KRANJC
DATUM ROJSTVA: 18. julij 1962
POKLIC: Študent filozofije, gledališki režiser
ASTROLOŠKA KONFIGURACIJA: Sonce: Rak
Ascendent: Dvojčka
Luna: Vodnar

Raki veljajo za zelo mehke, občutljive ljudi. Zelo so čustveni in prizadene jih vsakršna grobost. Slabe izkušnje, ki jih pridobijo v stiku z neprizanesljivim zunanjim svetom, marsikoga izmed njih pripravijo do tega, da se zaprejo vase in le redkokdaj pokujajo izza svojega oklepa. Tako mnogi bolj malo govorijo, če pa že, se v njihovih besedah pogosto odraža nezadovoljstvo nad življenjem. Tale je drugačen. Zaradi vpliva Dvojčkov in Vodnarja je eden izmed najdružabnejših in najpopularnejših predstavnikov svojega znaka. Kadar kritizira, počne to dobronamerno, kajti rad pomaga. Poleg tega je za razliko od mnogih drugih rakov optimist in prepričan je, da se dajo vse stvari na svetu izboljšati. Rad »brska« po drugih ljudeh, ne prenese pa,

da bi kdo brskal po njem. Če se mu kdo skuša preveč približati ali mu celo da vedeti, da ga je »prečitak«, se bo hitro umaknil vase in končal poznanstvo. Če kdo hoče več, kot je sam pripravljen dati, bo zelo užaljen.

Pri vsem, kar počne, ga vodi intuicija. Sposoben je bolj objektivnega presojanja kot drugi raki in se dobro zaveda, da je treba pri vsaki odločitvi upoštevati izkušnje iz preteklosti. Ker zna obenem zaslutiti, kako se bodo stvari odvijale v prihodnosti, je dober planer in odličen svetovalec.

Njegova šibka točka utegne biti prevelika površnost. Pogosto misli na več stvari naenkrat in to ima za posledico določeno mero raztresenosti, nemira in občasno nesposobnost, da bi se v neko stvar poglobil. Dobro bi bilo, če bi si privoščil malo več počitka.

Ascendent v dvojčkih daje sposobnost komuniciranja in je karakterističen za ljudi, čigar poklic je vezan z mediji. Težišče dejstevovanja našega današnjega »klienta« pa je še prav posebej usmerjeno na literaturo in komunikacije vseh vrst. Sem seveda spada tudi gledališče. Izredno rad bere. Sposoben je prebirati ne le novelistiko in dramatiko, ampak tudi poglobljene študije, za kakršne mnogi ljudje nimajo potrebnega potrpljenja. Verjetno je strasten zbiralec knjig. Poleg filozofije in gledališča ga zanima psihologija in pa tista obdobja iz zgodovine, ki so v znaku revolucionarnih preobratov. Izsledke s področja psihologije jemlje kot izhodišče za kreativno dejavnost.

Kar dela, dela zelo zagnano. Če vidi pred sabo cilj, se zelo potruzi, da ga doseže. Tu mu pomaga sposobnost, da se postavi na čelo nekega projekta. Čeprav je včasih prehitro zadovoljen, vedno z neko veliko sigurnostjo konča tisto, kar je začel. Kariera je v znamenju zmagoslavja. Z službo so povezana tudi potovanja v tujino. Tu moramo pripomniti, da je čez mero nesrečen, kadar ne more na kakšno pot. To mu lahko povzroči pravi manjvrednostni kompleks. Brez potrebe. V tujini tako ali tako nikoli ne bo preveč zabavno, ker bodo potovanja vedno povezana z resnimi poslovnimi obveznostmi. Za zabavo ne bo časa. Poiščimo še kakšno šibko točko. Večina rakov nosi obleke klasičnih krojev iz trpežnih materialov, ki jih lahko nosijo najmanj deset let. K temu jih sili potreba po sigurnosti in bojazen, da ne bi preveč izstopali iz množice in se tako po nepotrebnem izpostavljali. Tale pa se nagiba k ekstravagantnosti. Sicer ima rad črmino, vendar pa verjetno včasih začuti silno željo, da bi oblekel hlače z živobarvnimi rožastimi vzorci, si posadil na ramo opico in se tako posprehodil po Nazorjevi. Če tega iz kakršnihkoli vzrokov ne počne, priporočamo, naj kompletno izkoristi vse pred- in popustne dneve, kajti enkrat se je treba izživeti.

V poklicu smo torej napovedali uspeh.

Kaj pa privatno življenje? Možni neuspehi so lahko posledica nekoliko šibke volje in pa prevelike impulzivnosti ob nepravem času. Vendar – brez bojzni. Zvezde so mu naklonile veliko število vplivnih prijateljev in zaščitnikov, ki ga bodo vedno protežirali, če se bo kje zataknilo.

Zdaj pa bomo še malo bolj nesramni – pričeli bomo namreč z analizo tistih pokazateljev, ki so ključni za ljubezensko življenje. Je zelo romantičen, vendar pa neugodni aspekti Marsa in Venere kažejo na občasne »kratke stike« na ljubezenskem področju. Tu je zelo občutljiv. Včasih preveč pričakuje in je potem razočaran. Ljubiven in strast nekako nista sinhronizirani, zato se v stanju zaljubljenosti do izvoljenke ne zna ustrezno obnašati. Velikokrat prihaja do ljubosumja in napetih situacij. Kakšna temnolasa lepotica utegne popolnoma blokirati njegov ustvarjalni zagon. Takrat se bo umaknil v zavetje svojega doma, kjer bo še bolj trpel. Počasi bo prebolel, vendar to rakom vzame kar preveč časa. Kadar ga zradí neuspehov v ljubezni, ki sicer niso pogosti, zato pa toliko bolj fatalni, zagrabi melanholija, naj doma čimveč gleda televizijo. Počasi se bo izvlekel. Vendar pa pri njem velja pravilo: če se zveza enkrat pretrga, se pretrga za zmeraj.

Velika sreča ga čaka s stalno partnerko. To bo zelo razgledana punca, morda kakšna sodelavka. Zveza bo temeljila na medsebojnem spoštovanju in prijateljstvu. Če pozna kakšno privlačno temnolasko, rojeno v znamenju škorpiona (predvsem v obdobju od 1. do 7. novembra in od 18. do 22. novembra), naj ji čimprej pokaže svoje simpatije, ker bo morda prava. Ko se bosta poročila, bosta skupaj zaslužila veliko denarja. Z denarjem sicer tako ali tako nima problemov, če pa že pride kriza, ta vsekakor ne traja dolgo. Poslov, ki se finančno ne izplačajo, na njegovem meniju enostavno ni.

PROGNOZA ZA LETO 1987

Ne vemo sicer, v katerem letniku je naš »klient«, vendar izgleda, da se bo letos več ukvarjal z umetnostjo kot s filozofijo, čeprav morda proti svoji volji. Naznačen je nek definitiven preobrat na področju študija. Lahko seveda upamo, da bo to diploma, v nasprotnem primeru daljša prekinitve študija. Bolj verjetna je zadnja možnost. Prišel je čas, ko si mora priti na jasno, kakšno je njegovo poslanstvo na tem svetu. Pri tem se bo moral soočiti z nekaterimi bolečimi spoznanji. Gre za neko ključno fazo v njegovem razvoju, kakršno sicer pozna ali jo še bo spoznal vsak izmed nas. Vsekakor so takšne faze »čiščenja« nujne. Vsake toliko mora v nas nekaj odmrtni, da dá prostor novemu.

EMA KURENT

PRIPIS UREDNIŠTVA: Klient se strinja z objavo članka.

BORZA

BORZA – trgovska ustanova, v kateri se po posebnih pravilih in uzancih trguje z denarjem, vrednostnimi papirji in določeni tipiziranimi vrstami blaga in uslug. Za začetke borznega poslovanja veljajo operacije z menicami italijanskih trgovcev v obdobju med XII. in XIV. stoletjem v nekaterih italijanskih in severnoevropskih mestih. Zdi se, da je beseda »borza« v začetku označevala trgovske sestanke v hiši družine »van der Burse« v Bruggeu v belgijski zahodni Flandriji. Na hiši je bil družinski grb z dvema kožnima vrečama (lat. bursa). Iz Bruggea so se trgovci nato preselili v Antwerpen, kjer je mestna uprava leta 1531 postavila borzno palačo. London je borzo organiziral šele v letih 1566–70 pod imenom *The Royal Exchange*. V XVII. stoletju so se glavne borzne transakcije skoncentrirale v Amsterdamu, kjer se je pravo trgovanje, predvsem z delnicami Vzhodnoindijske družbe, šele pravzaprav pričelo. Ko pa so Amsterdam zavzeli Francozi, se je na prvo mesto prebila borza v nemškem Frankfurtu na Majni. Pariz dobi borzo leta 1702, London pa uvede trgovanje z delnicami leta 1691. Berlin dobi svoj t. i. *Boersenordnung* leta 1739, Dunaj svojo *Fondboerse* leta 1771, Trst pa leta 1794. Borzi v Philadelphiji in New Yorku sta bili ustanovljeni ob koncu XVIII. stoletja, Japonska pa ima riževе borze že od XVII. stoletja.

Borze se v glavnem delijo na **blagovne** in **efektne**. Blagovne borze trgujejo z izdelki, ki so zamenljivi in s katerimi je mogoče trgovati na podlagi tipizirane kvalitete.

Blagovne borze se delijo naprej na **splošne produktne** in **specialne borze** s samo enim ali skupino sorodnih artiklov. Na učinkovitih borzah se običajno trguje s

tujimi plačilnimi sredstvi (valutami in devizami) in s tujimi plačilnimi vrednostmi, predvsem z delnicami. Na nekaterih borzah se opravljajo tudi t. i. **dnevni denarni posli**, oz. posojila s poljubnim odpovednim rokom. Glede na splošno stopnjo ingerentnosti določene države (vpliv, poseganje) v gospodarsko poslovanje se ureja tudi odnos te države do borze, vse od popolnega nevmešavanja preko vpliva do samega formiranja tečajnih list. V nekaterih državah vršijo nadzor nad borzami trgovske zbornice.

Borzna zaključnica je običajno podlaga in dokaz o poslu, ki je bil sklenjen po borznih uzancih. **Kasa posli** se zaračunavajo v gotovini in jih včasih imenujejo tudi **efektivni**, ker je kupljeno blago pri tem dejansko prevzeto, oziroma prodani efekti v resnici dobavljeni. Pri **terminskih poslih** preteče med sklenitvijo in izvršitvijo daljši rok; pri **ultimo-poslih** je kot rok določen konec meseca, pri **medio-poslih** pa sredina meseca.

BORZNI MEŠETARJI

Ti posredujejo med kupci in prodajalci, ne opravljajo pa poslov za svoj račun. **Komisionarji** zastopajo svoje kliente pri sklepanju borznih poslov. Angleške borze poznajo t. i. **brokerje** kot mešetarje in **jobberje**, ki posredujejo med kupcem in prodajalcem in sklepajo posel z obema v lastno korist.

ARBITRAŽNI POSLI

To so posli, ki poskušajo izkoristiti tečajne razlike določene vrednosti na dveh ali več borzah, **internacionalna arbitraža** pa izkorišča tečajne razlike med borzami v dveh ali več različnih državah. **Likvidacija terminskih poslov** se izvršuje redno preko posebne ustanove, ki se nahaja bodisi na sami borzi ali izven nje (likvidacijske blagajne, obračunski zavodi, mešatarske banke in podobne ustanove).

V državah z več borzami sta za formiranje tendence in najpomembnejših tečajev merodajni ena do dve borzi, ostale pa imajo bolj ali manj lokalni pomen. Efektna borza v New Yorku (Wall Street) velja danes za najpomembnejšo efektno tržišče na svetu. London je zaradi velikega števila učinkovitih poslov držav članic Commonwealtha in drugih pred vojno veljal za najpomembnejše efektno, pa tudi finačno središče sveta. **Pariška borza** se danes omejuje na nacionalno tržišče za Francijo. Berlin je po II. svetovni vojni veliko izgubil in je danes praktično brez pomena. Izmed borz v manjših državah velja omeniti borzo v Amsterdamu, ki se danes prišteva k vodilnim borzom. Pri blagovnih borzah je lokacija pogosto povsem drugačna kot pri učinkovitih. Tako so na primer za promet in oblikovanje cen pšenice merodajne (v državah proizvajalkah) borze v Chicagu, Winnipegu in Buenos Airesu) in v Liverpoolu kot v najpomembnejši državi uvoz-

nici. Za koruzo sta odločilni borzi v Chicagu in Buenos Airesu. Pri bombažu so vodilne borze v New Yorku in Aleksandriji med proizvajalkami in v Liverpoolu, Bremnu in LeHavru v državah z močnejšim uvozom. Z juto se večinoma trguje v Londonu, cene kave pa oblikujejo predvsem v New Yorku in Sao Paulu. S sladkorjem se trguje večinoma v New Yorku in Hamburgu, borzni posli s kovinami pa so skoncentrirani v New Yorku in Londonu.

BORZA NA NAŠIH TLEH

Prvo borzo v naših krajih so na podlagi zakona, ki je bil sprejet 3. novembra 1886, osnovali beograjski trgovci, statut pa je dobila 7. junija 1897. V prvi vrsti so poslovali z valutami, predvsem z napoleonori in tedanjimi avstroogrskimi kronami. Zagrebška borza je pričela z delom 4. aprila leta 1919, poslovanje novosadske borze pa sega v začetek oktobra 1921. Ljubljana je dobila svojo borzo 1. septembra 1924, obstajale pa so tudi blagovne borze v Skopju in Somboru.

Težišče poslovanja jugoslovanskih borz je bilo poleg deviznih in klirinških nakazil v prometu z državnimi papirji.

Okoli leta 1930 so se izredno razvile špekulacije z delnicami vojnih odškodnin.

BORZA V SFRJ

V SFRJ so med leti 1952–60 pri vseh republiških centralah Narodne banke obstajale neke vrste devizne borze, ki so se imenovale **Devizno obračunsko Mesto (DOM)**. Kasneje so bila ta mesta ukinjena, leta 1973. pa je bil v centrali Narodne banke organiziran **medbančni sestanek** kot devizna borza, na katerem je 21 bank dobilo pravico nakupa in prodaje deviz. Poleg tega obstajajo v Jugoslaviji od leta 1954 produktne borze v smislu kmetijskih organizacij, pri katerih se trguje s kmetijskimi pridelki.

STOCK EXCHANGES

To so organizacij, ki omogočajo investitorjem kupovanje in prodajo obveznic in delnic. Skupno s kasa posli (over-the-counter market) se to delovanje včasih omenja tudi z izrazom **efektna tržišča (securities markets)**.

Borze so tako namenjene izrazito tistim, ki žele prodajati ali kupovati vrednostne papirje. Njihova najpomembnejša koristnost za družbo v celoti je v obstoju organiziranega postopka za trgovanje z vrednostnimi papirji, ki vzpodbuja rast števila investicijskih ponudb posameznikom in tako v splošnem razširja fond, ki je na voljo za financiranje produktivnih dejavnosti. Poleg tega pa licitacijska narava poslovanja predstavlja učinkovito metodo za razporejanje sredstev po konkurenčnih panogah v pogojih svobodnega tržnega gospodarstva.

Borze v Združenih državah predstavljajo tržišče za poslovanje z že izdanimi vrednostnimi papirji, to je s papirji, ki so že bili v lasti investitorjev. Zato se včasih borze označuje tudi z izrazom »sekundarno tržišče«, za razliko od »primarnega tržišča«, kjer gospodarske in vladne agencije izdajo in neposredno ponudijo nove vrednostne papirje investitorjem. Primarne ponudbe, s katerimi se trguje na kasa-tržišču, tako zgradijo nove fondne neposredno za izdajatelje vrednostnih papirjev. Promet na primarnem trgu se odvija s pomočjo odvisnega sekundarnega trga, na katerem mora vsak lastnik vrednostnih papirjev imeti stalno zagotovilo, da lahko svoj delež nemudoma proda po pravični ceni.

Kadar se govori o borzi, gre v veliki večini primerov za newyorško borzo, kjer se izvede kar 72 % vseh organiziranih kupčij z vrednostnimi papirji v Združenih drža-

vah, kjer je vsega skupaj 14 borz. Med temi so Ameriška borza, ki je druga največja in prevzema približno 18 %-ni delež letnega prometa, za njo pa so Midwest, Pacific Coast, Philadelphia-Washington-Baltimore, Boston, Detroit, Cincinnati, National, Honolulu, Salt Lake, Spokane in Richmond stock exchange ter Chicago Board of Trade, kot se uradno imenuje borza v Chicagu. Leta 1971 je na teh borzah zamenjalo lastnike 6 milijard delnic s skupno tečajno vrednostjo preko 185 milijard dolarjev. V istem letu je bilo število delničarjev v ZDA ocenjeno na 31 milijonov.

Dve izmed teh borz - New York Stock Exchange in American Stock Exchange (ki ima prav tako sedež v New Yorku) - sta nacionalni v pravem smislu te besede. Poleg teh si za to prizadeva tudi National Stock Exchange, New York City, ostale pa so t. i. »regionalnega« značaja, čeprav

gre velik delež vrednostnih papirjev po posebnem »dvojnem tržišču« - torej tudi preko ene izmed nacionalnih borz.

BORZE V TUJINI

V praktično vsakem večjem svetovnem središču obstaja tudi borza. Evropska borzna trgovina se je razvila iz več stoletij starih posojilnic, trgovcev z denarjem in premičninami. Predhodnica pariške borze z imenom La Bourse, datira v leto 1138. Amsterdamska Effektenbeurs sloni na prepričanju, da so bila njena trgovanja z delnicami Nizozemske Vzhodnoindijske družbe leta 1602 prvo organizirano borzno poslovanje na svetu, londonska borza pa je bila ustanovljena v 17. stoletju.

(se nadaljuje)
MATEJ RUS

TELEFONSKI POSLI - INOZEMSKI VREDNOSTNI PAPIRJI

27. februar 1987

-ZVEZNA REPUBLIKA NEMCIJA

	26. 2.	19. 2.	24. 2.	23. 2.	
Daimler Benz.....	6660	6672	6529	6572	6590
Porsche.....	5818	5868	5740	6082	6168
Wella.....	3933	3905	3990	3835	3938

-FRANCIJA

Club Mediteranee.....	1470	1460	1405	1435	1440
Elf-Aquitaine.....	704	694	732	704	716
Peugeot.....	2966	2855	2700	2780	2720
Comp. de Saint Gobain.....	869	862	844	865	862

-VELIKA BRITANIJA

BAT Industries.....	109.50	108.50	111.50	107.50	107.50
British Gas.....	15	14.80	14.20	14.60	14.60
British Petroleum.....	152.50	149.50	151.50	142	144
British Telecom.....	49	48.50	46.80	48.50	48
Hanson Trust.....	32.50	33	33.80	32	33
Jaguar.....	124	121	123.50	122	123
Trafalgar House.....	62.50	62.50	64.50	63	62.50

-NIZOZEMSKA

Gist-Brocades.....	270	269	249	257	259
Heineken.....	919	932	971	954	972
KLM.....	264	268	254	257	256
Nat. Nederlanden.....	449	452	447	452	455

-SVICA

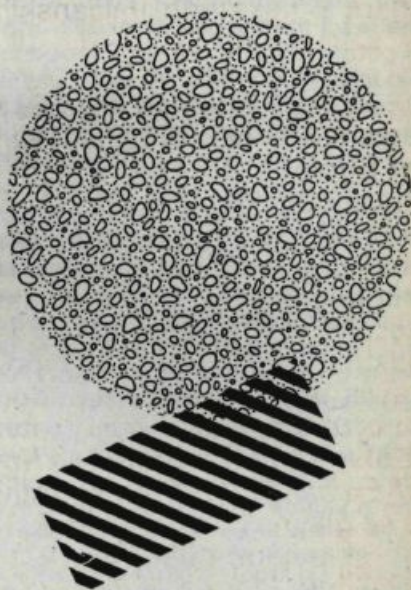
BBC.....	15700	15800	14500	14600	14200
Holderbank.....	37600	37700	36600	35400	36300
Jacobs Suchard PS.....	6400	6400	6500	6420	6400
Sandoz PS.....	13200	13400	13650	13000	13500
Schweizer Bankverein.....	3960	3980	4220	3920	3950
Schweizer Rueckvers. PS.....	26100	26300	26200	25400	25900
Schweizer Volksbank.....	18800	19000	20100	18500	18700
Swissair.....	9600	9600	10200	9500	9600
Zuerich Versicherung.....	59800	60800	64000	59500	59900
Zuerich Versicherung PS.....	26100	26100	27200	25600	25400

-ZDA

American Express.....	929	879	913	886	898
Boeing.....	700	692	653	687	680
Citicorp.....	679	675	713	708	749
Coca Cola.....	574	577	570	569	582
Eastman Kodak.....	999	1006	1030	1012	1026
Exxon.....	1001	1000	1052	1039	1048
General Dynamics.....	1012	1004	950	983	985
General Electric.....	1316	1317	1330	1298	1298
General Motors.....	959	963	995	985	983
Mariott Hotels.....	492	483	454	460	469
McDonalds.....	981	969	929	965	966
Merck.....	1970	1990	1849	1916	1910
Merrill Lynch.....	543	549	591	562	580
Unisys.....	1375	1391	1370	1397	1400
Xerox.....	945	945	924	939	957

-JAPONSKA

Fujitsu.....	76	75.50	79.50	78.50	80
Mazda.....	30.50	30.50	32	30.50	30
Mitsui & Co.....	51.50	50	49	49	48
NEC.....	166	166	167	169	170
Pioneer.....	191	192	200	192	199
Tokio Electric Power.....	706	705	654	716	640

IZID NATEČAJA PROBLEMOV - LITERATURE ZA MAJHEN ESEJ

Žirija (Andrej Blatnik, Aleš Debeljak, Bojan Žmauc) je pregledala in natančno preučila vseh 56 majhnih esejev, ki so (tudi iz Srednje Evrope!) prispeli na uredništvo Problemi-Literatura. Veselimo presenečenja nad količino poslanih prispevkov, ki sledijo razočaranje spritno kvalitete neuravnoteženosti posilnih besedil. Po temeljitem premisleku pa se je odločila, da prve tri denarne nagrade podeli majhnim esejem, ki so prispeli pod šifro "JOZEF K." (srečanje med Kafko in Plečnikom), "KITARA" (o umetnosti in politiki) in pod šifro "E.K." (o Edvardu Kocbeku). Žirija pa je uredništvu za odkup in objavo v rednih številkah predlagala majhne eseje, ki so prispeli pod šiframi: "TEJA", "POESIS, TEHNE", "KONEC" in "MP 15267" ter nešifrirane in nepodpisane eseje z naslovi "DIE KINDER DER GESCHICHTE", "POSKUS Z NOČJO" in "SLEHERNIK NA ROBU".

Avtorji vseh navedenih majhnih esejev naj četrtro kopijo skupaj s svojimi osebnimi podatki, naslovom in številko žiro računa pošljijo na uredništvo Problemov-Literatura, Gosposka 10, Ljubljana ali pa naj se med urednimi urami (torek od 17 do 18 ure) osebno zgledajo na redakciji.

IZGUBLJENI SAMURAJI

Danes na Japonskem literatura ni več v modi. Današnja mladina ne sanja več o tem, kako bi pisala romane, ampak kako bi izumljala nove logogriffe. In vendar so bili veliki romanopisci nekoč zelo cenjeni. V šestdesetih letih so najbolj spoštovani med njimi – Kobo Abe, Kenzaburo Oe, Shusako Endo – v japonskih literarnih krogih kraljevali kot nesporni mojstri. Yukio Mishima je bil med vsemi temi ustvarjalci gotovo najbolj izviren. Za podobo plodnega pisatelja, ki ga je cenila široka publika, je skrival še druge obraze: priznan homoseksualec, oženjen in oče dveh otrok; izvežban športnik, ki je bil hkrati tudi vnet zagovornik politične desnice in je častil cesarja; proti koncu se je spremenil celo v vodjo svoje osebne armade. Leta 1970 se je pojavil na naslovnici New York Times Magazine, ki ga je označila kot očeta japonske renesanse in Yasunari Kawabata, ki je dobil Nobelovo nagrado l. 1968., ki si jo je Mishima tako želel, je izjavil: »Pisatelj takšne kvalitete, kot je Mishima, se pojavi samo vsakih tristo let – približno.«

Japonska je še vedno globoko prizadeta zaradi brezpogojne kapitulacije, ki so ji jo vsilili zavezniki. Ob koncu druge svetovne vojne so Japonci, potomci osemsto let stare vojaške tradicije, prvič po več kot dvatisoč letih prišli pod jarem tuje sile. Prisiljeni so bili sprejeti ustavo, ki so jo sestavile ZDA in v kateri je bilo določeno: »Japonsko ljudstvo se za vedno odpoveduje vojni kot suvereni pravici naroda, tako kot tudi ogrožanju in sili za poravnavo mednarodnih sporov.«

Gledan s stališča tega grenkega ponižanja je gospodarski razvoj, ki so ga dosegli Japonci po drugi svetovni vojni, povsem nepomemben. Njihovo veliko bogastvo samo delno blaži nezasišeno sramoto ameriške okupacije, ki je s svojimi vojaškimi bazami na vseh strateško pomembnih točkah arhipelaga še danes realnost.

Da bi zgradili nov narod, enega najuspešnejših in najbogatejših na svetu, so bile potrebne velike žrtve. Bilo je potrebno pozabiti kulturo prednikov, zadati udarec naravnemu ravnotežju. Nemogoče bi bilo poravnati škodo, ki so jo prizadeli pragozdovom in prekrasnim peščenim plažam, spremenjenim in igrišču golfa za poslovneže ali pa pozidanih z ogromnimi betonskimi valobrani. Povprečnega Amerikanca komaj kaj moti, če avtocesta iznakazi pokrajino. Japonci, ki so esteti celo v najdrobnejših aspektih njihovega vsakdanjega življenja, pa bodo posledice posegov v naravo zelo drago plačali. Ampak blaginja ni uničila samo plaž, japonske umetnike je prignala do roba paralize in otopelosti.

Japonski film nam je dal izdelke svetovnega pomena. Sedaj v serijah proizvaja soft porno. Od leta sedemdeset dalje pa niso natisnili niti enega dobrega romana. Res je, da bi lahko isto

rekli za zahodne dežele. Ampak skrbi me dejstvo, da vsi delujoči japonski umetniki po svojih lastnih sodbah izdelujejo dekadentna dela. Mislim na Eiko Ishioko, ki je priznana kot ena najboljših grafikov sveta. V njenih kreacijah izključno prevladujejo eksplicitne podobe pedofilije. Mislim na Buto, kjer plesalci oponašajo defekacijo, prdce, riganje ipd. – skatološki simboli bolečinskega krika, ki prihaja iz črevesja industrializirane Japonske.

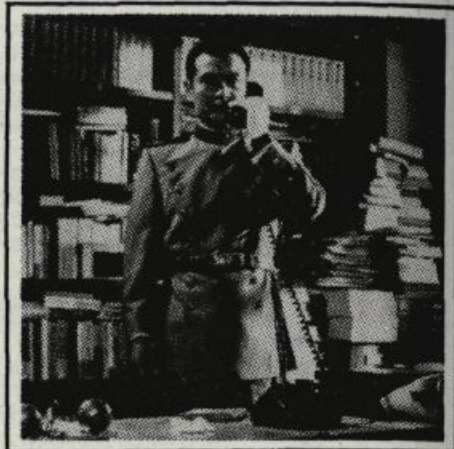
Za Mishimo je bila Japonska žrtev ameriškega imperializma. Njegovi sonarodnjaki so se odpovedali svojim vrednotam, Amerika jih je kulturno kolonizirala. Yukio ni videl nobene politične rešitve: kar je v bistvu hotel, je bil popoln izgon. Barbare bi bilo treba pognati iz Japonske; sredstva, s katerimi bi to dosegli, mu niso bila mar. Začel je zaničevati zahodno kulturo in še posebej humanistični ideal, ki je po njegovem zastrepal japonsko dušo.

Treba je imeti pred očmi ves ta koncept, če hočemo razumeti smisel Mishimovega samomora, ki bega zahodnjake, ker ne morejo razumeti, da je to dejanje, ki je zapisano v neko tradicijo, lahko vredno spoštovanja. Za nas je to približno tako, kot da bi Hemingway končal svoje trpljenje v zadnjem dejanju hrabrosti, sredi poldneva na Plaza de toros, namesto da si je diskretno pognal kroglo v glavo pri sebi doma. Mishimov samomor je daleč od spektakularne geste, je krvava metafora trpljenja njegovega naroda – metafora, ki je ta veliki romanopisec ni zapisal s peresom, ampak s kratkim samurajskim mečem, ki si ga je zarinil v trebuh. Zadal je globoko rano kolektivni zavesti in Japonci sedaj ne vejo, ali naj ga hvalijo ali preklinjajo.

Mishimi se je moralo zdeti, da ga predstavniki japonske desnice, ki so ga na skrivaj podpirali, ne bodo več priznavali, takoj ko bo označil svoj samomor. Ampak tega si ni gnal preveč k srcu, kajti z dušo in telesom se je zapisal dejanju, o katerem politični možje njegove dobe niso hoteli odkrito razpravljati, namreč, da bi ponovno obudil zavest narodnega ponosa in remilitariziral Japonsko. Šele sedaj mu njegovi sonarodnjaki začenjajo slediti.

Zamislimo si sledeči scenarij: pisatelj Norman Mailer se je dokončno odrekal temu, da bi se izražal v svojih romanih. V nekem nastopu na televiziji se označi za neonacista, zbere majhno skupino študentov, rahlo norih pripadnikov skrajne desnice, da bi osnoval svojo armado in jo ponudi policiji na voljo za pomoč pri zadržitvi demonstracij proti apartheidu na univerzitetnih kampusih. Caspar Weinberger iz političnih interesov Mailerju dovoli, da se njegova armada uri v Fort Benningu in Ronald Reagan iz črne blagajne jemlje denar, da bi z njim Mailerju pomagal financirati njegove dejavnosti.

V ZDA se tak scenarij lahko zdi neverjeten; tudi na Japonskem ni ravno pogost pojav, ampak prav nekaj podobnega je doživel Mishima. V začetku 1968 se je odločil, da bo osnoval tisto, kar je imenoval: »armada, ki je po številu najmanjša na svetu, a največja po duhu.« Tatenokai (»Sčitova družčina«, po japonsko) je štela približno sedemdeset študentov, od katerih jih je veliko pripadalo športnim klubom tokijskih univerz. Večina med njimi so bili odkriti pripadniki skrajne desnice. Urili so se v posebnem taboru na gori Fuji; pri vajah so jim poveležali redni častniki japonskih samoobrambnih sil.

Pričujoči tekst o japonskem pisatelju Yukiu Mishimi je napisal njegov osebni prijatelj, nekdanji dopisnik londonskega Financial Timesa v Tokiju, Henry Scott Stokes. Mishima je 25. novembra 1970 izvedel hara-kiri. Štirje njegovi romani so prevedeni tudi v slovenščino: Kipenje morja, Po banketu, Pomladni sneg in Pobegli konji. Fotografije, ki spremljajo tekst, so iz Schraderjevega filma Mishima.

Yukio je izjavil, da Tatenokai služi kot milica in tako pomaga policiji na tokijskih ulicah v njenih spopadih z Zengakuren (kar je veliko hujši ekvivalent ameriških študentskih organizacij iz šestdesetih let kot npr. SDS). »Byron je imel 300 mož in je gradil ladje,« je Yukio razlagal z nasmehom. »Zakaj bi jaz ostal brez dela?« Ampak cilj, ki mu je sledil Tatenokai ni imel nič bymovskega. Iz svoje male armade je hotel napraviti samomorilski eskadron, s katerim bi izvedel harakiri – svoj hara-kiri.

V resnici je imel dva močna in visoko plasirana zaveznika: Eisaku Sata, japonskega premiera med leti 1964 in 1972 in Yasuhiro Nakasoneja, sedanjega prvega ministra, ki je bil v času Mishimove smrti obrambni minister. Sato je jamčil financiranje Tatenokai iz fondov, ki so jih zalagali desni poslovni krogi. Nakasone je bil tisti, ki mu je dovolil, da je uril svojo armado na gori Fuji. (Do danes noben japonski novinar ni nakazal na tesne vezi, ki so obstajale med Satom, Nakasonejem in Mishimo, čeprav veliko novinarjev ta dejstva zelo dobro pozna.)

Sam Mishima ni bil neranljiv za ves merkantilizem in celo še kaj hujšega. Med približno sto knjigami, ki jih je napisal, jih je bila polovica namenjena ženskim časopisom, ki so jih objavljali v obliki slabih, a dobičkonosnih feljtonov.

Razkazoval se je na revijah erotičnih music-hallov, igral v drugorazrednih gangsterskih filmih. Takšne filme Japonci imenujejo yazuka in so za Japonsko tako pomembni, kot je western za Hollywood.

»Yazuka, je rad razlagal Mishima, »so zadnji poroki duha samurajev v naši skorumpirani družbi.«

Mishimov samomor ostaja najbolj osupljiv pojav v japonski povojni zgodovini. V spremstvu štirih članov Tatenokai v slovesni uniformi je Yukio zavzel mesto glavne vojaške postojanke v središču Tokija, tako da je vzel za talca generala, ki je poveljeval bazi in je z vsem zaupanjem privolil v pogovor s pisateljem. Yukio je z nožem prisilil generala, da je ukazal svojim,

MISHIMA: "Beauty"

naj zberejo garnizon v bazi Ichigaja, ki je samo dva kilometra oddaljena od kabineta prvega ministra. Z balkona, ki je obvladoval področje, na katerem so se odvijali manevri, je začel govor, namenjen vojakom; takrat se je javnosti zadnjič prikazal.

Prihod policijskih helikopterjev je skoraj popolnoma onemogočil kratek Yukijev govor, ki je v bistvu samo premleval vse običajne teme desnice: reforme ustave, uzakonitev vojske, nacionalizem. Njegov edini cilj je bil, da bi pojasnil razloge, zaradi katerih je nameraval umreti. (Niti najmanj ni nameraval izvesti državnega udara, kot so takrat nekateri mislili.) Ampak hitro je opazil, da so, kolikor so ga mogli poslušati, ti ljudje, postajali vedno bolj zbegani zaradi njegove retorike. Mishima, ki ga je njihova pasivnost spravila popolnoma ob živce, je končno izgubil vso potrpežljivost. »Nikoli ne boste napravili ničesar za svojo domovino! Za vas sem si zamislil veličastno prihodnost, ampak vi ste samo banda ameriških plačancev, da, plačancev!« Poskušal jih je ganiti s tistim, kar je zanj predstavljalo najhujšo žalitev. Uspešno mu je. V posnetku govora lahko slišimo, kako se je začelo širiti splošno mrmanje v odgovor tej obtožbi, potem je nekdo zavpil: »Spravite ga doll« in končno: »Trebaja ga je stolčil Ubijmo ga!«

Mishima se je hitro vrnil v generalovo pisarno, kjer si je razparal trebuh. Hisoo Morita, star petindvajset let in član Tatenokai, mu je odsekal glavo, kakor nalaga običaj seppuku, potem je nek tretji član Tatenokai obglavil še njega. Še preden so se trupla ohladila, so politični možje že intervenirali po radiu. Eisaku Sato, ki so ga ustavili novinarji, ko je hitel v svoj kabinet, kjer so ga čakala zadnja sporočila vojske in policije, je izjavil, da je Mishima postal kichigai – nor. Yasuhiro Nakasone je dejal, brez velikega tveganja, da je meja, ki loči genija od norosti, prav majhna. Oba moža sta se brez zadržkov odpovedala Yukijevih dejanj in niti malo nista nakazala na tesne stike, ki sta jih vzdrževala z njegovim samomorilskim eskadronom. Zanju je bil primer Mishima ad acta.

Skozi stoletja so Japonci religiozni obred hara-kiri ali seppuku izvajali v znak protesta.

Mishimov seppuku ni bil naperjen samo proti amerikanizaciji, meril je tudi na cesarja. V neki debati z levo usmerjenimi tokijskimi študenti je Yukio prizanesljivo izjavil: »Podobni

smo si, vi in jaz. Edina razlika je v tem, da je v moji glavi ena karta več, ki je vi nimate, joker: cesar.« Njegova drža proti cesarski instituciji in cesarju samem je bila osrednji element njegove politične misli. Do Hiro-Hita, ki se je po ukazu generala Mac Arthurja leta 1946 odpovedal svojemu božanskemu izvoru, je bil zelo strog. Milijone ljudi je umrlo v imenu cesarja, kako jih je mogel izdati.

Zvest podložnik ni smel omadeževati časti svojega vladarja z neposredno verbalno kritiko, ker bi to pomenilo pomanjkanje lojalnosti. Ostalo mu je samo to, da si je na tihem vzel življenje. »Njegovo bojno polje je bilo brez slave«, je zapisal Mishima v svoji noveli *Patriotizem* o nekem mladem poročniku kraljeve armade, ki je napravil hara-kiri. »Bojno polje, kjer ni mesta za herojska dejanja, kjer je v prvi vrsti samo duh.« Tukaj je odgovor na to, zakaj je tudi Mishima sledil istemu ritualu: To je bilo znamenje, ki ga je poslal narodu, duhovni državni udar.

Ker se je upal dotakniti najvišjega tabuja, cesarja, je tudi Mishima sam postal tabu. V japonščini ne obstaja nobena biografija o njem, v nobenem časopisu se ni pojavila kritika zadnjega dela *Morja rodovitnosti*. Film Paula Schraderja Mishima, ki so ga posneli na Japonskem, z japonskimi igralci, verjetno tu ne bo nikoli prikazan; pred kratkim so organizatorji nekega filmskega festivala v Tokiju film uvrstili v program, pozneje pa so si premislili in ga črtali. Nek Japonec, filmski producent, je celo izjavil, da film ni primeren za japonsko mentalito.

Lahko bi rekli, da je samomor za Mishimo predstavljal vrhunec njegovega dela. In Schrader trdi, da je bil »devetdeset procentov umet-

niško delo, samo deset procentov pa politična gesta«.

Nekateri, ki so dejstva postavili na glavo, so videli v tem samo smešno dejanje; državnega udara ni bil sposoben izvesti, in celo njegov seppuku se mu je ponesrečil. (Ko je Morita hotel obglaviti Mishimo, mu je porazal rame in pri tem napravil pravi masaker.) Mishima je gotovo vedel, da se je on sam in njegov samomor zdel Japoncem smešen, vendar ga je to samo potrjevalo v njegovi veri, da so na Japonskem potrebne korenite spremembe.

V svojem bistvu je bil, tako kot večina Japoncev, velik estet: »Iz svojega življenja hočem napraviti pesem«, je dejal. . . Na Japonskem obstaja estetika destrukcije. »Lepota, vse lepe stvari, so zdaj moji sovražniki,« piše v *Zlatem paviljonu*. Verjel je v obstoj bolj vzvišene lepote, ki bi se lahko utelesila v remilitarizaciji Japonske ali pa v običaju hara-kiri. In skoraj nujno je, da se vprašamo, če ne bi Japonske kot lastnice atomskih sil, ki zapravlja svojo kulturno dediščino v brezumni ekonomski konkurenci z zahodom, zapeljalo perverzno estetsko dejanje: destrukcija planeta. »Zahteva po uničenju sveta je po malem, dan za dnem, postaja tisto, kar mi je najbolj ustrezalo,« beremo v Mishimovem avtobiografskem eseju *Sonce in jeklo*: »zelo težko je bilo, zdelo se mi je nenormalno, da bi živel v miru. . . Ni bolj bleščečega trenutka od tistega, v katerem se naše vsakodneвне fantazme smrti, nevanosti, uničenja sveta pretvorijo v dolžnost, ki jo je treba izpolniti. . .«

Prevod JANA PAVLIČ

PETER LOVŠIN IN INTERVIEW

O nenehnih težavah, ki tarejo pornofile, in o načinih, kako se teh težav pomofili lahko znebimo, se je urednik našega pornolaborja Primož Truba pogovarjal z znanim Slovincem, tovarišem Lovšinom Petrom, tudi pevcem nekoč baje vprašljive skupine Pankrti, sedaj pa tudi spremljevalcem t. i. bele karavane naših smučarskih upov in odrešiteljev tega naroda. Navkljub delegatskim vprašanjem, ki so metala na naš pornolabor slabo luč, se vam bo ob branju tehle vrstic pogled zanesljivo zvedril in uprl v lepo prihodnost, ki nas pomofile čaka.

PORNOLABOR: Podaj nam zgodovino pornografije na naših tleh vključno s časi, ko so tod seksali še stari Slovani.

LOVŠIN PETER, pevec & novinar: Rekel bi: prava zgodovina pornografije šele nastaja in je v procesu oblikovanja. Naši predniki so tudi veselo fukali in se nad tem izživljali, vendar na žalost to ni dokumentirano, razen v naših narodnih pesmicah, v takem obsegu, da bi se človek nad zapuščino lahko zdrkal – to bi naj pornozapuščina tudi predstavljala: vzburjenje kasnejšim rodovom.

PORNOLABOR: Kakšno je prav ta trenutek stanje pornografije doma?

LOVŠIN PETER: V zadnjih petih, šestih letih smo naredili pomemben korak v podružbljanju pornografije: tako kot na žalost še črni (pa kljub temu sorazmerno bogat s kvalitetnimi proizvodi) trg s porno publikacijami, časopisi in videom, ki vendar omogoča recipientom (porabnikom) pornografije, ki so med sabo povezani kot velika družina, da mnogo vidijo in preberejo. Tudi lastna domača produkcija je dovolj zanimiva; izdaja knjig ali zbirk domačih in tujih avtorjev ter objava člankov-textov v raznih revijah, kjer bi izpostavil začetne številke Punk problemov. Torej se položaj izboljšuje. Kvantiteta je zadovoljiva, manjka pa vrhunskih stvaritev, kar pa ni le problem slovenske in jugoslovanske porno scene, ampak splošen pojav. Mislim, da se mora pornoumetnost v bodoče bolj kritično zazreti vase, kajti možnosti, da bi ustvarili kvalitetne stvaritve, so izredne. Vzemimo film kot najkompetentnejšo formo sodobne umetnosti; na tem področju bi bilo potrebno pridobiti uveljavljene vrhunske ustvarjalce, npr. Formana, Leoneja ali Clint Eastwooda, da bi začeli z delom ali pa bo treba izšolati svoje ljudi. Po zaslugi »Zgodnjih del« Želimirja Žilnika ali »W. R. Misterij organizma« Makavejeva smo imeli dobre začetke oziroma v bistvu zelo po-

srečno obliko pornografske umetnosti, ki pa je bila s strani oblasti brutalno zatrta.

Čeprav so časi taki, da v nič ne moremo biti prepričani in da lahko oblastniki zaprejo ne samo kanale pornografske komunikacije, ampak tudi druge, lahko z optimizmom gledamo v prihodnost pornografije pri nas.

PORNOLABOR: Torej nam je kvaliteten porno neobhodno potreben?

LOVŠIN PETER: Absolutno. **PORNOLABOR:** Kako bi lahko opisal zvezo med punkom in pornografijo?

LOVŠIN PETER: Od vsega začetka je bila to povezava bratranca in sestrične, ki jima je nazven najlepše kazati pravo družinsko prijateljstvo, osamljene noči pa vedno rada izkoristita za veselo parjenje.

PORNOLABOR: Ali smatraš pornografijo za subverzivno?

LOVŠIN PETER: Toliko časa, kolikor niso dane možnosti za aktivno delovanje v našem samoupravnem življenju, bo pornografija porno subverziven element. To pa ni problem pornografije, marveč našega družbenega trenutka, t. j. sistema. Pornografija bo namreč živelja dalje.

PORNOLABOR: Ko govorimo o sistemu: kako bi ti primerjal porno na Vzhodu in Zahodu?

LOVŠIN PETER: Teško. Objektivno rečeno: na Zahodu ga je v obilici in ga obravnavamo kot spolno zadevo, na Vzhodu pa ga seveda najdemo in obravnavamo kot politično pornografijo.

PORNOLABOR: Politična pornografija?

LOVŠIN PETER: To je zadeva, ki zatira spolno pornografijo zaradi hinavskih razlogov, ki najbrž terjajo preveč razlage, da bi jih tule našteval.

PORNOLABOR: Tule bi imel tov. Berijo, šefa NKVD-ja (ekvivalentna sila je bila drugod znana kot udba) v letih Stalinovih največjih uspehov, ki so ga (verjetno desničarsko-revizionistično kontrarevolucionarni) viri dolžili vsakršnih nemarnosti, tudi takih, ki spadajo na področje seksa. Kako bi te insinucije komentiral?

LOVŠIN PETER: Berije nisem poznal osebno, tako da ne morem podati dobre razlage njegovih dejanj. Gotovo pa je potrebno spolne manijake razdeliti na tiste, ki imajo družbeno moč, in na tiste, ki je nimajo. Tisti, ki jo imajo, postanejo ponavadi največji dušebrižniki in nosilci idej čistosti za ljudske mase.

PORNOLABOR: Kakšno je v pornografiji razmerje med moškim in žensko?

LOVŠIN PETER: Mislim, da je ženska za razliko od marsikaterih drugih področij družbenega izživljanja v pornografiji razmeroma enakovredno zastopana. Kolikor bolj je njen položaj v pornu aktiven, kolikor bolj lahko npr. kot igralka v filmu uživa v celi zadevi in kolikor bolj se v njenih fukih čuti življenjska radost, tem višja je kvalitetna raven pornografije. Bolj so njeni užitki pristni, večje

estetske in spolne užitke ima recipient.

PORNOLABOR: Kakšen je tvoj odnos do pornografije?

LOVŠIN PETER: Hrmh. Za moj odnos je bistveno, da nisem nikoli hotel biti nepristranski in pasiven opazovalec, ampak tudi njen aktivni soustvarjalec, že zato, ker pornografija lahko združuje tako mlade kot stare vsega sveta, kar končno pomeni tudi skromen prispevek k naši zunanji politiki aktivne koeksistence med narodi. Kljub temu, da sem se pornografiji dosti posvečal po teoretski plati, pa mi je slednje služilo le kot osnova, da se približam bistvu na empiričen, izkustven način. Pot od knjige k mesu je bila zame vedno dvosmerna.

PORNOLABOR: Gotovo vse pornofile zanima, kje v Sloveniji je najlaže priti v stik s pornografijo?

LOVŠIN PETER: Obstaja več manjših porno centrov, npr. Koper skupaj s Primorsko in Goriškimi, ki je tesno navezan na s pornografijo izrazito bohoto Italijo. V Mariboru je doma bolj pornografija t. i. avstro-ogrškega tipa. Tu je seveda še Ljubljana, kjer se v delovanjem Škuca, videoklubov in revij (npr. Tribune) na svojstven način porno tudi legalizira.

PORNOLABOR: Kaj meniš o pornolaborju?

LOVŠIN PETER: Delo, ki ste si ga zastavili v službi sle in užitka, je gotovo hvalevredno in služi tudi odpiranju novih obzorij, ki so nam, kot bi rekel prof. Pirjevec, v mraku naših dni še kako potrebna.

PORNOLABOR: Peter, hvala. Upam, da se bomo še srečali.

S temi besedami je bilo najinega pogovora konec, sodelovanja pa seveda še zdaleč ne. Peter Lovšin, ki se s pornografijo ukvarja že mnoga leta, to usmeritev prav zdaj potrjuje z novo ploščo svoje skupine Pankrti, »SEX POP«, na kateri bo slišati total hard core pesem (v angleščini, da bodo lahko imeli od nje kaj tudi pornofili drugih narodnosti) z naslovom »If you rock my cock, I'll wattusi your pussy«. Če besede »wattusi« ne bi našli v slovarju, naj povemo, da so jo izumili Pankrti in pomeni približno »eno dolgo natepavanje pičke z usti jezikom, zobmi itn«. Poleg poslušanja te pesmi (na žalost ne v pornolaborju), bodo lahko v pornolaborju pornofili (v nadaljevanjih) brali tudi diplomsko nalogo P. Lovšina z naslovom Pornografija – družbeni pojav.

Vaš PRIMOŽ TRUBA, urednik pornolaborja

Peter Lovšin: PORNOGRAFIJA IN DRUŽBENE ZNANOSTI

Čeprav pojav pornografije za našo družbo v sedanjem trenutku morda ni relevanten v tem smislu, da pornografija pri nas pač ne predstavlja resnejšega družbenega problema, pa to še ne bi smel biti razlog, da se naša družboslovna znanost s tem pojavom ne bi ukvarjala. Ne samo zato, ker je prisotnost pornografije marsikje po svetu več kot očitna, temveč tudi zato, ker se ta prisotnost odraža tudi v našem družbenem prostoru, ker je pornografija tako ali drugače, posredno ali neposredno, prisotna tudi pri nas. In ker konec koncev vendarle obstaja možnost, da se v prihodnosti ta njena prisotnost še poveča.

Z vidika sociološke znanosti je pornografija pomembna predvsem kot produkt družbe in kot taka drugačna niti ne more biti.

Različne znanosti obravnavajo pojav pornografije. Vsaka iz svojega zornega kota. Čeprav sem se odločil za obravnavanje pornografije predvsem z vidika njene družbene pogojenosti, torej s sociološkega vidika in me s tem v zvezi zanima predvsem njena vloga v sistemu množičnega komuniciranja, torej komunikacijski vidik, pa menim, da se moramo, če si hočemo ustvariti celovito podobo o pornografiji, ustaviti tudi pri drugih znanostih, ki iz svojih vidikov obravnavajo problem pornografije. Na ta način se bomo najlažje izognili enodimenzionalnemu obravnavanju pornografije, ki je tako pogosto, hkrati pa z upoštevanjem različnih teorij in stališč, mnenj, izkušenj in predstav o pornografiji dobili kompleksnejši vpogled v obravnavano problematiko.

PORNOGRAFIJA IN PRAVO

Ena najbolj vročih tem, kar se jih je naša družba na pornografijo, je bilo vedno vprašanje njene legalnosti in s tem v zvezi vprašanje cenzure. To pa je seveda področje prava.

Če pomeni izjava Johna Stuarta Milla, v njegovem eseju *On Liberty*: »prevent harm to others«¹ (preprečiti škodo drugim), osnovno načelo, s katerim lahko nekdo opraviči uporabo zakona, potem je

seveda najpomembnejše definirati pogoje, ki določajo prisotnost te škode. Mill sam jih kajpak ni mogel, prav definicija teh pogojev pa naj bi seveda odločala o legalnosti ali nelegalnosti pornografije. V pomanjkanju boljših izhodišč mnogi predlagajo kriminalno pravo, kot najbolj racionalno in učinkovito sredstvo za preprečevanje »škode« na področju pornografije. Najvažnejše predpostavke tistih, ki zagovarjajo uporabo kriminalnega prava za omejevanje in kontroliranje seksualno eksplicitnega materiala, govore o nujnosti omejitve (cenzure), da bi vsilili čednost. Nasprotno pa Ray C. Rist urednik ene kompleksnejših zbirk različnih esejev, zapisov, poročil, ki obravnavajo pornografijo – **Pornography Controversy** – zavrača pretirano uporabo Zakona v teh zadevah. Tako pravi: »Prvo predpostavko, ki navaja, da pornografija povzroča tako individualno kot družbeno škodo, je izredno težko »objektivno« presoditi. Drugo predpostavko – pornografija ni v skladu s splošnimi družbeno sprejetimi normami – je težko dokazati. Tisto namreč, kar se velikokrat predstavlja za splošni nazor, je večkrat samo nazor majhne, vendar pa visoko organizirane skupine, ki uspeva v proklamiranju svoje koncepcije družbene ureditve kot najbolj ustrezne in edino legitimne. Ker tudi zakon reflektira zgolj moč posameznih, politično močnih grupacij, ne odraža pa najširšega družbenega konsenza, preti seveda neprestana nevarnost njegove zlorabe. In če postane orodje za vsiljevanje posamične moralne filozofije, v primeru pornografije se to večkrat dogaja, tudi pride do take zlorabe.«²

V tem stilu se boj mnenj o tem, ali naj se pornografija legalizira ali ne, ali je potrebna cenzura in v kolikšni meri, če je, seveda še vedno nadaljuje, čeprav je trenuten položaj tak, vsaj na zahodu, da si pornografija, potem ko je leta 1969 dobila na Danskem tudi pravno zaslombo, vse bolj odpira vrata v legalnost.

PORNOGRAFIJA IN FILOZOFIJA

Ali je lahko umetnost obscena hkrati pa še vedno estetska po svojem statusu in funkciji? Kakšno vlogo, če sploh kakšno, igra obscenost v izkušnji estetike? Ali je pornografija lahko estetska in kot taka del umetnosti? Ta vprašanja, kot pravi Abraham Kaplan, »pripadajo filozofiji umetnosti«.³

Obscenost je kategorija, ki jo največkrat povezujejo s pornografijo. Zato tudi ne preseneča, da se je znana ameriška komisija, ki je proučevala pojav »seksualno eksplicitnega materiala«, imenovala kar Komisija za Obscenost in Pornografijo. Vendar pa Kaplan v svojem delu »Obscenost kot estetska kategorija« postavlja na konceptualni ravni jasno distinkcijo med pornografijo in obscenostjo. Pornografija je za njega promocijska: »to je obscenost reagirana z minimalne psihične distance. Temeljno za njo je, da je kategorija učinka in namena. Če rečemo, da je neko delo pornografsko, mislimo pri tem predvsem na občutja in reagiranja, ki se reproducirajo pri respondentih. Če torej obscenost razlikujemo od pornografije glede na učinek in namen, sledi da umetnost kot taka nikoli ne more biti pornografska, čeprav je lahko obscena in velikokrat tudi je, saj učinek umet-

nosti na življenje ni nikoli tako specifičen in takojšen, kot je vsebovan v konceptu pornografije.«⁴

Obscenosti v njenem odnosu do umetnosti torej ne moremo opredeliti niti v razmerju z namenom niti z učinkom, lahko jo opredelimo samo v razmerju do bistva vsebine, ki se izraža v umetnostnem delu samem. To bistvo vsebine pa je po Kaplanu v abstrakciji obeh – namena in učinka.

S tem v zvezi Kaplan navaja primer eksplicitnosti kot tipične značilnosti pornografije in tuje umetnosti in obscenosti. T.o. pravi: »Kjer ni ničesar prepuščenega domišljiji, branje oziroma gledanje lahko stimulirata izkustvo, doživljanje, ne moreta pa ga sama konstituirati. Zame ne more biti umetniško delo tisto, ki mi onemogoči, da bi vložil vanj nekaj samega sebe. Vendar pa prav iz tega sledi popularnost samo pornografskega: postavlja tako malo zahtev, ko zamenjuje resnično izkustvo s ponarejeno konzumacijo.«⁵

Obscenost kot estetska kategorija je v nasprotju s pornografijo nabita z imaginacijo.⁶ Kot taka sestavlja obscenost preizkušeno lastnost umetniškega dela. Toda kakšna lastnost je to? Obstaja več vrst obscenosti, ki jih moramo razločevati med seboj, ker se zelo razlikujejo tako po svojem estetskem statusu kot po funkciji. Kaplan jih vsled tega razdeli na naslednje zvrsti:⁷

– **Konvencionalna obscenost:** Naj bi bila lastnost vsakega dela, ki napada etabrirane seksualne vzorce v kakršnikoli družbi. V bistvu je to predstava seksualne heterodoksnosti, zanikanje sprejetih standardov seksualnega vedenja. Zola, Ibsen, Shaw naj bi bili njeni glavni protagonisti.

– **Dionizijska obscenost:** Vsebuje tisto, kar družba ponavadi ocenjuje kot pretiran, nenavaden seksualizem. Sem prištevamo dela Aristophanesa, Boccaccia, Rabalaisa, Elizabetancev pa še koga, ki izražajo kipečo radost nad življenjem, tudi spolnim. V najčistejši formi je prisotna v stari grški komediji, v njeni povezanosti z obredi plodnosti in faličnimi ceremonijami. Prisotna pa je tudi v podobnih obredih

in ceremonijah mnogih drugih kultur. Dionizijska obscenost je zelo redko pornografska, večkrat je njeno nasprotje. Medtem ko pornografija temelji na frustracijah, pa se v dionizijski obscenosti umetnost in življenje združita v krepkem, neo-

POJASNILO UREDNIŠTVA:

Pričujoči tekst lanskega dobitnika nagrade ZLATA PTICA je primer obscenosti perverzности.

Frančič Franjo

KURBE SO ZASEDLE PRESTOLE

Vem, nadrkala bi ga ti vsakemu sklerotičnemu funkcionarju, ga dala v usta tudi malim ribam, fafala bi ga kot govorniki mikrofona, z rdečo utripajočo pizdo med nogami.

Vem za grobove padlih zvodnikov, za tiste čase, ko si fukala za lire, s transparentom, tetoviranim nad zateklo pizdo, da Trst ne bo naš, da bo tvoja hči enako počepala in se nastavljala upokojenim udbašem, mumijastim kulturnim pizdunom.

Vem, časi so šli v njihove marmorne gradove, njim ni treba nič, šopek vibratorjev, pa kakšno mlado aktivistko, miličnico z odrezano dojko, generalico, ki šteje maršalove bisere, oni znajo, vedno v prvi vrsti, s svojimi mlahavimi kurci, s svežnjem knjig med zobmi, drug drugemu, porivajo prst v rit.

Vem, vsak fuk ima svojo ceno, enkrat počepneš, boš zmeraj, v sivini se nagovij v zastavo, poščij se na spomenike, ki bodo, kot vsi, nekoč na smetišču, oblij jih s spermo, zalij jim lažnive gobce, ne, slepi naj nas vodijo po razstavi.

Kurbe so zasedle prestole, vsaka se dobro fuka, vsaka ima svojo ceno, kurbe s knjižicami v roki, za pridelovanje vrtn zelenjave, v tem našem bordelu, vsako pije, raja plača, liže podplate kurbam na prestolu.

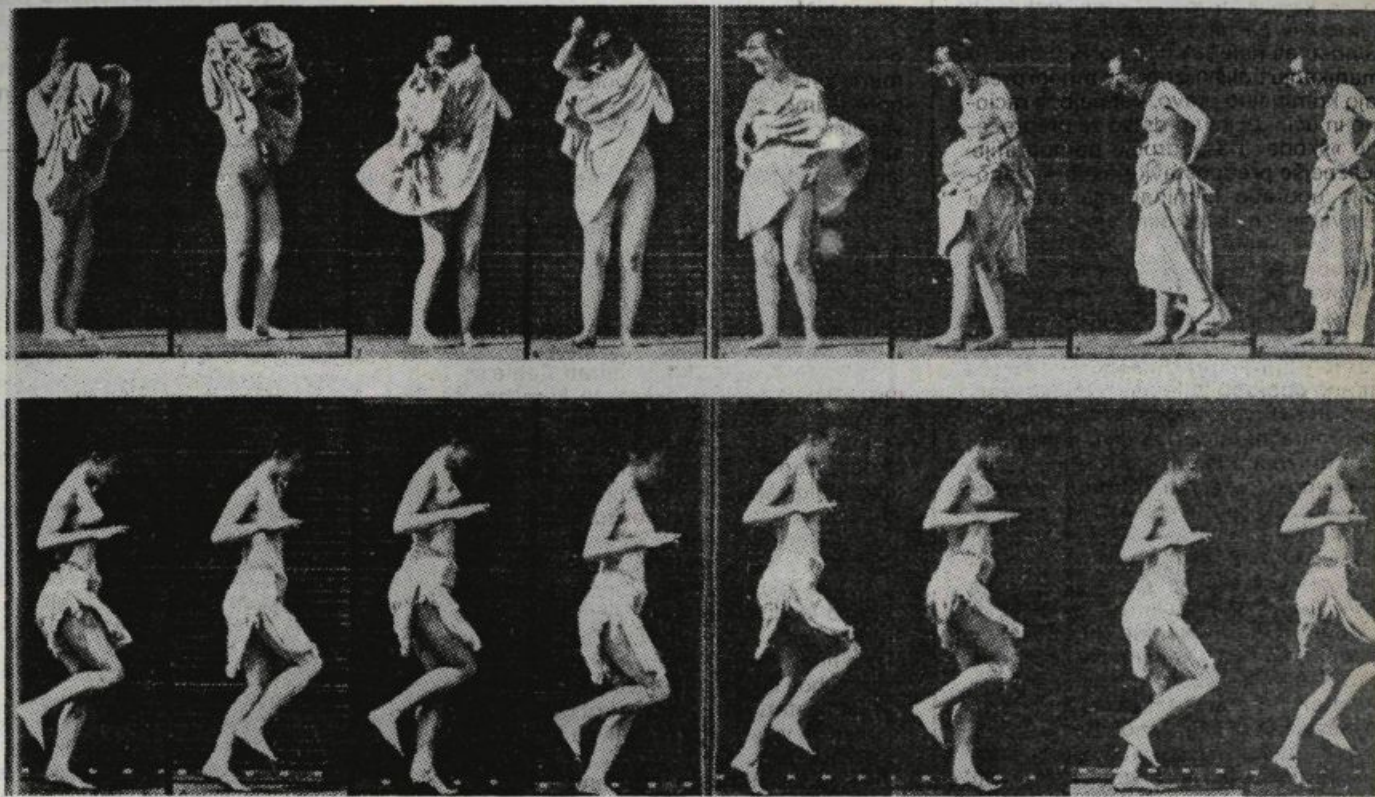
Vem, blodinki so, besede so verige, spet so velike fešte in proslave, spet si na kurce in pizde natikajo odlikovanja, spet so na vrsti gobeždači z majhnimi tiči, pa klimakterične vdove, ki fukajo z mazoljastimi študenti, pa revolucionarji z mašinko pod odejami, pa drekoberci velikega kalibra, sam Josif J. V. ga politikom v usta vtika, pa še neka pohotna dama, ki se je v željvo lupino skrila, tudi ta bo bombo med noge dobila.

Vem, bojite se različnosti, navajeni ste enakih poz, polna usta močefita, lepo rang prosim, naj se ve, kdo ga komu fafa, malo je treba reda, discipline, demokracija da, razkroj ne!

Vem, nekatere kurbe so zaradi krize šle pod ceno, pofafajo ga zastonj, za vstopnico na lokalno zabavo, za značko, za stolpec v časopisu, v teh hudih časih (jih kdaj ni bilo?) redko kdo fuka v stoje.

Vem, dvigujete roke, gluhi in sami, v klopcah, z meščansko levico si gnetete jajca, klopotci stari, gnojne bule, spomini potvorjenih orgij okupacijskih časov.

Vem, če greva jutri na cesto, dva bova, malo sama, z enim spoznanjem: ubile so naju kurbe na prestolih!

viranem, razuzdanem smehu. Protest proti njej je v bistvu protest proti seksualnosti kot taki.

– **Obscenost perverznosti:** Je po lastnostih popolnoma različna od dionizijske obscenosti. Ne predstavlja niti napada na sprejete seksualne vzorce kot konvencionalna obscenost niti afirmacije nagona kljub omejitvam kot dionizijska obscenost. Obscenost perverznosti oznanja upor proti konvencijam, istočasno pa prizna veljavnost, avtoritativnost splošno priznanim standardom. V obscenosti perverznosti umetniki sprejmejo splošni vzorec, samo da se mu smeji, zavedajoč se greha, ga delajo zanimivega, njihove teme so »rože zla«. Baudelaire sam je greh naredil ostuden, resnične perverzneže kot sta Huysmans in de Sade pa greh privlačni zato ker je greh.

Dionizijska obscenost praznuje seksualnost, konvencionalna obscenost je nevtralna glede na spolnost, ukvarja se predvsem z družbenim zlom posameznih seksualnih vzorcev, za obscenost perverznosti pa je seksualnost umazana, z njo se ukvarja, da časti umazanost, zanimiva je samo, kadar je prepovedana. Obscenost perverznosti je tista, ki se izkorišča v pornografiji, saj je pornografija, kot pravi D.H. Lawrence: »poskus, da bi oblatili spolnost, da bi jo naredili umazano.«⁸ V obscenosti perverznosti spolnost ni nič drugega kot gnusna potreba, vsa perverznost je, da najdeš užitek v tej gnusnosti.

– **Romantična obscenost:** Predstavlja tip obscenosti, ki leži nekje med dionizijsko in obscenostjo perverznosti. Ohranja smisel greha, vendar kljub vsemu proslavlja seksualnost. Potrebuje pogansko nedolžnost Dionizijcev, vendar pa tudi zlo perverznosti. Romantična je v izražanju potrebe po skrivanju golote seksualnosti s sentimentalnostjo in esteticizmom.

– **Pornografija nasilja:** V tem tipu obscenosti najdejo seksualne želje svojo simbolično realizacijo samo, če so transformirane v akt agresije. Estetski ali ne, ta žanr je izredno uspešen. Vključujoč »detektivke«, »kriminalne in podobne stripe« in druge »vsebine«, v katerih je umor popoldne dobra vzpodbuda za ljubljenje ponoči, je pornografija nasilja v sodobni industrijski družbi bolj razširjena, kot vse druge kategorije obscenosti skupaj.

Mogoče je to dejstvo banalno primerjati z vlogo, ki jo igra nasilje v današnjem svetu. Vendar pa moramo resno vzeti besede (svarilo) Henryja Millerja: »Strah, krivda, umor – tvorijo resničen triumvirat, ki vlada našemu življenju. Kaj je še obsceno potlej? Celotna zgradba življenja, kot ga poznamo sedaj.«⁹

Po konceptiji Kaplana, konvencionalna, dionizijska in mogoče tudi romantična obscenost opravljajo svojo estetsko funkcijo, za pornografijo, za obscenost perverznosti in še posebno za pornografijo nasilja pa to ne velja. Ker ne služijo Erosu temveč Tanatosu.

PORNOGRAFIJA IN ANTROPOLOGIJA

S pojavom pornografije kot družbenim pojavom, ki odraža človekovo spolnost za nekatere v najelementarnejši, za druge pa v najbolj sprevrženi obliki, so se ukvarjali tudi številni antropologi.

– Mogoče najbolj znana med njimi, ameriška antropologinja Margaret Mead, smatra za pornografijo material, ki je »preračunan na to, da stimulira spolno občutja neodvisno od prisotnosti drugega ljubljenega oziroma izbranega bitja« in meni, da je njen »bistveni element sanjarjenje, ki predstavlja beg pred realnostjo«. O osebah, ki iščejo pornografijo, pa govori

Meadova kot o »sanjarskih adolescentih, boječnejših, impotentnejših, senilnejših, o z dolgočasenih in nasičenih, ki se obupano osredotočajo na nenavadnosti, na risbe, ki se običajno ne rišejo, na pisanje, ki se običajno ne piše, na prizore, ki se jih običajno ne igra, vse to, da bi prebudili in nahranili impulze, ki so brezcljni; brezcljni bodisi zato, ker so adolescenti še premladi, da bi si poiskali seksualnega partnerja, bodisi zato, ker so recipienti pornografije izgubili vso dragoceno sposobnost spontane seksualne občutenosti.«¹⁰

Za svoj prispevek, ki ga je poslal Longfordovemu komiteju za poučevanje pornografije, pravi David Holbrook, da temelji na »filozofski antropologiji«. Celotno gibanje »filozofske antropologije« pa je, kot pravi Holbrook, »v nasprotju z redukcionizmom Galilejevega, Newtonovega, kar tezijskega pristopa k stvarnosti, tudi k znanosti človeku, ki s svojo tendenco za objektivnim obravnavanjem povzroči zreduciranje človeka in narave na mrtve predmete. Razlika, ki jo poudarjamo tukaj, je razlika med obravnavanjem stvari samo z zunanje strani in pa s poglobljanjem v bistvo neke stvari, v njeno notranjo izkušnjo z uporabo domišljije in intuicije. Očitno je, da v naši literaturi posvečamo spolnosti več pozornosti s te zunanje strani, kot pa se poglobljamo v njeno notranost, se pravi v njeno bistvo. S tem pa nastopi pomanjkanje razumevanja spolnosti in njenega bistva. Učinek takega površinskega gledanja je zastrašujoča ločitve spolnosti od osebnosti.«¹¹

»Problem pornografije«, tako sklepa Holbrook, »predstavlja zato enega najglobljih intelektualnih problemov našega časa. In eden najbolj nevarnih aspektov danes je ta, da »progressivni intelektualec tega dejstva preprosto noče sprejeti. Ker

pač smatra vprašanje za zaključeno na podlagi nekaterih ocen in mnenj, ki so zaprta v ozki krog fizikalizma (ki se že zaradi tega ne morejo dokopati do bistvenih problemov).¹²

David Holbrooka skrbi torej predvsem ločitev spolnosti od osebnosti in s tem povezanih implikacij. Edgar Gregsen, antropolog na New York City Queens College, pa je zaskrbljen predvsem zaradi neke posebne oblike spolnega vedenja, ki jo proučuje in ki postaja vse pogostejša – sadomazohizma. Kot pravi sociolog Don Smith, »se ta literatura moči in dominacije pojavlja danes dvakrat pogostejše kot leta 1968, vendar pa jo še celo ženske vedno raje sprejemajo.«¹³ To vsesplošno sprejemanje pornografije, vključno z sadomazohistično literaturo, vpliva tudi na to, da, kot pravi Gregsen, »veliko ljudi s sadomazohističnimi tendencami same sebe že kar naravnost sprejema kot sadomazohiste. To pa ime seveda teže posledice.«¹⁴

Naj omenim še izredno zanimivo delo znanih psihologov in seksologov dr. Phyllis in Eberharda Kronhausena, ki sta v knjigi z naslovom »*Erotic fantasies*« zbrala skupaj pravo enciklopedijo nekakšne »folklorne pornografije« oziroma »erotičnega realizma«, kot sta sama pimenovala različne orise različnih oblik spolnega vedenja, ki so se pojavljali v evropski podzemni literaturi od 15. stoletja naprej. Knjiga, ki je, kot pravita v predgovoru sama avtorja, zanimiva tudi za tiste, ki se ukvarjajo s »kulturno antropologijo«, vsekakor lahko na marsikoga šokantno vpliva. Vendar pa ima prav tak učinek po mnenju Kronhausenovih svojo terapevtsko vrednost: »Človek, ki živi v tem omejenem in izoliranem svetu, se takoj sooči z možnostjo izbire, ali odloži knjigo, ali pa sprejme vsiljevanje teh potencialno precej vznemirljivih fantazij. Če se odloči za to slednje, bo nagrajen ne samo z izredno obširnim vpogledom v skrivnost človekovega intimnega življenja, vključno svojega lastnega, temveč tudi z zagotovitvijo, da ni osamljen v svojih predstavah, katere je mogoče imel za povsem nesprejemljive.«¹⁵

PORNOGRAFIJA IN PSIHOLOGIJA

Psihologijo zanima pornografija predvsem kot možna povzročiteljica deviantnih (seksualno) obnašanj pri posameznikih. Tudi v enem od temeljnih del te vrste, »*Pornography and sexual deviance*«, za katerega pravijo avtorji, »da je nasprotno kot prejšnja, ki so pornografijo proučevala bolj mimogrede, usmerjeno direktno na proučevanje psiholoških učinkov pornografije«,¹⁶ iščejo avtorji predvsem možno povezavo, vzročno zvezo med pornografijo in antidružbenim seksualnim vedenjem.

V študiji, ki temelji na anketiranju štirih kategorij ljudi: vzorcu tistih, za katere vedo, da so stalni uporabniki pornografije, vzorcu tistih, katerih seksualno vedenje se smatra za antidružbeno (obsojeni posiljevalci in nadlegovalci otrok), vzorcu, ki vključuje transeksualce, homoseksualce in lezbijke, in kontrolnem vzorcu, izbranim slučajno med prebivalstvom v tej študiji, naj bi torej odkrili možno povezavo med pornografijo in ravnozvojem nehetero-

seksualnega in antidružbenega seksualnega vedenja. V raziskavi so se osredotočili predvsem na takšne podatke: frekvenca izpostavljanja erotičnim stimulansom v doraščajočih letih, posebni vplivi, ki so jih imele izkušnje z erotiko v doraščajočih letih na seksualna nagnjenja in vedenja, frekvenca izpostavljanja erotičnemu materialu pri odraslih v zadnjem letu pred začetkom študije; primerjalna ocena najbolj živih izkušenj z erotiko v tem letu; odnos med posameznikovimi seksualnimi sanjami in fantazijami in njegovimi reakcijami do erotike.

Rezultati, ki jih je prinesla raziskava, so v marsičem presenetljivi. Poglejmo si nekaj najzanimivejših psiholoških implikacij te študije: V dobi odraščanja so bili tisti v kontrolni skupini precej bolj izpostavljeni erotičnemu materialu, ki je bil tudi eksplicitnejši. V dobi zrelosti se položaj spremeni, vendar pa so še vedno prav seksualni zločinci manj izpostavljeni erotiki, kot tisti

Kakšen pa je odgovor avtorjev knjige »PORNOGRAPHY AND SEXUAL DEVIANCE« na temeljno vprašanje, ki si so ga zastavili: kakšno vlogo igra pornografija pri povzročanju deviantnih seksualnih dejanj? »Kaže da je pri posameznikih, pri katerih je seksualni razvoj zašel na krivo pot, izpostavljanje pornografije prisotno v minimalni obliki. Pornografija vzbuja seksualne želje, proizvaja tudi različne modele seksualnega obnašanja, vendar ne moremo trditi,« tako pravijo avtorji, »da bi v večji meri stimulirala antidružbeno seksualno vedenje, nasprotno, obstoje nekateri dokazi (glej poglavje 10), da eventualne posiljevalce izpostavljanje erotičnemu materialu, ki prikazuje normalen, heteroseksualnem spolni odnos, lahko celo odvrne od antidružbenega dejanja.«¹⁷

v kontrolni skupini, ki pa so seveda že manj izpostavljeni kot »uporabniki« in homoseksualci. Nasploh kaže raziskava, da so imeli v družinah seksualnih zločincev zelo zatiralni odnos do spolnosti. Tako da le ti poročajo o »strahu pred spolnostjo«, ko razlagajo, zakaj jih pornografija ni stimulirala, da bi si zaželeli spolne aktivnosti. Posiljevalci npr. tudi precej manj radi gledajo ali berejo sadomazohistično pornografijo kot »kontrolni«, tako da vendarle kaže, takega mnenja so avtorji knjige, da ideje za agresiven seksualen akt ne izvirajo iz uporabljanja pornografije.

Zakaj »uporabniki« uporabljajo pornografijo? Iz raziskave sledi, da jim je predvsem v pomoč pri masturbiranju. Avtorji raziskave postavljajo tudi hipotezo, da predstavlja cikel pornografija – masturbiranje skozi fantazijo in samostimulacijo kompenzacijo za izgubljene seksualne priložnosti v družbi.

PORNOGRAFIJA IN PSIHIATRIJA

Psihiatrija se ukvarja s pornografijo predvsem v zvezi z duševnimi motnjami posameznikov, kadar so v kakršnikoli zvezi z njegovimi motnjami v seksualnem življenju. Pornografija igra seveda v teh zvezah zgolj vlogo nekakšnega posrednika, medija, skozi katerega se motnje eventualno lahko transplantirajo. Na eno od takih motenj (tako jo je sam opredelil) – perversnost, se je osredotočil R. J. Stoller

v knjigi »Perversion: The Erotic Form of Hatred«. Za nas so njegova izvajanja zanimiva zlasti zaradi jasnega ekspliciranja odnosa pornografija – perverznost oziroma bolj rečeno perverznost – pornografija – perverznost, ki ga je izpostavil. »Perverznost, erotična oblika sovražstva,« tako pravi Stoller, »je fantazija, ki se ponavadi lahko udejanja sama, večkrat pa je omejena samo na sanjarjenje, fantaziranje (ki je ali samo producirano, ali pa od drugih, to je pornografija). Perverznost običajno označuje odklon od normalnega, največkrat motiviran s sovražstvom, ki je nujen potreben za polno zadovoljstvo nekoga. S »sovražstvom« mislim položaj, v katerem hoče nekdo škodovati komu. Sovražnost v perverznosti se oblikuje v fantaziji maščevanja, ki se skriva v dejanjih, le ta ustvarjajo perverznost, ki služi preoblikovanju otroških travm v triumf odrasle-va.«¹⁸

Pojav pornografije nato Stoller izpeljuje iz njegovega pojmovanja perverznosti. Pornografija je zanj »kompleksno sanjarjenje, fantaziranje, v njej so aktivnosti, ponavadi, pa ne nujno, očitno seksualne, prenesene na pisan, slikan ali drug material, zato da bi povzročile genitalno vzbujenje pri recipientu. Nobena slika, noben opis pa ni pornografski, če ni prisotna recipientova fantazija. Nič ni pornografskega per se. Vsak od mnogih žanrov pornografije je namreč kreiran na specifično perverzno, vsak določa posebno področje vzbujenja, ki pa ne bo imel učinka za druge. Tako si bo recimo sadist izbral prikaz sadističnih aktov, mazohist itd. Kot vse perverzije, je tudi pornografija stvar okusa, tisto kar nekaterega očara, druge dolgočasi.«¹⁹

Glavni predmet proučevanja pri analiziranju pornografije je za Stollerja recipient sam. Recipient sam pa je za njega žrtev, saj pravi: »Če ni žrtve, ni pornografije.«²⁰ Ta žrtev, ki se izraža v pornografiji, pa je po Stollerju in po psihoanalitični tradiciji seveda, pogojena z recipientovo seksualno preteklostjo, s podzavestnimi spomini na resnične dogodke, fantazije, travme, frustracije, veselja.

Kakšno vlogo pa ima tu recipient vendarle najbolj pogoste »normalne«, heteroseksualne pornografije? Kje je tu prisotna sovražnost, ki je pogoj za perverzno? Stoller pravi: »Najbrž je najpomembnejša razlika med bolj perverzno in manj perverzno, »normalno« pornografijo in med perverzno in »normalno« v stopnji sovražnosti (sovražna in maščevalna fantazija), ki se izraža v seksualni aktivnosti. Toda ali lahko kdo pokaže primer obnašanja pri seksualnem vzbujenju, v katerem, vsaj pri moškem, prikrita sovražnost v fantaziji ni del potentnosti.«²¹ Stopnja sovražnosti, ki določa stopnjo perverzno, katera spet pogojuje pornografskost pornografije, pa je po Stollerjevem mnenju odvisna od »specifičnih razlik v frustracijah in zadovoljitvah (pogojenih z družbo, družino – predvsem z materjo), ki so jih recipienti doživeli v otroški dobi.«²²

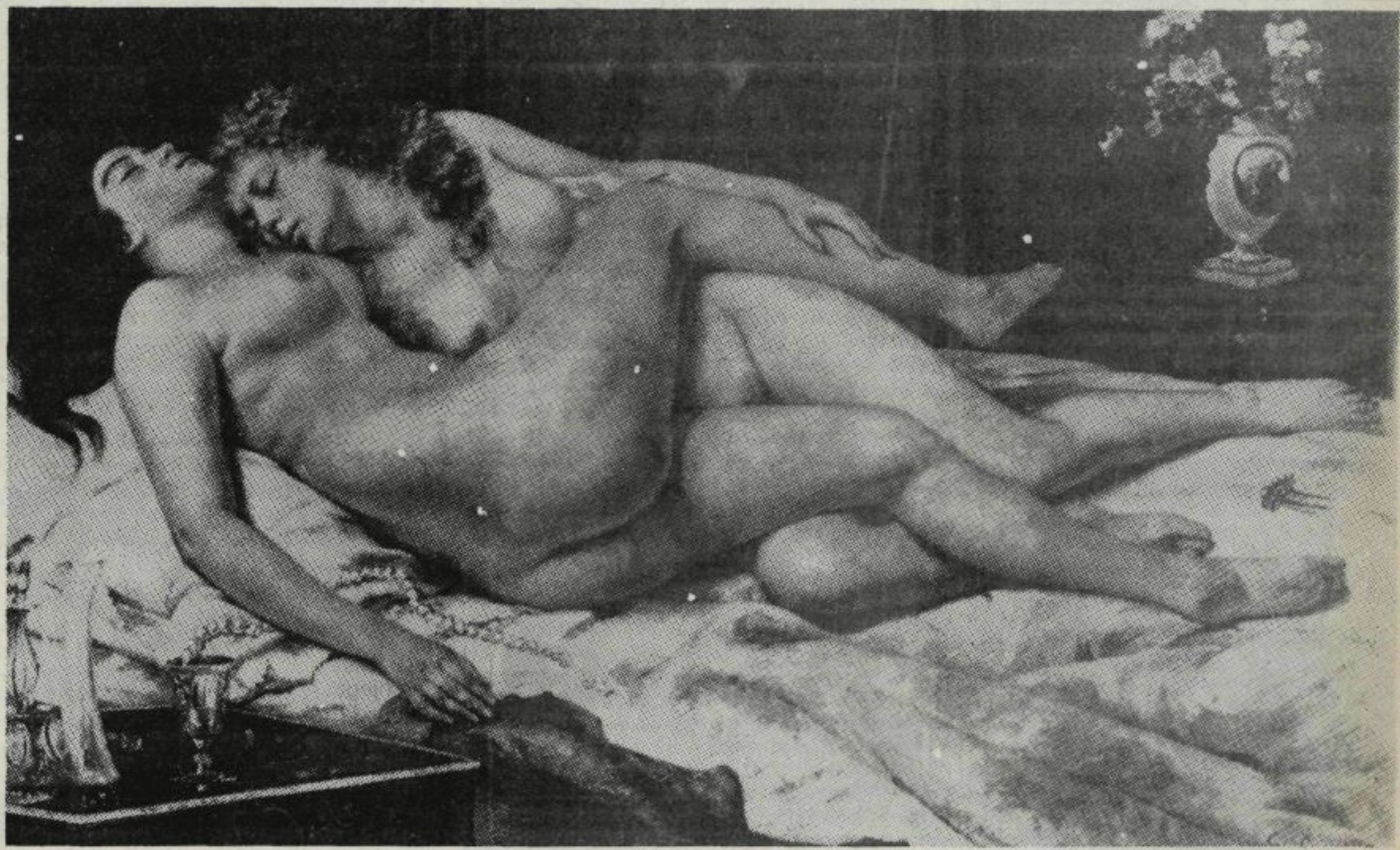
Stollerjev prispevek k obravnavanju pornografije je nedvomno zanimiv, čeprav so mnoge njegove trditve sporne.²³ Prav gotovo pa je za nas še posebej zanimivo njegovo pojmovanje recipienta, uporabnika pornografije, in njegove aktivne vloge v smislu, da sam določa pornografskost (namreč nič ni pornografsko samo po sebi), ki nam jasno eksplicira pomembnost tretjega faktorja v komunika-

ciji pornografije – sprejemalca, prva dva sta seveda sporočevalci in sporočilo.

PORNOGRAFIJA IN SEKSOLOGIJA

S pornografijo se ukvarja, sicer bolj mimogrede, tudi mlada znanstvena veja, ki pa je vse popularnejša – seksologija. Kot pravi Aleksander D. Kostić, »obsega seksologija proučevanje seksualnosti v vseh njenih manifestacijah in na vseh področjih življenja posameznika in družbe. Zaradi tega je postala seksologija ena od najobširnejših znanosti, sestavljena je iz celega niza posebnih znanosti in podznanosti, ki so različne toliko, kolikor so pač različne tudi človeške aktivnosti.«²⁴ Kostić izdvaja predvsem pomembnost medicinske seksologije, prav tako pa opozarja na pomembnost socialne seksologije, ki, kot pravi, »proučuje vse družbene pojave in institucije, ki so v zvezi z manifestacijami seksualnosti človeka kot člana organizirane družbe.«²⁵ Za razliko od Kostića navajajo v Ilustrirani enciklopediji Erotike štiri temeljne panoge seksologije: seksualno biologijo, seksualno patologijo, seksualno etnologijo in seksualno sociologijo, v Novi enciklopediji Seksologije pa štiri temeljna področja, ki jih seksologija raziskuje: bioseksologija, genitalne potrebe, erotologija in seksualna psihologija.

Seksologija se je kot znanstvena disciplina uveljavila sorazmerno zelo pozno; v razvoju in konstituiranju seksologije kot znanstvene discipline beležimo tri obdobja: 1. Predznanstveno obdobje, ki se je končalo šele na polovici prejšnjega stoletja, 2. Znanstveno predseksološko obdobje, ki je veljalo vse do zadnjih let, 3. Znanstveno seksološko obdobje, ki označuje sedanjí trenutek seksoloških proučevanj.

Za utemeljiteljke seksologije kot znanosti pa veljajo Havelock Ellis, Sigmund Freud, Gregorio Maravon in Alfred Kinsey. Njihova dela imajo še danes izreden vpliv.²⁶

Ceprav se seksologija s pornografijo kot predvsem družbenim pojavom sicer ne ukvarja podrobneje, gotovo pa se bo še morala, saj se pornografija toliko podrobneje ukvarja s seksualnostjo, pa so nekatera opažanja posameznih seksologov v zvezi s pornografijo dovolj zanimiva. Tako se P. J. Gillette v izredno popularnih »Spolnih variantah« ustavlja ob naslajanju ob slikah. Pravi, da: »Opazovanje spolno vznemirljivih slik človeka lahko vzpodbudi k masturbaciji, da pa trajnega naslajanja ob slikah nemara sploh ni. Izživljanja ob slikah,« tako zaključuje, »je praviloma konec, brž ko so vzpostavljeni zadovoljivi koitalni odnosi.«²⁷

Vprašanje, ali nagnjenje k pornografiji lahko štejeemo k spolnim zablodam, pa obravnava Albert Ellis v knjigi »Ljubezen kot umetnost in znanost«: »Dandanašnji mislimo s pornografijo vse slike in knjige, ki imajo namen, da človeka spolno vznemirijo,« pravi. »Eno od najbolj razširjenih spolnih dejanj je pač to,« nadaljuje, »da se človek z gledanjem pornografskih slik ali branjem pornografskih knjig in spisov spolno vznemiri. V naši puritanski družbi, ki navaja k spolnosti prav s tem, da jo preganja, je tak človek, ki se zanima za pornografske stvari, gotovo normalen in ne perverznen.«

Ce pa se moški ali ženska ne moreta drugače spolno vznemiriti, kakor s pornografskimi slikami in knjigami, imamo opravka s sprevržencem ali sprevrženko.²⁸

Take primere obravnavajo v Ilustrirani enciklopediji Erotike pod geslom pornografomanija. »Ni nenormalno,« pravijo, »da se neka oseba seksualno vznemiri s branjem pornografskega čtiva, saj je tako koketiranje s pornografijo prav neverjetno

razširjeno. V ZRN izide tedensko skoraj pet milijonov primerkov pornografskih časopisov in vsi dobijo kupce, toda vse te milijone nikakor ne moremo šteti za seksualno nenormalne, sprevržene, samo zato, ker berejo take časopise in gledajo fotografije v njih. Nenormalnost se začne takrat, kadar ti potrošniki pornografije ne morejo več doživeti orgazma na normalen način, s spolnim odnosom, temveč samo s pomočjo pornografije.«²⁹

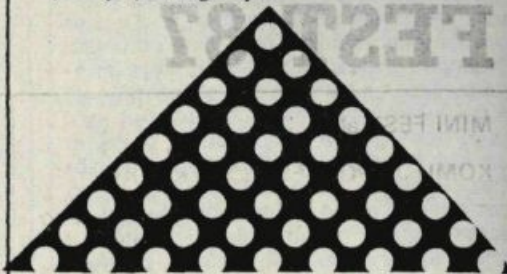
Takšno gledanje na seksualno normalnost oziroma nenormalnost v zvezi s pornografijo je tudi še v današnjem času in med znanstvenimi krogi zelo močno prisotno. Zato mu velja postaviti nasproti mnenje, ki oporeka tako lagodnemu rezoniranju: »Spolna normalnost in nenormalnost,« tako pravi Paul J. Gillette, »sta osebna in subjektivna pojma. Kar je za enega človeka naravno, je za drugega nenaravno. Nekaj, kar je v določenih okoliščinah nenormalno, je v drugih lahko popolnoma normalno. Seveda pa to ne pomeni, da spolno vedenje ne more biti patološko. Patološko je to vedenje tedaj, kadar zaradi njega trpi človekova funkcionalnost – in samo tedaj. Pri tem pa se tudi ne smemo prenačljiti, da bi kakšno dejanje kar na hitro proglasili za funkcionalno prizadetost. Odločilni element so človekove želje. Če je na primer kak moški spolno docela usmerjen k moškemu spolu, bi to lahko šteli za funkcionalno prizadetost, toda če je tak moški nazorsko in moralno akceptiral homoseksualnost kot poseben življenjski slog, tedaj o funkcionalni prizadetosti ne moremo govoriti.«³⁰ In če je tako neka oseba akceptirala pornografijo kot sredstvo za dosego seksualne zadovoljitve, najbrž tudi ne moremo govoriti o funkcionalni prizadetosti. Kot najbrž ne moremo, če je, recimo, akceptirala celibat.

...

V vseh študijah, ki obravnavajo pornografijo z najrazličnejših znanstvenih vidikov, pa seveda tudi v tistih, ki smo jih mi do sedaj že obravnavali, je postavljen kot glavni objekt analize človek kot seksualno bitje. Ni čudno, saj je človek kot seksualno bitje tudi glavni protagonist same pornografije. Da mora biti ta človek z vso svojo seksualnostjo vred postavljen v nek družbeni prostor, v nek družbeni kontinuum, ki ga utemeljuje, pa je za marsikoga postranskega pomena. Kljub temu, da je ta postavljenost človeka in njegove seksualnosti v družbo pri analiziranju pojava pornografije nemalokrat zapostavljena, pa je potrebno prav ta odnos med človekom, njegovo seksualnostjo in vsemi izraznimi možnostmi te seksualnosti na eni strani ter družbo, ki pogojuje človeka, njegovo seksualnost in izražanje seksualnosti, na drugi strani, posebej jasno izpostaviti. Kajt ali ni pornografija prav družbeno pogojeno izražanje človekove seksualnosti?

Ali je pornografija kot taka produkt osvobodene družbe in ob tem seveda najboljši reprezentant osvobodene seksualnosti, ali pa je nasprotno odraz zavre, stereotipne, industrijske seksualnosti in kot taka zgolj proizvod represivne družbe na višjem nivoju? Ali je znak vse večje moralne degeneriranosti ali pa zgolj impotentnosti neke družbe, ki mora odpirati še zadnje kanale, skozi katere se lahko še

sprošča zatirana energija? Kakšno vlogo ima torej pornografija v družbi, v kateri se pojavlja? To so vprašanja, ki si jih bomo v zvezi z izpostavljanjem odnosa pornografija – družba v tem delu še zastavljali. Najprej pa se ustavimo pri osnovnem. Kaj sploh je pornografija?

OPOMBE:

¹ John Stuart Mill; On Liberty (New York: Appleton Century Crafts, 1943), str. 84–85.

² Ray C. Rist: »Pornography as a Social Problem: Reflection on the Relation of Morality and the Law«, v The Pornography Controversy; ured. Ray C. Rist. (New Brunswick, New Jersey: Transaction Books, 1975), str. 12.

³ Abraham Kaplan: »Obscenity as an Esthetic Category«, v The Pornography Controversy, str. 16.

⁴ Prav tam, str. 22.

⁵ Prav tam, str. 24.

⁶ Po eni od etimologij beseda »obscene« izvira iz besede »obscures«, kar pomeni skrito, zatajeno. Umetnost govori s simboli, jedro vsakega simbola pa je skrito, tako da ga lahko samo domišljija dožene.

⁷ Abraham Kaplan: prav tam, str. 26–35.

⁸ Prav tam, str. 33.

⁹ Prav tam, str. 34.

¹⁰ G. L. Simons: Sex Tomorrow (London: New English Library, 1971), str. 88–90. Več o tem še v Margaret Mead: Sex and Censorship in Contemporary Society (New York: New World Writing, 1953).

¹¹ Pornography: The Longford Report (London: Coronet Books, 1972), str. 163.

¹² Prav tam, str. 164.

¹³ The Porno Plague, Time (5. 4. 1976), str. 50.

¹⁴ Prav tam.

¹⁵ Phyllis in Eberhard Kronhausen: Erotic Fantasies (New York: Grove Press, 1969), str. 17.

¹⁶ Michael J. Goldstein in Harold S. Kant z John J. Hartmanom: Pornography and Sexual Deviance (Berkeley: University of California Press, 1973), str. 3.

¹⁷ Prav tam, str. 152.

¹⁸ Robert J. Stoller: Erotic Form of Hatred (London: Quarter Books, 1977), str. 4.

¹⁹ Prav tam, str. 63.

²⁰ Prav tam, str. 65.

²¹ Prav tam, str. 88.

²² Prav tam, str. 89.

²³ Stoller je omejen predvsem s psihoanalitično tradicijo, iz katere, kot tudi sam poudarja, izhaja: »Moje predstave temeljijo na petih konceptih seksualnosti, ki jih je skoraj od začetka svojega velikega dela pa do svoje smrti uveljavljal Freud.« (Prav tam, str. 14.) Mimogrede, ti koncepti, ki jih potem Stoller tudi podrobneje analizira v svojem delu, so: biseksualnost, infantilna seksualnost in Ojdirov kompleks, teorija libida, primarnost penisa in konflikt.

²⁴ Aleksander D. Kostić: Seksualni život savremenog čoveka (Sarajevo: Svjetlost, 1969), str. 17.

²⁵ Prav tam.

²⁶ Več o tem glej v: Nova enciklopedija Seksologije (Beograd: Nolit, 1973), str. 550.

²⁷ P. J. Gillette: Spolne Variante (Ljubljana: CZ, 1968), str. 77.

²⁸ Albert Ellis: Ljubezen kot umetnost in znanost (Ljubljana, DZS, 1977), str. 100.

²⁹ Ilustrirana enciklopedija Erotike (Zagreb, Stvarnost, 1973), str. 310.

³⁰ P. J. Gillette: prav tam, str. 15.

FEST 87

MINI FEST ali

KOMU JE POTREBEN SPEKTAKEL?

Mini Fest je v letošnji izdaji dobil novo dimenzijo svojega tradicionalnega obstoja – postal je spektakel. Z vso tisto navlako, ki sodi zraven. Otvoritvenim govorom, cocktail party ter nepogrešljivim kantavtorjem, ki skrbi za dobro počutje gostov pred predstavo in to v živo namesto običajne glasbe s trakov. V svojem otviritvenem delu je tako organizator Mini Festa, DO Ljubljanski Kinematografi, lastnik vseh ljubljanskih kino dvoran, jasno dal vedeti, da film niso zgolj filmi in Mini Fest ni zgolj dogajanje ali slučajna prireditve, ampak prvo tudi kultura in drugo spektakel; gledalec pa enostavno bebec, ki mu je potrebno v 80. letih 20. stoletja v govorih dokazovati prvo, ter bo to tudi ostal, če takšne vsebine ne sprejme v okviru, kot mu je manifestacija določila. Še več: gledalec naj bi postal bebec še v tretje, ko ne bo opazil, da mu organizator prva dva primera dokazuje z zamenjanim konstruktom; da je film spektakel – od tu je jasno, zakaj je Mision zgolj in edino možen otviritveni film in dogajanje torej, forma ki implicira vsebino, kultura. Ob pomanjkanju ostalih opornih točk, na primer programskih listov in podobno, naj bi se gledalec le še dodatno identificiral s spektaklom, dodatno torej nasedel organizacijski manipulaciji prireditve.

Poleg vsebine je letošnji Mini Fest do potankosti prenesel tudi formo Velikega Brata – Festa. Prejšnje izvajanje seveda ni bilo nič drugega kot opis festivalskega koncepta beograjskega Festa. Ljubljanskemu plagiatu Festa lahko očitamo, da je bil popolnoma nepotreben, kajti dogajanje v kinu Komuna je bila le interpretacija Festa, torej tudi že interpretacija forme – spektakla, ki ostane seveda tukaj brez učinka, saj vsebinsko omejen obseg ne dopušča oziroma ne opravičuje takšnega koncepta. Mreža, v pravo naj bi se ujel gledalec, pa je vendarle postavljena. Da pa vse ne gre zmeraj po liniji najmanjšega odpora, pove že star pregovor – kdor drugemu jamo koplje, sam vanjo pade, v našem primeru so to Kinematografi. Dojemanje in razumevanje moralnega nauka, ki stoji za vsakim pregovorom, pa je seveda pripuščeno zmožnosti razumevanja udeleženca.

Največji lapsus je očiten že na prvi pogled. Gledalec ni nikakršen idiot ali filmski naivnež iz Meliesovih časov, ki z odprtimi usti in očmi bulji v platno, kot ga predpostavljajo Kinematografi, temveč sodoben, kultiviran človek, povprečen cinefil v tej zemljepisni širini, ki sodeluje na Mini Festu zaradi ažurnega spremljanja filmskega dogajanja v svetu. Povprečen gledalec na Mini Festu pa se izmika tudi stereotipu zgolj konzumenta trenutne filmske mode, za katerega je značilno obsedeno več-

kratno gledanje filmov v stilu Amadeusa in trenutno Top Guna. Povsem umestno se potem lahko vprašamo, komu pa je namenjen potem Mini Fest kot spektakel?

Kinematografom v organizaciji Mini Festa priprnemo lahko še marsikaj. Manipulacija gledalcev se ne ustavlja samo v kinu Komuna, bolj eklatanten primer je kino Šiška, kjer, če izvzamemo filma Črni mesec in Živeti in umreti v L.A., dogajanje ni imelo prav nikakršne neposredne zveze z beograjskim Festom. Kamuflača je v prvi vrsti delovala samo za navijanje cen vstopnic, ali pa izigravanje trenda kvazi kulturne ponudbe. Prodajanje jabolk v pakiranju hrušk in z njihovimi cenami pa je sicer že primer, ki bi bolj sodil v pristojnost tržne inšpekcije. Aluzija tržnice in filmskega dogajanja je v tem primeru 'zgolj' naključna. Dvoličnost pa lahko pripišemo Kinematografom, še v primeru slavnega otviritvenega cocktail party žura, če nas pomin ne vara, so v imenu iste filmske kulture, ki je tudi tokrat služila za izgovor, pred leti ukinili bifeje v vseh ljubljanskih kino dvoranah. In končno, ob »kulturnem biseru« Mini Festa, bi lahko Kinematografi poskrbeli za kaj več kot samo prodajo kart in nameščanja riti gledalcev v sedeže, mogoče kaj takega, kar ima priokus po kulturi, recimo filmske liste z osnovnimi podatki o filmu ali filmih ter zapisom nekaterih kritičkih referenc nanje. Možnosti je tu veliko, vključno z uporabo televizije, ki je ves čas poteka Mini Festa temno in žalostno strmela v avlo kina.

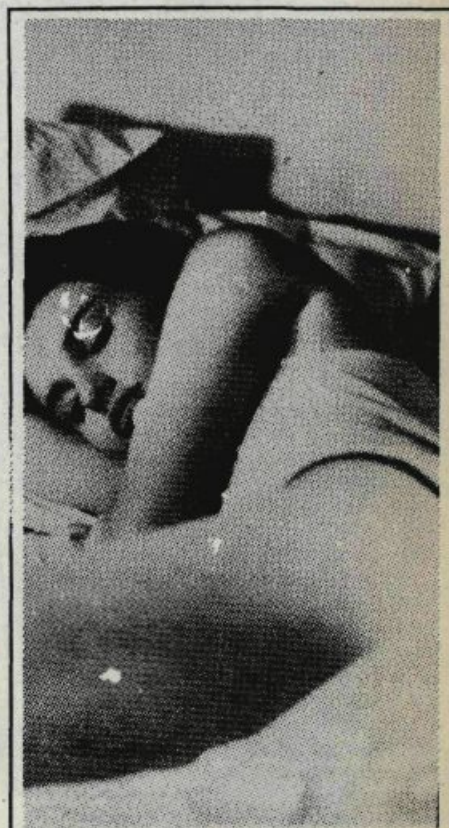
Vrnimo se k osnovnemu vprašanju ter poskušajmo rezimirati prej povedano – komu je potreben spektakel? Gledalcu očitno ne, saj ne prepoznavajo svoje vloge v nastavljeni in prezentirani mreži organizacijskega koncepta. Torej ostane samo še prireditelj oziroma organizator, Kinematografi Ljubljana. Razlogov, zakaj so Kinematografi sami uporabnik tega sfabriciranega spektakla, je verjetno več, omenimo samo najbolj izstopajoče. Močno zasoljena cena vstopnic mora imeti svoje opravičilo, spektakel ponudi prav dobro opravičilo s svojim ekskluzivnim momentom prestiža, ekonomija pa je seveda ekzaktna znanost – izračunajte sami: 1000 dinarjev x 500 sedežev x 2 predstavi x 11 dni.

Delno je v sfero ekonomije umeščen tudi drug, prav tako močan razlog, ki pojasnjuje manipulacijsko igro organizatorja. Kulturne skupnosti naj bi v kratkem sprejele sklep o delnem financiranju adaptacije kina Union, s katero bi Kinematografi pridobili poleg že obstoječe velike dvorane še tri manjše. Sprejetje takšnega pozitivnega sklepa na eni strani pogojuje tudi kulturna odmevnost in umeščenost institucije Kinematografi v ljubljanskem prostoru. Obešanje na veliki zvon vsega, kar že na daleč diši po kulturi, postane tako nujna. Takšnih kulturnih dogajanj pa nenazadnje niti ni tako veliko,

poleg Mini Festa so to še prireditve Pula po Puli in teden ruskega filma v Ljubljani, zato je potrebno vsako posamezno priložnost toliko bolj potencirati. Da gre za pesek v oči in svojevrstno računico ter žongliranje z epitetom kulture, je menda jasno, dodatno naj to ilustrirata še naslednja dva primera. Prvega vzemimo kar iz zgodovine Kinematografov. Ob vsakoletnem presežku ostanka dohodka in recimo ob dobičku, ki Kinematografom ostane po realizaciji Mini Festa, isti nočejo ali pa – hja bo že tako – ne morejo pokrivati deficita Tedna ruskega filma ter vsako leto znova beračijo za borih nekaj deset milijonov po Kulturnih skupnostih mesta Ljubljane. Drugi primer vzemimo iz nam predstoječega filmskega dogajanja. Za predstavitev Syberbergovega filma Karl May so Kinematografi postavili novo ceno uporabe dvorane Kina Komune, borih 50 starih milijonov je cena ene same izvedene projekcije. Komentar verjetno ni potreben.

Primer Mini Festa vsaj do naslednjega leta tako zaključujemo. O vse bolj burnem dogajanju v ljubljanski reproduktivni kinematografiji pa vas bomo v prihodnje še obveščali.

ALBERT

Beatrice Dalle v filmu 37⁰² Le matin-Jean Jacques Beineix

JEAN-PAUL GAULTIER

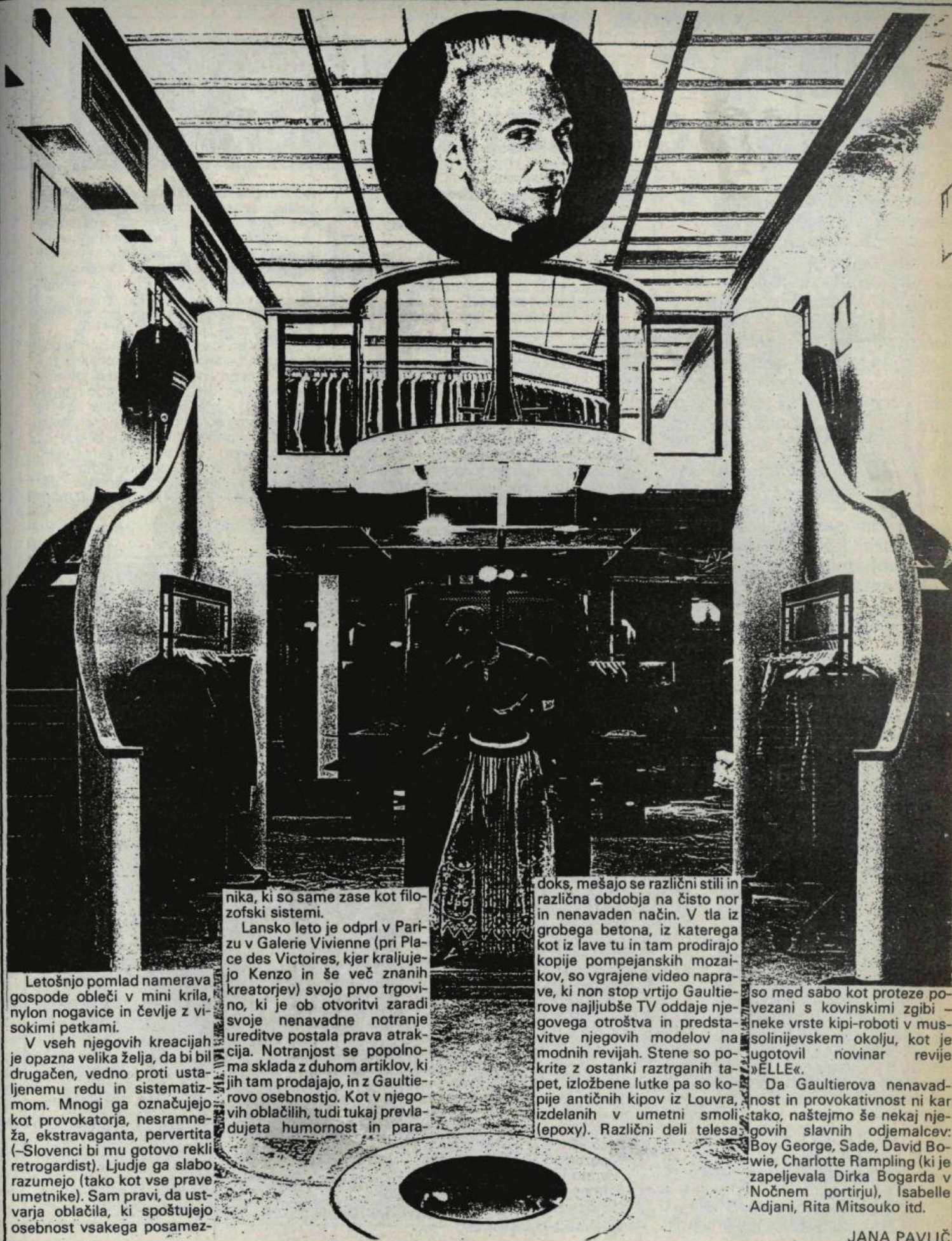
ENFANT TERRIBLE

Jean-Paul Gaultier, tridesetletni pariški modni kreator, je priznani enfant terrible francoske mode. On je bil tisti, ki se je spomnil moške spet obleči v krila, ženske pa samo v spektakularno spodnje perilo.

Svojo kariero je začel pri Pierru Cardinu in Jeanu Pautouju, dveh velikanih svetovne mode. Kmalu se je osamosvojil in leta 77 predstavil svojo prvo kolekcijo, ki je šokirala spodobne obiskovalce modnih revij. Divje so ga ga izžvižgali, predvsem pa so si zapomnili. 78. je nadaljeval s svojimi šokantnimi domisljicami: stil Travolta, petdeseta leta, op'art in agent 007, balnetna krila v nenavadnih materialih in High Tech nakit. To mu je prineslo neizpodbitno slavo. Leta 80 si reče: »Obleka je kot hiša, da se jo prenoviti.« In začne z obnovo. Delavske kombinezone podloži s svetlečimi tkaninami, manekenke za predstavitev svoje kolekcije si izbere med neznankami na ulici; njihova velikost - 1,50 m. Njegove večerne obleke so iz prozornega muslina, da so bolj vidni pasovi za nogavice iz lemeja. In kaj naj bi oblekel Parižan, ki da kaj nase, ko se v slabem vremenu odpravi v mesto? Dežni plašč v zlati barvi, spodaj pa korzet in hlače z obvezno odpetim šlicem. 82. ima zadosti črne barve. Vse prebarva v psihedelične barve neo-kiča, namerno slabega okusa. V glavo mu pade zamisel o moškem-predmetu, ki je lep in molči, zato pa je toliko bolj zgovorna njegova garderoba: dekolteji, majice z razgaljenim hrbtom in veliko nakita. Nekateri so ga označili za sovražnika žensk, drugi za pedra. Samo o tej zadevi pravi: »Zame homoseksualnost ni v tem, da si moški obleče krilo. Poglejte Škote, Tajce ali Indijce.«

Poleti 84 so njegove ženske križanci med Marguerite Duras in Madonno. V zimi 86-87 se njegov slog očisti v smeri nekakšnega novega klasicizma; s cirilico popisani konstruktivistični puloverji in dolgi usnjeni plašči, kakršne so včasih nosili motoristi - in pozorni moški z lisicami okrog vratu in v perju, veliko perja. Imenuje jih »Les Coqs du Luxe« (Petelini izobilja).

nika, ki so same zase kot filozofski sistemi.

Lansko leto je odprl v Parizu v Galerie Vivienne (pri Place des Victoires, kjer kraljujejo Kenzo in še več znanih kreatorjev) svojo prvo trgovino, ki je ob otvoritvi zaradi svoje nenavadne notranje ureditve postala prava atrakcija. Notranjost se popolnoma sklada z duhom artiklov, ki jih tam prodajajo, in z Gaultierovo osebnostjo. Kot v njegovih oblačilih, tudi tukaj prevladujeta humornost in para-

doks, mešajo se različni stili in različna obdobja na čisto nor in nenavaden način. V tla iz grobega betona, iz katerega kot iz lave tu in tam prodirajo kopije pompejanskih mozaiikov, so vgrajene video naprave, ki non stop vrtijo Gaultierove najljubše TV oddaje njegovega otroštva in predstavitve njegovih modelov na modnih revijah. Stene so pokrite z ostanki raztrganih tapet, izložbene lutke pa so kopije antičnih kipov iz Louvra, izdelanih v umetni smoli (epoxy). Različni deli telesa

Letošnjo pomlad namerava gospode obleči v mini krila, nylon nogavice in čevlje z visokimi petkami.

V vseh njegovih kreacijah je opazna velika želja, da bi bil drugačen, vedno proti ustaljenemu redu in sistematizmom. Mnogi ga označujejo kot provokatorja, nesramneža, ekstravaganta, pervertita (-Slovenci bi mu gotovo rekli retrogardist). Ljudje ga slabo razumejo (tako kot vse prave umetnike). Sam pravi, da ustvarja oblačila, ki spoštujejo osebnost vsakega posamez-

so med sabo kot proteze povezani s kovinskimi zgibi - neke vrste kipi-roboti v musolinijevskem okolju, kot je ugotovil novinar revije »ELLE«.

Da Gaultierova nenavadnost in provokativnost ni kar tako, naštejmo še nekaj njegovih slavnih odjemalcev: Boy George, Sade, David Bowie, Charlotte Rampling (ki je zapeljevala Dirka Bogarda v Nočnem portirju), Isabelle Adjani, Rita Mitsouko itd.

ZGODBA O NEKI FOTOGRAFIJI

Svetoskrunstvo, razlaga sistematični slovar Vladiirja Dahla, tega donskega kozaka, je definirano kot bogoskrunstvo, skruniteljsko dejanje, ki onečašča sveto... Svetoskrunstvo, beremo malo naprej, je zločin, ki ga zakon kaznuje bolj strogo kot krajo. V Sovjetski zvezi, ateistični državi, so večino cerkev po boljševiškem obratu zaprli, ali pa so jih spremenili v muzeje ateizma (kot katedralo naše gospe kazenske v Leningradu) in skladišča; samostani so dolgo služili kot poboljševalnice za mladoletnike in manjše delikvente.

Ruska zgodovina se spominja tistih vročih let – ko so vrli ljudski komisarji z mausericami rešetalikone. Leta 1977 je nek moj prijatelj slikar prinesel iz neke vasi na severu ikono iz začetka 18. stoletja, ki je merila približno en meter. Našel jo je v nekem svinjaku, popolnoma poškodovano, kjer je služila namesto vrat... V vseh teh dejanjih seveda ni bilo nič svetoskrunskega, šlo je samo za boj proti »opiju ljudstva«.

Ko sem se nekega dne sprehajal po sredini Moskve, sem opazil odprta vrata, ki so vodila v nek samostan. Različne pisarne in zavodi so imeli v njem svoje prostore. Ali je dovoljeno vstopiti ali ne? Ni bilo jasno. Prav rad bi si ogledal stare kamne samostana svetega Petra. Potem, ko sem prebral, da ima v notranjosti prostora neka plesna skupina, sem vstopil. Del hodnika je bil obnovljen, ostalo pa je bilo zapuščeno. Pot je vodila proti vratom, pokritim s črno plastiko.

Na nasprotnem koncu so bili nakopičeni leseni zaboji in cela vrsta kipov različnih velikosti. V začetku jim nisem posvetil nobene pozornosti, ker sem si ogledal arhitektonske posebnosti samostana. Ko pa sem se jim približal, sem obstal z odprtimi usti: vse dvorišče je bilo polno Leninovih kipov. Bilo je Leninov v velikosti triletnega otroka in dvometrskih velikanov. Leninov s slavno čepico – ko se je vrnil v Rusijo, da bi izvedel proletarsko revolucijo, je zamenjal svoj pariški polcylinder za delavsko čepico, – in celo Leninov, ki so izpostavljali svojo plešo vremenskim neprili-

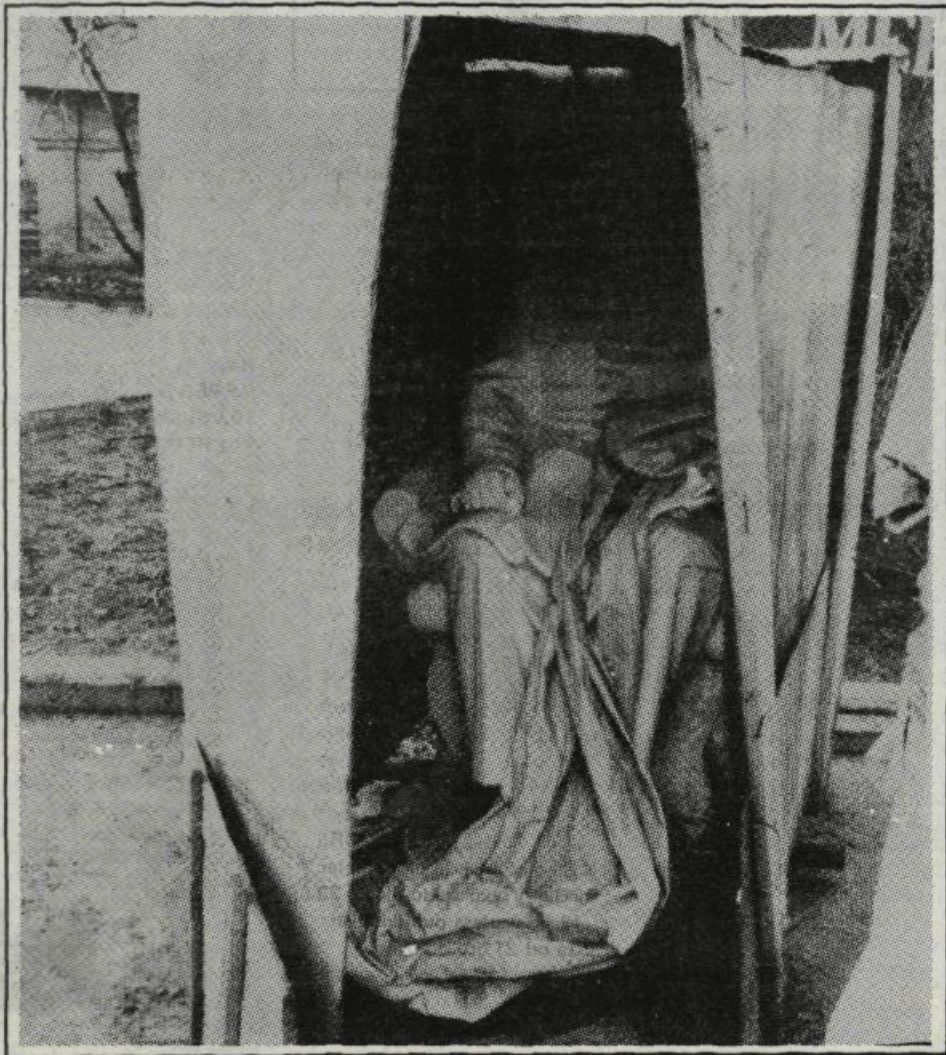
kam. V marmorju, v zlitinah; z rokami stegnjenimi proti svetli bodočnosti, ali pa demokratično spravljene v hladnih žepih; Leninov, sedečih na štoru, ki so opominjali na tiste čase, ko se je vodja skrival na Finskem, ali pa sproščeno počivajočih na klopi v parku, ki so meditali o izgradnji na zemlji.

Nekaj Leninov je bilo v desetih ali dvajsetih primerkih: Kasneje sem poprosil nekega znanega kiparja, da mi o zadevi pove kaj več. Ob vodki in črnem kruhu s čebulo mi je povedal naslednje: »Vse skupaj je zelo preprosto. Gre za kipe, ki so jih izločili, označili za nezadovoljive. Posebna partijska komisija je zadolžena za pregled kipov naših voditeljev, Lenina, Kirova itd. Člani te komisije izdajajo odločbo o »podobi« voditeljev. Samo oni vedo, kako dolg mora biti nos voditelja, koliko morajo biti odprte oči in ušesa štrleča, kako mora biti voditelj oblečen, kaj mora držati v rokah

itd. Seveda se navkljub njihovi budnosti pripeti mnogo nerodnosti. Na primer, v Leningradu obstaja Leninov spomenik, pokončen, možat, z rahlo razkrečenimi nogami v roki drži dolg papirnat zavitek – kak boljševiški časopis, ali pa slavne aprilske teze. Komisija ni na tem kipu opazila nič nenavadnega, ampak mimoidočim, ki ga opazijo s profila, kaže čudovito erekcijo...

Samostan svetega Petra je postal pokopališče Leninov, ki jih je komisija zavrnila. Nos pri enem je bil za dva milimetra prekratek, drugi je imel slabo napravljene oči. Komisija je zavrnila vse te Lenine. Ampak, da bi bronaste voditelje pretopili, marmornate uničili, bi bilo za partijo pravo svetoskrunstvo. Konec koncev gre le za podobo voditelja... Zato so vsi tisti Lenini izpostavljeni dežju v nekem starem ruskem samostanu...«

(prev. J. P.)

DISKOTEKA
TURIST

DANCE
FACTORY

VSAK PONEDELJEK

1. Something's gotten hold of my heart—NICK CAVE
2. Ask—THE SMITHS
3. Heartland—THE THE
4. Kiss—AGE OF CHANCE
5. Naked and white—A CERTAIN RATIO
6. INT
6. Into the groovey—CICCONE YOUTH
7. Der telefon anruf—KRAFTWERK
8. Real wild child—IGGY POP
9. Where the streets have no name—U2
10. Wasteland—THE MISSION

Ponedeljkovi večeri v DISKOTEKI TURIST potekajo brez odvečnih besed pompa, reklame. Njihov glavni namen je v čim bolj smiselni DEMOKRATIZACIJI glasbenih okusov v skladu z njihovo relevantno znotraj širokega glasbenega spektra. Ljubljana, kot vse bolj povampirjeno brezno plehke zabave, potrebuje senzibilnost časa, hipnotični zeitgeist. V tem je rešitev, ne pa v slaboumju prizadete konkurence. Spodaj predstavljeno naj reflektira le kot subjektivni zapisek, ne več kot informacija. Pretencioznost je v smislu diskotečne zabave nepomembna.

PALMA

Treba je priznati, da je KLUB PALMA že od jeseni na dobri poti, da preseže lastni status običajnega diska, saj se vse bolj razvija v klub vredn takšnega imena. PONEDELJKOVI VEČERI JAZZA z nastopi skupin so dobro obiskani, novost so večeri COUNTRY GLASBE ob torkih, medtem ko so srede in četrtki rezervirani za ROCK. Ob četrtkih je to stari ROCK pod takirko Dragana Buliča, ob sredah pa lahko vsi slišite PUNK, HARDCORE, NOVI METAL, NOVI VAL in NOVI ROCK. Za glasbo skrbi ekipa Peter Barbarič, Marjan Ogrinc, Primož Pečovnik in Gigi. Vsako sredo okrog 23. ure pa je na programu LESTVICA PALMINIH 12, ki v ušesa publike uvaja novosti, ki se še niso "prijele". PALMA je odprta od 21. ure do dveh ponoči, ob petkih in sobotah pa uro dlje, le da je takrat glasbena ponudba bolj standardni disco. Za vse, ki pogrešajo rock glasbo v disku, bo Palma pravi naslov vsaj dvakrat na teden. Po najnovejših govorica pa bodo morda ob sredah občasno tam tudi koncerti manjših skupin.

SREDA 18.3.

1. Kerosene—BIB
1. Kerosene—BIG BLACK
2. We care a lot—FAITH NO MORE
3. Creep in the cellar—BUTHOLE SURFERS
4. Fred's song—BEEFEATER
5. Swimming ground—MEAT PUPPETS
6. Down and out—BLOOD ON THE SADDLE
7. Bamp-bamp—BAMBI SLAM
8. Tom violence—SONIC YOUTH
9. Let me help—BAD BRAINS
10. Just like a baptist—SCRATCH ACID
11. Survivors of the plague—FLIPPER
12. Break new ground—RHYTHM PIGS

SREDA 25.3.

1. LET ME HELP—Bad brains
2. JUST LIKE A BAPTIST—Scratch acid
3. YOU CAN'T LIVE AT HOME—Husker DU
4. BAMP—BAMP—Bambi slam
5. SURVIVORS OF THE PLAGUE—Flipper
6. SWIMMING GROUND—Meat Puppets
7. KEROSENE—Big Black
8. WE CARE A LOT—Faith No More
9. FRED'S SONG—Beefeater
10. VSI SMO ZUNAJ—CZD
11. CREEP IN THE CELLAR—Buthole Surfers
12. BEOGRAD—Grč

Samuel Beckett: SMERALDINO LJUBEZENSKO PISEMCE

Bel Bel boj edin lubeni, zmeraj in vedno moj!

Tvoje pismo je premočeno od solz smrt je edina stvar. Bridko sem jokala, solzel solzel in nič več, potem je tvoj pismo prišel z več solzami, potem ko sem ga znofa in znofa prebrala, sem ugotovila, da imam na obrazu madeže črnila. Solze se kotalijo po mojem obrazu. Je zelo zgodaj zjutraj, sonce vzhaja za črnimi drevesi in kmalu se bo tudi to spremenilo, nebo bo modro in drevesa zlato rjava, toda ena stvar je, ki se ne spremeni, ta bolečina in te solze. Oh! Bel, jaz te grozno lubim, grozno si te želim, želim si tvoje telo, tvojo mehko belo telo Nagelnack! Moje telo te tako grozno potrebuje, moje roke in ustnice in prsi in vse ostalo na meni, včasih mi je zelo težko držati oblubo, toda držala sem jo do danes in bom vztrajala vse dokler se ne bova ponovno srečala in te bom končno lahko imela, bom končno Geliebte. Katera je večja: bolečina biti ločen od edend drugega ali bolečina biti edenzdrugim in objokovati drug drugega lepoto? Prepostavljam, da ja zadnja večja, drugače bi opustila vse upanje, da bi bila kaj druga kot nesrečna.

Bila sem na grand filmu včeraj, kot prvo ni blo običajnega objemanja in poljubljanja, mislim, da nisem nikoli uživala ali bila tako žalostna ob filmu kot ob tem, Sturm über Asien, če bo prišel v Dublin, ga moraš videti, isti režiser kot v Der Lebende Leichnam, res je blo nekaj precej različnega od ostalih filmov, nič v zvezi z ljubeznijo (kot vsi razumejo to besedo) nič neumnih deklet s posladkimi obrazi, skoraj vsi starejši ljudje iz Asien s čudovitimi obrazi, temna jezera in grand Landschaften. Ko sem prhajala domov je bla mlada luna, tako grand je izgledala fad temnimi drevesi, da me je pripravila v jok. Široko sem odprla svoje naročje in si poskušala predstavljati, da si ležal ob mojih prsih in me gledal kot tiste noči v mesečini, ko sva skupaj hodila pod velikimi kostanji in so zvezde sijale skozi njihove krošnje.

Spoznala sem novo punco, zelo lepo, smolnato črnih las in zelo blede, govori samo egipčansko. Govorila mi je o moškem, ki ga ljubi, trenutno je v Ameriki, daleč proč v nekem samotnem kraju in n bo nazaj še naslednja tri leta, predstavljaj si, da bi midva dobila pisma samo vsake štiri mesece v kakšnem stanju bi bila danes, uboga punca, zelo se mi smili. Šli sva na 5 o'clock tea dance, bilo je precej dolgočasno, ampak precej zabavno gledati ljudi, kako ne mislijo na nič drugega kot na to, kar imajo oblečeno, in moške, kako si vsakih pet minut popravljajo kravate. Na poti domov se me je naenkrat polotila strašanska žalost in nism rekla besede, seveda so se jezili z mano, v tistem trenutku me sploh ni brigalo, ko sem prišla na avtobus sem izvlekla majhno Knjigo in svinčnih in stokrat napisala: Drgi Drgi

Dragi Bel Bel Bel, zdelo se mi je, da nisem še nikoli tako hrepenela po moškem, ki ga ljubim, da bi bila z njim, z njim. Tako si te želim v vseh pomenih te besede, tebe in smo tebe. Ko sem stopila z avtobusa in hodila po cesti, sem vpila wahnsinnig wahnsinnig! Frau Schlang je prinesla do tvojo nogavico in to me je pripravilo do tega, da sem jokala, kot še nikoli. Mislim, da ti je ne bom poslala, spravila jo bom v predal skupaj s tvojim sladkim pismom. Imam tudi pismo moškega, ki me vabi, če bi šla z njim na ples v soboto zvečer, mislim, da bom šla. Vem da moj lubleni temu ne nasprotuje in čas tako hitreje teče, mož je malo nor ampah pleše kar dobro in je prave višine zame. Flirt je zelo zabaven, toda dalj od tega ne bi smela iti.

Potem sem srečala starca s pipo, povedal mi je, da imam modro pismo in potem debeluha s ključi v podhodu in rekel je Grūs Gott toda nisem ga slišala.

Kmalu bom začela šteti ure do takrat, ko bom lahko šla na postajo in te našla med množico na peronu ampak mislim, da ne bom mogla nositi svojega sivega kostima, če bo premrzlo, potem bom mogla obleči mamin krznen plašč. Pri meni boš triindvajsetega, moj Bel, a ne, moj Bel z lepimi ustnicami in rokami in očmi in obrazom in vsem, kar je na tebi in sedaj zaradi tvojega ubogega z ranami pokritega obraza ne bo nič drugače. Še dva tedna agonije in bolečine! Še štirinajst dni, oh Bog, in te noči brez spanja!!! Kako dolgo še? Kako dolgo še?

Včeraj sem imela zelo neravne sanje, o tebi in meni v temnem gozdu, ležala sva skupaj na poti, ko si se naenkrat spremenil v otroka in nisi več vedel, kaj je ljubezen in skušala sem ti povedati, da te ljubim bolj kot karkoli na zemlji toda nisi razumel in nisi hotel imeti kakršnega koli opravka z mano ampak to so bile sanje zato ni važno. V meni ni nobene stvari, ki bi ti hotela povedati, kako zelo te ljubim ker ne bom nikdar uspela, to vem zagotovo. Je on moški, ki sem ga vedno iskala? Ja! Anpak zakaj mi potem ne more dati to, kar sem si želela zadnjih šest mesecev, Česo se sprašujem, kaj na tebi me spravlja v tako ljubezen do tebe, Ljubim te über alles in dieser Welt, mehr als alles auf Himmel, Erde und Hölle. Ena stvar, za katero se zahvaljujem bogu, da je najina ljubezen tako ogromna. Felikokrat se sprašujem, komu se imam za zahvalit, da si se rodil, da sva se srečala, mislim, da je boljše, če ne začnem poskušati odkrit čigava krivda je, da si se rodil. Pride znova na isto in to je, da vem samo ENO STVAR in to je DA TE LJUBIM IN BOM ZMERAJ TVOJA SMERALDINA in to je edina stvar, ki je najbolj važna v najinem življenju TI ME LJUBIS IN BOŠ ZMERAJ MOJ BEL.

Analiese tolče po klavirju in ni miru zato bom nehala. Zdaj bom šla naprej brat vedno Knjigo z naslovom Die Grosse Liebe in potem bom mogoče poskušala in se prebivala skozi Beethovnovno sonato, je edina stvar, ki me popelje stran od moje bede, rada igram tiho sama sebi zvečer tako se spočijem.

Bell Bell Bell! tvoje pismo je ravno prišlo! Tudi, če boš prenehala biti čisto in vedno moja!!! Oh! Bog, kako si lahko rekel tako stvar, za božjo voljo, ne!!! za božjo voljo niti omeni ne več take stvari! Jaz samo položim mojo glavo v moje roke in namačim tvoje pismo s solzami... Bell Bell kako si lahko podvomil vame? Mein Ruh ist hin mein Herz ist schwer ich finde Sie nimmer und nimmer mehr. (Goethe Faust.) O Bog, o Bog, o Bog, povej mi za božjo voljo tekoj kaj tečno sem naredila. Ti je res čisto vseeno? Očitno se ne daš motiti s tako kožo, kot sem jaz. Če ne neham pisti ne boš mogel brati tega pisma ker bo pofod solze. Bell Bell! moja ljubezen je tako ogromna, da ko me predstavijo mlademu moškemu in ta začne biti prijazen, začnem fsa drhteti. Vem, zaradi česa živim, tvoje pismo je vedno na mojih prsih, ko se zjutraj zbudim in vidim sonce vzhajat. Ich seh' Dich nicht mehr Tränen hindern mich! Moj Bog! moj zvesti pesl! moj otrok!

Moram dobiti novo konico, to staro pero je šlo k vragu, ne morem več pisat z njim, je tisti, ki sem ga dobila iz Wollwortha tako da si lahko predstavljaš, kako dober mora biti.

Mami je hotela, da bi šla to popoldne na sprehod, ampah sovražim hojo, tako se utrudim, ko preudarno postavljam eno nogo pred drugo. Se spomniš lanskega poletja (seveda se) in kako prijetno je bilo ležati poslušati rojeiti čebele in peti ptice in velikega metulja, ki se je približal, zgleдал je grand, bil je temno rjav z rumenimi pikami in bil tako lep na soncu, in moje telo je bilo precej rjavo in nisem več čutila mraza. Sedaj je sneg ves stopljen in gozd je temen kot vedno in nebo je vedno sivo, razen zgodaj zjutraj in celo takrat lahko vidiš samo rdečkaste pike med črnimi oblaki.

Moji lasje so sveže oprani in imam nekaj več energije kot ponavadi ampak še vedno se počutim pasivno. Za božjo voljo ne pretiravaj in poskusi in se ne napij spet, mislim, tako da ti je potem slabo.

Ta večer smo prišli domov z avtobusom ampak nismo šli po tisti poti skozi polja z vsemi majhnimi potmi ker je bila velika cesta popravljena. Mami vedno sprašuje po tebi. Pravi, da čas leti, takoj bo spet Božič in pravi, da upa, da Frau Holle pogosto postelje svojo posteljo. Slišala sem, kako je rekla očetu Sprašujem se, kako to, da mi gre na živce, ko vidim, kako hodita skupaj Ivy in Bill, nikdar pa mi ni šlo, ko sta Smerry in Bell. Mislija je, ko sva sedela

drug drugemu v naročju in tako dalje, mislim, da je to zato, ker ljubezen med Ivy in Billom ni resnična, zmerja se zdi, da je okoli nje nekaj vdanosti.

Preklinjam staro telo tudi zato, ker imam neko prekleto stvar na moji nogi, da komaj lahko hodim, ne vem, kaj je ali kako je prišla tja ampak je tam naj gre k vragu. Danes je eden dni, ko vidim vse bolj jasnejše kot kdajkoli in sigurna sem, da bo na koncu še vse dobro.

Der Tag wird kommen die stille
NACHT!!!

Ne vem genau kdaj ampak če ne bi mislila tako bi zaradi te agonije umedlela,

ti grozne dolge temne noči in samo tvoja podoba, da me tolaži. Tako zelo mi je všeč majhen bel kip in hrepenim po dnevu, ko bova ti in jaz tako stala in nana ne bo treba misliti na to, če je kdo zunaj in lahko vsak trenutek pride noter.

Archhlochwen je poročen in je šel s svojo ženo v Švico.

Praviš, naj ti dam nalugo. Mislim, da sem ti dala zadostno veliko nalugo. Komaj čakam, da bi videla »stvar« ki si jo napisal o moji »lepoti« (kot ji praviš) moram reči (ne da bi hotela komplimente) da ne vidim veliko stvari, o katerih bi pisal razen običajno kar moški pišjo o ženskah.

Ljubček Bel, moram nehat. Moja poste-

lja je osamljena brez mene, in tvoja fotografija čaka, da jo poljubim, tako, da je najbolje, če obe pomirim. Kmalu bo vse vzelo konec, ti boš pri meni in spet bova čutila čudežno bolečino, ki sva jo v temnih gorah in velikem črnem jezeru zbodaj in bova hodila po poljih prekritih s trobenticami in Flieder in bom spet v tvojih rokah tvoja lastna žalostna zlublena
SMERALDINA

P.S. Še en dan bliže tihim Nočim!!!
Prevedel TOMAŽ TOPORIŠIČ

PREŠEREN ZA NEPISMENE

Prešerna verjetno vsaj še nekaj let nihče ne bo zamenjal s kakšnim svetovno znanim boksarjem ali rokoborcem, vsaj tistim pa, ki bodo v svojem še nepotešenem hrepenenju po mokro ali manj mokro cvetečih rožicah slovenske poezije segli oziroma prelistali Sonetni venec, ki ga je v redni zbirki POEZIJE DR. FRANCETA PREŠERNA V BESEDNI IN SLIKI izdala Prešernova družba, se več kot lahko zgodi, da bodo Največjega slovenskega pesnika vseh časov zamenjali za kakšnega znanca iz ljubljanskega Ria. Res je sicer, da ti zaenkrat še ne verzificirajo preveč vneto, ampak s papirjem se pa že včasih ukvarjajo. Zato je upodobitev pesnika in njegovega slovitega cikla sonetov, kot jo je oskrbela ilustratorka Dunja Kofler, izrazito samosvoje in prevratniško dejanje, ki odpira poleg izjemne razširitve spektra likovnih upodobitev neke klasične literarne zapuščine tudi do danes še neslutene razsežnosti interpretativnega polja, ki še popolnoma neobdelano, a zato toliko bolj pridelkonosno čaka na nove sile metodološko prevratnih literarnih interpretov. Takorekoč nerazumljiva se ob tem novem

dosežku slovenskega prešeroslovstva zdi slepota dosedanjih avtorjev monografij in študij o pesniku, kratkovidnost, ki jo je uspelo predreti šele strokovnjaku za neliterarno področje. Toda konec koncev ni pomembno, komu je uspelo. Čeprav zaradi precejšnje nemimentičnosti, ki jo zahteva obdelava likovnega gradiva, ilustrator svojo novo interpretacijo lahko samo nejasno in v obrisih nakaže, je ta že tu – pred nami, ponuja se nam in nas obenem že zavezuje.

Toda priznajmo, še vse preveč nas vežejo pretekla in polpretekla umovanja o mislih in smislih Prešernove literarne zapuščine, da bi lahko na tem vse preveč omejenem prostoru in v svojih še vedno zakrnelih metodoloških pristopih stopili na obrisna tla tega interpretativnega preloma in ga poskušali literarno-kritično zarisati v nekoliko jasnejših potezah. Misli nam v nepredvidljivih in nevarnih vrsticah odnaša v neslutene daljave, prihodnost se pred nami zarisuje v vse preveč kaktičnih podobah, da bi jih lahko vsaj približno razvidno spravili na papirnato ploskev. Julija se nam v svoji meščanski opravi, kot da bi ravnokar sestopila iz lagodnega potovanja v poštni kočiji iz klasičnega westerna, nekoliko koketno in ošabno nasmiha z naslovnice, sluti našo nemoč in nas obenem vabi, da se prepadeni podamo v čudežni svet vizualizacije pesnikovih stremeljenj. Pozabimo torej na nove obrtniške interpretacije in napajajmo svoje oči v barvnih ilustracijah Sonetnega venca.

Slutili smo in naše slutnje so se uresničile (obelodanile). »Poet tvoj nov Slovincem venec vije«, sedi za nekoliko predimenzionirano mizo (knjiga je izšla v sodelovanju s podjetjem Lesnina, zato lahko brez večjih ugibanj sklepamo na poreklo in izdelovalca lesenega predmeta), v ozadju je

Ljubljana, poezija je še v štadiju kreacije. Toda stvari se že v drugem sonetu razjasnijo, pesnik je seveda spet v ospredju, primerno oblečen, z nekoliko melanholičnim pogledom, zvitek poezij je tokrat že v rokah koketne Julije, obenem pa so preko posrednika natisnjene že prišle do svojih bralcev, nekaj knjig sicer še vedno leti od proizvajalca v zračno sfero, ostale pa so že v rokah zaljubljenca, ki rahlo objeti prebirajo večne poezije ljubezni – Prešernov *How to Do It* ljubezenskih umetnij. Pesmi so ostale med Kranjci.

Toda pesnik, ki, naj bo še tako jasnoviden, le ne more napovedati prihodnosti, na gričku s pogledom na Ljubljano, bogovom, ki so z Olimpom vred ravnokar sestopili z neba, prebira tožbo in upanje v svetlo bodočnost poezije in »slovenščine cele«. Spet ilustrativno-interpretacijska drznost, ki pa se je izplačala. Boga z Olimpa je kaj lahko spoznati po grških stebrih in liri, ki jo drži v rokah.

Kakršna-koli nejasnost ali napačna razlaga je izključena.

Pesniku mogoče primanjkuje nekaj obrtniškega sijaja, toda ilustratorjeva drzna interpretacija je seveda lahko na tem mestu samo nejasno nakazana. Led je prebit, toda razpoka mora ostati očem vsaj delno prikrita. Tudi tokrat lahko interpretativne možnosti samo nakažemo, likovni material v svojem bogastvu ustaja tako-rekoč neopisljiv. Povezava z obrtno stranjo verzificiranja je nakazana tudi na ilustraciji devetega soneta. Zamaknjen pesnik je v prvem planu, zadaj je ostrmela, a še vedno koketna in ljubko oblečena Julija na sicer perspektivistično nekoliko zgrešenem stolu – samoumevno prebira zavitek poezij. Povsem utemeljeno je poezija likovno predstavljena v obliki zvitek papirnatih, kot nekaj predmetno oprijemljivega, ki pa se v ilustracijah razkriva tudi kot nekaj kvazirealnega, kar po svoji nujni poletava v nebo, je in hkrati tudi

že ni več oprijemljivo. Stereotipnost podob, bi lahko očitali, toda trivialnost je pogoj za jasnost in literarno komuniciranje brez redundance.

Sonetni venec Prešernove družbe ne samo podaja še nepodano interpretacijo nekega klasičnega besedila, ampak obenem to interpretacijo približuje tudi tistim, na žalost še vedno številnim bralcem, ki iz tega ali onega razloga še ne razpoznavajo razlik med črkami kot označevalci posameznih glasov, povezav le-tah v večje celote, ki se med drugimi odlikujejo tudi po točno določenih pomenih.

Prešeren pri odprtih vratih vstopa v marsikateri slovenski in neslovenski dom, tako da bo skromna naklada dvajset tisočih izvodov prav gotovo kmalu pošla. Tisti literarni interpreti in filistri, ki nočejo razumeti, da je njegov Sonetni venec razumljivo in prijetno branje tudi in predvsem za bralce pod sedmim letom in tiste, ki se v večšini branja lahko kosajo z njimi, a so nekaj let starejši, naj končno že priznajo svojo zmotno! Poezija je narodna zakladnica, zato mora biti dostopna vsem! Če pa komu ta knjiga ni všeč, z njim verjetno le ni vse v redu.

TOMAŽ TOPORIŠČ

